

שנה טובה!

לב לוב



כתב העת של האירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

גליון מס' 44 | אלול תשפ"ה

בורא פרי הגפן

נחום נחצ'ה גלבע, בן 87 עם אנרגיות של נער צעיר, מספר על ילדותו בטריפולי, איך הוא מהגיש כמילואימניק הכי ותיק בצבא לועל הכרמים בבעלותו כחלק מהמותג המצליח, "ענבי טלי" במושב לכיש. (עמוד 8)

הילולת בושאיף מחכה לכם
בחול המועד סוכות (עמ' 28)

המוזיאון בבית מורשת יסדות לוב
שובר שיאי מבקרים (עמ' 6)

שירה שדה, בת 23, ממשיכה
את המורשת כגאוה (עמ' 32)

השחקנית והזמרת, עינת שרון,
שרופה על מחוזות ילדותה (עמ' 22)



תוכן עניינים

סיפור משפחתי כואב	40	עינת שרוף – שורשים מלוב, לב על הבמה	22	דבר היו"ר	03
המטבח של מרים זוארץ קפלא	41	שוברת את הכלים	25	שנוכה לשנה טובה	04
מבחר מתכונים מהמטבח של מרים	43	הילולת בושאיף: מסורת של קדושה, קהילה ותרבות	28	חדשות	06
RICERCHE DI SPERANZA	47	הרב בנימין מכלוף זצ"ל	30	איש אשכולות	08
		מילים זקוקות לאור - שירה שדה	32	גן העדן האבוד	12
		סתיו של תיעודים היסטוריים	34	סליחות / משה רוקח	15
		מבט זוגי על תפילת נעילה	37	נושא הבשורה	16
		מחקרים של תקווה	38	תורה עם דרך ארץ והכל בשמחה	18

איור: גילת גור אריה

כל הזכויות שמורות
לארגון העולמי
ליהודים יוצאי לוב
משה הדדי 4
אור יהודה
03-5336268/72



תודה לחברי הנהלת הארגון, חברי המועצה, למתנדבים בהדרכת קבוצות ולמתנדבים בפעילות הכוללת בבית המורשת.

שליחת חומרים למערכת:
livluvite@gmail.com

השתתפו בהכנת הגיליון:
אהרון אורגד
יואב דבוש
אליס ענן
משה רוקח
יואב צור
ענת טייב
ליליאנה סרור
שירה שדה

הפצה:
הארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב

מייסד ועורך ראשון:
נחום (נחציה) גלבוע

יו"ר הארגון:
רפאל חיון

עורכת:
רבקה צור

עיצוב:
דוד צור

הפקה ודפוס:
אלון שחף
0546844448

דבר היו"ר / רפאל חיון

תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה



המורשת כולל להפצה בקהילה. אנו רואים בהדפסת הלוח ציון כבוד לרבנינו זצ"ל, הפצת אור לרבים והוספת ברכה לביתכם.

לסיום ברצוני להודות לכל מי שהגיע השנה הזאת לבית המורשת ובעצם נוכחותו העצים את פעילותנו. תודה מיוחדת לחברי הנהלה ולחברי מועצת הארגון, למתנדבים היקרים שמסייעים בידינו ולמדריכי הקבוצות התורמים ממרצם וזמנם בעבודה נפלאה. אני קורא לכל מי שיכול ורוצה להתנדב לפנות אלינו – נשמח לראותכם!

אני מאחל לכם ולמשפחותיכם, שנה טובה ומבורכת. תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה. עקבל דאיר זיידין ומוש נקסין וכל שנה ח'יר משנה. שנראה בע"ה בתשפ"ו רק שמחות, בריאות ונחת וכל טוב, לכלל ולפרט, אמן. בברכה רפאל חיון.

נאמר שלמרות שנות הקורונה ולמרות שנתיים של מלחמה קשה באויבינו, התקדמנו ושיפרנו ברוך ה' מספר תחומים והיד עוד נטויה. נשמח לשמוע מכל אחת ואחד מכם עוד רעיונות לשיפור ואנו קשובים בשמחה לכולכם. בתחום התייעוד, הארגון העולמי עמד השנה מאחורי הוצאתו לאור של הספר על התנועה הרוויזיוניסטית ותנועת בית"ר בלוב שכתב יקירנו גרשון סתיו. בקרוב גם ייצא עוד ספר נוסף פרי עטו של שלמה אברמוביץ' שכתב את הספר על יומני מחנה ג'אדו של יוסף דעודש ז"ל שגילה בנו שמעון דורון יבדל"א. בחודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, אני פונה לכל בתי הכנסת בקהילתנו המעוניינים בהפקת אירועי פיוטים וסליחות בנוסח העדה שלנו, להיות איתנו בקשר ואנו נסייע כמיטב יכולתנו. הארגון הוא שלכם ובית המורשת הוא ביתכם, המקום המרכזי של הקהילה. כדי שאירועים שונים לא יחפפו מבחינת תאריכים, מומלץ להיות איתנו בקשר בשלב מוקדם, וכך להנות מכל הסיוע שאנו יכולים להעמיד כולל פרסום כדי להגדיל תורה ולהאדירה לקראת השנה החדשה.

האירוע הגדול של הארגון, "עת שערי רצון", יתקיים גם השנה בירושלים, באווירה המיוחדת והרוחנית של בירתנו הקדושה. מי שנרשם ייחנה מסוף שבוע עשיר, מגוון ומרומם נפש אשר יכין את כולנו לראש השנה, יום כיפור וחגי תשרי הבעל"ט.

ברצוני לציין עוד מפעל חשוב שנחדש והכוונה לתוכנית לילדי בר מצווה כפי שהיו עושות גברת רג'נה מימון ועוד נשים צדקניות שהיו דואגות לילדי בר מצווה לערכת תפילין ומוצרים חיוניים נוספים.

נעדכן כי כמדי שנה נוציא לאור את לוח שנה של רבני העדה עם ציון יום פטירתם וכן ציון אירועי הקהילה. בלוח זה יפורסמו גם ההפטרות שקוראים בעדתנו בשבתות וחגים, שכידוע לעתים הקריאה שונה מקהילות אחרות ואנו משמרים את מנהג אבותינו. הלוח מחולק בחינם וניתן לקבלו בבית

בני ובנות קהילתנו היקרים, מדינת ישראל מסכמת עוד שנה מאתגרת, ואנו ממשיכים כל העת להתפלל ולייחל לבשורות טובות, לשלומם של חיילינו הגיבורים, להחזרת החטופים לביתם ולרפואת הפצועים. אני מתכבד להגיש לכם תמצית של פעילות הארגון ובית המורשת בתשפ"ה שעברה עלינו ברוך ה' בסימן ברכה והצלחה. אנחנו משתדלים בכל דרך למצוא איך לשמוח ואיך לשמח וכמובן לבצע שינויים מועילים. בתחום הפיזי, השנה התמקדנו בשיפוצי חשמל וצבע במוזיאון בית המורשת לטובת המבקרים הרבים. בתכנון הפיכת המוזיאון למתקדם מבחינה טכנולוגית באופן שיקרב אלינו גם את הדור הצעיר הצמא למורשת בית ההורים והסבים, ואנו מעוניינים שבית המורשת יהיה להם לבית. זה ייעודנו, לשמר ולהעצים את המורשת האדירה של יהדות לוב ולגרום לדור ההמשך להכיר אותה ולהיות גאה בה!

אתר האינטרנט של הארגון העולמי ואתר שואת יהדות לוב בעל הערך ההיסטורי המיוחד מצויים בתהליכי חידוש. אציין שבחדר הזיכרון במוזיאון בית המורשת הוספנו ארון נוסף בו יוכלו שורדי שואה ובני משפחותיהם להפקיד אצלנו כל דבר הנצחה היכול לתרום למודעות הגוברת בנושא חשוב זה. במקביל העשרנו וגיוונו את כתב העת "לבלוב" שאתם אווזים בו כעת, והדברים ניכרים.

תגובות המבקרים בבית המורשת מחממות את הלב

במשך השנה אנו מארחים קבוצות רבות ומגוונות, כולל מחו"ל, ועל חלקן תוכלו לקרוא בסקירה בגיליון זה. הביקורים מולידים גם אירועים מקוריים כמו קבוצת רבנים צבאיים שערכה אצלנו ערב זוגות יפה ומוצלח. יותר ויותר מתעניינים בסיפורה המרתק של קהילתנו, ההדרכות נעשות בעברית, איטלקית, אנגלית ועוד, והתגובות בעל-פה ובכתב, מחממות את הלב. בסיפוק

שנזכה לשנה טובה

שנה הולכת שנה באה. בין כל ההתרחשויות הדרמטיות הבלתי פוסקות בארצנו האחת, ועוד לפני שתספיקו להגיד לכולם "שתהיה שנה יותר טובה", כבר תיכנס השנה החדשה שסמוך לתחילתה גם נציין שנתיים ליום הארור ההוא, ובתקוה שעד שהגיליון יפורסם יחזרו חטופינו הביתה. בקרב יהודי לוב התקופה הזאת מעוררת את כל החושים וכאשר השיגרה מאפשרת ההיערכות היא בשיאה. להלן עיקרי הדברים כולל המנהגים הייחודיים

מאת: רבקה צור | צילום: רפאל ששון, רומא

במשך דורות לא העזו להתיר נדר זה. רק בדור האחרון, בעידודם של הרבנים, רוב המתענים העזו לבקש התרה לנדרם זה וחדלו לצום.

- בתפילת שחרית, ביום א' של ראש השנה, נוהגים לתת לתוקע את עליית "סמוך" (עלייה לתורה שלפני משלים), ואת עליית "משלים", ביום ב' של ראש השנה.

- בימי ראש השנה, שחלים ביום שבת (כמו גם ביום הכיפורים ושבת שובה), לא נוהגים לומר "אבינו מלכנו".
- ביום א' ראש השנה, אם לא חל בשבת, לאחר תפילת מנחה, הציבור נוהר לחוף הים או מקוואות מים לעריכת תפילת "תשליך". בטרופול רבים נהגו לערוך תפילת "תשליך" במקוואה המים הסמוך לקברו של רבי יהודה לביא, הסמוך ל"צלא אלכבירא".

"הברכיות" המבורכות

- "הברכיות", שעלו על שולחן ערב החג ועליהן נאמרו ברכות החג, בחלקן היו עשויות מירקות, ששמותיהם בערבית הנם בצליל הברכה (כמו: "קרעא", "סלק", "כרת"). המלחיות פינו את מקומן ובמקום המלח השתמשו בסוכר בברכת "המוציא לחם מן הארץ", לאיחולי שנה מתוקה.
- בערב ראש השנה כל יהודי העולם נוהגים את שולחן "הברכות" שלהם ולכל קהילה מנהגיה היפים. יהודי לוב הוסיפו ממנהגיהם כגון ריבת הדבש העשויה מחבושים, חביתיות העו'ה עם כרישה "עו'ה בלכראת" ועם עלי מנגולד "עו'ה בסלק", אכילת התמר הצהוב ה"בלאח", גרגירי "הבטום" והחב-עו'ה הייחודי לקהילתנו ובעלי הסגולות המיסטיות, ועוד.
- האימהות נהגו לשלוח לבנותיהן הנשואות מתנה לחג – כגון מטפחת ראש גדולה לכיסוי הראש בבית-הכנסת, או



מתוך אתר בית המורשת ובעריכת יעקב חג'ג' לילוף

התרת נדרים / מתחילים דף חדש

ביום כ' באב, ארבעים יום לפני ראש השנה, וביום א' באלול, ארבעים יום לפני יום הכיפורים, נוהגים לערוך התרת נדרים, הנקראת "התרת הארבעים". בטרופול היא התקיימה בדרך כלל בבית-הכנסת הגדול "צלא אלכבירא" אשר ברובע היהודי הגדול "חרא אלכבירא". שתי התרות נדרים ייחודיות, אשר התווספו להתרת הנדרים בערב ראש השנה וערב יום הכיפורים, שלאחריהם נותנים צדקה ומבקרים בבית העלמין לעריכת השכבות לנפטרים. בטרופול נהגו להשתטח על קברי צדיקים אשר נקברו בפינה מיוחדת הנקראת "אג'רמאנה", כלומר משתייכים למשפחת ג'רמון.

סליחות / חטאנו, עוינו, פשענו

עם כניסת חודש אלול ועד יום הכיפורים, כמו אצל יתר העדות הספרדיות, משכימים לאמירת סליחות. יהודי לוב נוהגים לומר סליחות רגילות

באשמורת הבוקר של לילות ראשון, שלישי, רביעי, שישי, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, ליל כיפור ויום כיפור על פי הנוסח הקבוע כמו שאר העדות. אולם בלילות שני וחמישי נוהגים לומר סליחות מיוחדות מספר "שפתי רננות", הכוללות פיוטי קודש ו"ג מידות של רחמים. בליל שבת קוראים פיוטי קודש ומזמורי ערגה וכיסופים לארץ ישראל בלבד. בימי ראש השנה נוהגים אחה"צ לקרוא סליחות של רבי יצחק בן גיאת, מגדולי משוררי ספרד, מתוך הסידור המיוחד "שפתי רננות".

ראש השנה / "הברכיות" שלנו

בליל ערב ראש השנה, אשר נקרא "לילת' התנור", נהגו לטגן "ספנז" (סופגנין, מעין סופגניה שטוחה), לשבירת רעבונם של המתפללים במשך הלילה. ראשי המשפחות נהגו להביא לכל אחד מבני ביתם "ספנזה". מנהג מקסים של בחורים מאורסים היה כאשר נהגו לשלוח לארוסותיהם מגש עם "ספנז" עם ביצה באמצעיתו, בצרוף זר פרחים, פירות ושי לחג.

- רבות מנשות לוב הצדיקות נדרו תענית בשני הימים של ראש השנה.

שנערך בבתי-הכנסת ובבתיים פרטיים, הנמשך עד תפילת שחרית בנץ החמה; לאחר תפילת שחרית של "הושענא רבא" מחלקים למתפללים בדי ערבה, שבהם חובטים על האדמה, סמל לברכה, ויש החובטים קלות על ראשי כל בני המשפחה (יש שנהגו לחבוט גם עם הלולב, אבל קלות כאמור...). תוך אמירת ברכת "עקבאל דאייר".

• מנהג קדום ומעניין של יהודי לוב הוא ליטול את עלי הערבה ולכתוב באמצעותם על קיר הסמוך לאחד מפתחי הבית, את המילה "ערבה", רמז לפסוק: "ושכת וערבה שנתך", איחולים לשלווה ובטחון ובכלל הגנה על הבית, אמן כן יהי רצון.

שמחת תורה / שמחה לצד זיכרון

• בחג שמחת תורה הלא הוא שמיני עצרת, עורכים את שבעת "ההקפות" שלוש פעמים: לאחר ערבית של ערב "שמחת תורה", באשמורת הבוקר של יום "שמחת תורה" – מנהג יפה ברוב עם, פאר והדר הנשמר במקומות בהם מתגוררים יוצאי לוב, ולאחר "מוסף" של תפילת שחרית. מוציאים שלושה ספרים, שהם למעשה שלושה חתנים – "חתן תורה", "חתן בראשית" ו"חתן מעונה". את מצוות שני הספרים קונים בדרך כלל שני חתנים, שנישאו בשנה החולפת, ומצוות הספר השלישי קונה העולה ב"סמוך". בסיום התפילה, המתפללים נחלקים ומתכבדים לסעוד בבתיים של החתנים (כיום יותר בבית הכנסת שם נערך "קידוש" מפואר). את "תיקון הגשם", נוהגים לומר לפני "מוסף" של "שמיני עצרת" למעשה כשאר קהילות ישראל.

• בשמחת תורה (וכן ביום טוב אחרון של פסח), הקהילה בלוב נהגה לערוך סעודה לאנשי "חברה קדישא", העוסקים בצרכי הנפטר בחסד של אמת ושלא על-מנת לקבל פרס. סעודה שיש בה הבעת תודה של הקהילה לעושים במלאכה קדושה זו ונקראת "סעודת רבי גרשון", שבמהלכה קוראים פיוטים וזמירות ואף שירה. כמו כן נהגו בלוב לשלוח את משקה העראק לבתי החברים והחברות שעסקו בטהרת נשים, והציבור נהג לטעום מעראק זה, מעין סגולה לאריכות ימים. בשבת בראשית, בחלק מבתי-הכנסת, היה מנהג להעלות לתורה את בעל "חתן תורה" במקום כהן, ובעל "חתן בראשית" במקום לוי. **שנה טובה ומבורכת!**

ומקושטת באשכול תמרים, רימונים, אתרוגים, ומיני פירות וקובעים "קנדיל" לתאורה. היום זה כבר תאורה מודרנית. יש הנוהגים לתלות, באחת מפינות הסוכה, כיסא עטוף פרוכת, לכבוד שבעת האושפיזין. כמובן שהילדים נהנים לקשט את הסוכה בקישוטים מגוונים ויש המהדרים בכרזות מן המקורות, תמונות גדולי ישראל ואמצעי תאורה ססגוניים.

• בכל שבעת ימי הסוכות, מלבד קיום מצוות הישיבה והאכילה בסוכה, רבים נוהגים גם ללון בה, בכל ימות החג. בחול המועד סוכות, לא עסקו יהודי לוב במלאכה, למעט בעלי חנויות המכולת, על מנת לשרת את לקוחותיהם בצורכי החג. רבים מהם נהגו להרבות בטיולים בחיק הטבע, מנהג שרבים מקיימים גם היום בארץ כחלק ממצוות "והיית אך שמח" ותוך התייחסות מיוחדת לילדים שירבו במשחקים ובשעשועים.

• כדי לקיים כהלכה את "שמחת בית-השואבה", נוהגים להתקבץ, לאחר תפילת מנחה, במשך שעות-שלוש בבית-הכנסת, פוצחים בפיוט ובשירת תשבחות בלווי כלי זמר, ומגישים כיבוד לנוכחים.

הושענא רבא / פתקא טבא

• בערב "הושענא-רבא", תפילת מנחה הנה חגיגית וברוב עם ובה קוראים את פרשת "זאת הברכה", שניים מקרא ואחד תרגום, ומדליקים נרות; לאחר ערבית, מתקבצת כל המשפחה בסוכה המקושטת והמוארת ב"קנדיל" ועל השולחן אגרטל פרחים ויין לקידוש. קוראים שוב את פרשת "זאת הברכה", שניים מקרא (ללא תרגום), ממשיכים בהפטרה "ויהי אחרי מות משה" בספר יהושע ובפרשת בראשית עד "...אשר ברא אלוהים לעשות", ועורכים קידוש. לפני הסעודה נוהגים לאכול נתחי כבד וריאה צלויים (מנהג קדום, שיש עליו מספר הסברים והשערות), בשל מנהג זה, הערב נקרא "לילת אלכבדה וארייה" (ליל הכבד והריאה). בסיום הסעודה מקנחים עם הפירות שקישטו את הסוכה – רימונים, תמרים וכו'.

• יש הנוהגים לשמור חלק מהרימונים של ערב הושענא רבא לעשיית החרוסת של ליל הסדר החל באותה שנה.

ב"ארבעת המינים" השתמשו להסקת התנור לאפיית מצות הפסח הראשונות, או לבערם בעת "ביעור החמץ"; בלילה זה, רבים נוהגים להשתתף ב"תיקון ליל הושענא רבא", הנקרא "ת'ביית",



בד לתפירת שמלה לחג, עם סלסלה מלאה בכל טוב, קלויים, ממתקים וכו'. המתנות מן האם לבנותיה הנשואות, בחגים ואירועים שונים, נקראו "סנה" שפירושה מנהג. גם הכלות הביאו מתנות אישיות לחמותן, בערב כיפור ובערב ליל הסדר.

• רבים הקפידו לצום את צום גדליה, למחרת ראש השנה ב-ג' בתשרי, הנקרא גם צום "כו-כיפור", היינו אחיו של כיפור.

יום הכיפורים / חטאיכם כשלג ילבינו

• ביום הקדוש בשנה היהודית, יום הכיפורים, במיוחד בשעת התפילות בבתי-הכנסת, נהגו רוב הציבור נוהג ללבוש בגדים לבנים, רמז לפסוק "אם יהיו חטאיכם כשנים – כשלג ילבינו".

• ביום הכיפורים, ויש שנהגו כך גם בראש השנה, נוהגים לעמוד שניים מן הפרנסים של בית-הכנסת לצד החזן, במשך כל התפילות, לקיים "ואהרון וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד".

• יהודי לוב נהגו לטבול במקווה או בים, בערב יום הכיפורים לטהרת הגוף לקראת יום הדין.

• את הסעודה המפסקת רבים מיהודי לוב נהגו כך: ארוחה משמעותית מלאה כל טוב, כולל קוסקוס "כסכסו" עם רימון, בשר ועוד תוספות. דווקא בצהרי ערב יום כיפור, וכחצי שעה לפני כניסת הצום ארוחה קלה יותר על בסיס מרק "ברודו" וירקות המסייעים בשמירת לחות הגוף.

סוכות/ והיית אך שמח

• בצאת יום הכיפורים, אחרי סעודת שבירת הצום, מתחילים להקים את הסוכה. סוכה עם סכך של סנסני דקלים

מוזיאון לפנתיאון

המוזיאון המרשים בבית מורשת יהדות לוב באור יהודה שוכר שיאי מבקרים ומוכיח: הצמא לחיבור לזהות ולשורשים רק הולך וגדל. דור ההמשך מחד, ואורחים מגוונים מאידך, מגלים את סיפורה של הקהילה על רבדיה השונים, הלב נפתח והגאוה עצומה. המוזיאון שהוקם מאהבה ונחישות הופך גם לציון דרך חינוכי לבני הדור הצעיר

מאת: רומי רפאל



ליליאנה סרור מדריכה קבוצה במוזיאון

בפסח לא פסחו על המוזיאון

חול המועד פסח ידוע כזמן בולט של טיולים וסיורים. מאות מבקרים, בני העדה ואורחים סקרנים, הציפו בחג האביב השנה את בית המורשת והתרשמו עמוקות מההסברים המחכימים של המדריכים, שלומי בובליל וג'לסינה דבש. יו"ר הארגון, רפאל חיון, אירח באופן אישי את הקבוצות, ולילדים שהתלוו להורים ולסבים הוכן מתחם טרמפולינות מהנה. האירועים התקיימו בשיתוף עיריית אור יהודה, תודה לראהראשת העירייה, ליאת שוחט, ולסגן ראש העיר, שלמה שלמן סיונוב. זה היה פסח כשר ומרתק.

דבר איתי בשפה שלי

יותר ויותר קבוצות דוברי שפה זרה הגיעו בחודשים האחרונים לבית המורשת. המתנדבים, ליליאנה סרור ושלומי בובליל, הדריכו באנגלית ואת הקבוצות ליווה צורי ארביב. בהנהלת הארגון מדווחים כי משתתפי הסיורים "פשוט התמוגגו, נהנו מכל רגע, שאלו עוד ועוד שאלות, הביעו עניין לתרום

לפעילות ואף שרו ביחד את 'המנגינה הזאת לא נפסיק לשיר'. אז... תודה שבאתם – ומחכים לכם שוב.

ביקרתם ונהניתם? ספרו לחברים

"וואו, מרשים, מרתק, איזו היסטוריה מדהימה, איזה ציגונות בלב ובנפש, צילומים אותנטיים, מוצגים מרתקים, אווירה ממש כאילו חזרנו עשרות שנים אחורה לטריפולי, בנגאזי ושאר הכפרים והישובים בלוב...", אלה הם רק חלק מהתגובות שבאי מוזיאון יהדות לוב, כמו למשל הקבוצה שהגיעה עם מורת הדרך אילת, מגיבים בכתב בספר האורחים ובעל-פה במהלך התרשמותם. מדריכי המבקרים מסיימים את שיחותיהם המחכימות בבקשה צנועה – נהניתם? ספרו גם לחברים. יום שמח בבית המורשת הוא יום בו מסיירים עשרות אורחים בהנאה בשתי קומות המתחם המפואר.

ממרוקו למורשת לוב באהבה

ביקור ייחודי ומיוחד של משלחת

ממרוקו התקיים בבית המורשת והאורחים התרשמו עמוקות מהמקום. העיתונאי והסופר שלמה אברמוביץ' שוחח איתם על מחנה הריכוז בג'אדו וסיפור יומנו של יוסף דעדוש ז"ל, אביו של יו"ר הארגון לשעבר שמעון דורון שיבדל"א.

את הסיור יזמה ליליאנה סרור שגם ליוותה את הקבוצה המרוקאית.

נזכור, לא נשכח ולא נסלח

אירוע זיכרון בסלון התארח ביום השואה האחרון בבית המורשת בארגונה של המתנדבת תקוה יולזרי. יו"ר הארגון העולמי, רפאל חיון, וסגן ראש העיר אור יהודה, עופר בוז'י, נשאו דברים. בחלק האומנותי הופיעו בנות משכן המוזיקה של אור יהודה בניצוחה של חנה ובשיתוף היוצרת ניצן גולן. במרכז הזיכרון בסלון עמד סיפורה האישי של השורדת אילנה פלח שהדהימה את קהל המאזינים. כמו-כן שוחח עם הנוכחים שמעון דורון על יומנו הגנוז של אביו שתיעד את מחנה ג'אדו. כמנהג בית המורשת והקהילה כולה הסתיים הערב בשירת המנון "התקווה".

מהמטבח של צורי באהבה לחיילים

איש העסקים ההרצלייני צורי ז'אן תורם ומבשל באהבה כמויות אדירות של אוכל לובי משובח המגיע לחיילי צה"ל, לפצועים באגפי השיקום ואירח גם משפחות של חטופים. לפעמים לא צריך יותר מצלחת חריימי אורגינלית ואוהבת להרמת המורל ועידוד כוחותינו. תשאלו את הדוגמנית נטלי דדון



צורי עם הסירים

רבה לחיילי צה"ל, לפצועי המלחמה הגיבורים, למילואימניקים שלא ראו את הבית זמן רב, למשפחות החטופים הנאבקים ללא הרף להחזרת יקיריהם הביתה, ולכל מקום שבו הם נדרשים ותורמים לאווירה טובה והרמת המורל הלאומי. הכל, למותר לציין, בהתנדבות מלאה ועל חשבון קבוצת ז'אן. אתי, שותפתו של צורי, והצוות מסייעים בידי. מי שהתנדבה בין האנשים הטובים לבוא ולסייע בחלוקת המזון היא הדוגמנית הידועה נטלי דדון. כאן בצילום נהנית אף היא ברגע של מנוחה בין פעילות ההתנדבות מחריימי לובי אורגינלי מעשה ידי צורי ז'אן.

ציון לשבח גדול מבית מורשת יהדות לוב ומערכת כתב העת "לבלוב" מוענק למר צורי ז'אן היקר, איש עסקים ונדל"ן בעלי "קבוצת ז'אן" בהרצליה ופעיל ציבור בהתנדבות העוסק רבות בתחומים מגוונים למען הקהילה ולמען המורשת. מתחילת מלחמת "חרבות ברזל", הפכו משרדיו של צורי, איש עם לב רחב במיוחד, אשר הינו גם שף חובב, למסעדה מפוארת של תבשילים בדגש על תבשיליה המפוארים של יהדות לוב, כגון חריימי עם מיטב הדגים, קוסקוס, טבחיות בטעמים שונים ומגוון פסטות ועוד. המטעמים נשלחים בשמחה ובגאווה

ביקור עופר ינאי בבית מורשת יהודי לוב

ינאי מלווה בשני הוריו, טוני ומוטי, זכה לסיור מרגש במקום יחד עם היו"ר, רפאל חיון



מימין: ליאת שוחט, עופר ינאי והוריו, רפאל חיון

הבעלים של הפועל תל אביב בכדורסל, עופר ינאי, הגיע לביקור מרגש במיוחד בבית מורשת יהדות לוב באור יהודה יחד עם הוריו, טוני ומוטי. הם התקבלו על ידי יו"ר ארגון מורשת יהדות לוב, רפאל חיון, וראש עיריית אור יהודה, ליאת שוחט, שהגיעה חמושה בבתה, ליאור, ושני אחייניה כשכולם לבשו כמובן את מדי הקבוצה. הילדים הנרגשים הניפו את גביע המדינה וינאי והוריו זכו לסיור מרגש במוזיאון על ידי הפעיל צורי דבוש.

ינאי חתם בספר האורחים "טוב ללמוד על עבר והמורשת. הרבה ממה שיש בנו הגיע מהם".

איש אשכולות

הוא הלוחם הכי מבוגר בצה"ל, השתתף כחייל בכל המלחמות, חוץ ממלחמת העצמאות, בעל שלל תארים אקדמיים, איש ספר ובבעלותו כרמים מרהיבים ביופיים עם טעם גן עדן ("ענבי טלי"). נחצ'ה גלבוע, רק בן 87, שבין שאר מעלותיו יסד את "לבלוב", העיתון שאתם אווזים עכשיו, הוא אחד מהאנשים מעוררי ההשראה שתפגשו אי פעם

מאת: רבקה צור



נחצ'ה והצריף המפורסם

נחום גלבוע, בכינויו קוראים לו נחצ'ה, הינו המייסד והעורך הראשון של כתב העת "לבלוב". החל משנת 2006 מאז הוצאת החוברת הראשונה באירוע שהיה ביוני 2007 באוניברסיטת בר אילן לזכר 40 שנה למלחמת ששת הימים וגירוש כל היהודים שנותרו בלוב, רובם טסו לאיטליה, כששת אלפים נפש ולוב התרוקנה מיהודים שהיו לשארית הפליטה. ללא תעודת זהות וללא דרכון הם חיו במשך עשר שנים כפליטים באיטליה.

נחצ'ה באמת ובתמים יחיד ומיוחד, מעורר השראה, הוא בן 87 עם ברק בעיניים ומרץ של נער. הוא ישן כשלוש וחצי שעות בלילה, לטענתו אומר "חבל על הזמן, היושב במרומים נותן לנו את החיים ואנו מבזבזים כשליש מהם בשניה!" אין לו טלוויזיה בבית כבר למעלה מחמישים שנה, מחובר לתדר 91.3 FM (קול המוזיקה) 24/7. הינו איש ספר, עם שחר כשהוא משכים הוא יוצא להליכה סביב הכפר, ובזמנו הפנוי הוא "תולעת ספרים". לימודיו האקדמיים רכש באוניברסיטת ירושלים, גבעת רם ואת התואר השלישי עשה במתמטיקה בתורת המשחקים. נחצ'ה הינו חקלאי בנשמתו ובבעלותו כרמים נפלאים (ענבי טלי), השתתף בכל מלחמות ישראל פרט למלחמת השחרור, נפצע בקרב קשה מאוד ב"סמטת המוות", ולאחר החלמתו ממשיך לשרת במילואים עד עצם היום הזה, למעלה משישים שנה. למעשה הינו הלוחם הוותיק בצה"ל. כשהתקשרתי לתאם את הביקור שלי אצלו הוא בדיוק חזר מסאג'עיא לחופשה קצרה ולא היה בטוח אם נוכל להיפגש, הוא יצא עם הבטחה, שאם המח"ט יקרא לו, הוא מיד יתייצב. סוף טוב הכל טוב, הצלחנו להיפגש. כששאלתי אותו מה לרשום בוויז הוא ענה לי: תרשמי "הצריף של נחצ'ה". וכך הגענו אליו למושב לכיש באחד מימות השבוע לביקור משפחתי יחד עם



אידה הכהן נחום ז"ל, האם

עוזבת את העבר שלה, ושבה אל ארץ אבותיה".
נחצ'ה הנער בן ה-14 היה צופה אל הנמל מחלון ביתם בטרופולי הבירה, ומביט על האניות שהגיעו מישראל לטרופולי ("עצמאות", "אילת" ו"גלילה") הוא כל כך רצה להיות עליהן, עד כדי כך שניסה שלוש פעמים לברוח ללא דרכון, אבל נתפס והוחזר. "בסוף עלינו במחזור האחרון של האונייה 'גלילה', הוא מספר. "נחתנו בחיפה, במחנה עולים 'סנט לוקס', שהינו בו חודש ימים, וברגע שראו שהיינו 'בסדר' נסענו היישר למעברה בבאר יעקב. בהגיענו לבאר יעקב, אני חטפתי שוק שלא יאומן, שלושה חודשים הייתי בהרגשה מאוד מזוהה, אחר כך התאפסתי על עצמי והבנתי שיש מקום שנקרא "מקווה ישראל" ובו למדו אחי הבכור אבר ואחותי נורמה ושם אני יכול להגשים את חלומי וללמוד חקלאות".
על החלום הזה כתב חיבור עוד בטרופולי, כשהיה בן עשר בבית הספר האיטלקי בו למד. הוא מתאר את עצמו, עומד מאחורי מחרשה, הנתמכת על ידי שני שוורים בריאים לבנים עם כתמים חומים מחוברים אליה וחורשים את אדמת הנגב, אלו חיו שאיפותיו. במקווה ישראל הוא נבחן ומתקבל ומתחיל שם את לימודיו ולמעשה פותח דף חדש וחיים חדשים כנער עצמאי. הוא קולט במהירות את קורות הארץ ורוצה בכל מאודו להצטרף אל הבונים והלוחמים. הוא היה ונשאר מלא הערצה ללוחמי מלחמת העצמאות ולכל מי שחי בארץ באותה תקופה. כשקראתי את קורות הלוחמים של

יהודי לוב כולם. הגרמנים שהיו יוזמי השותפות למלחמה עם הדוצ'ה בניטו מוסוליני, נהגו בצווים שהוציאו הנאצים - לכלוא קודם את האבות וילדיהם במחנות עבודה. הרבה מהם מצאו את מותם לפני "הטרנספורט" באניות לאיטליה, ומשם לדרום אוסטריה, במחנות הנאצים "אנסברוק רייכנאו" ובהמשכו לברגן בלזן ובירקנאו. האמא, ד"ר אידה הכהן נחום, קראה מייד את השטח. היא הבינה שהיא צריכה לברוח ועזבה את העבודה בבית חולים שעבדה בו. (את המידע על מה שעתידי עוד לקרות קיבלה מאחיה, שאול הכהן, שהיה בעל אזרחות צרפתית והיה מזכיר ראשון בשגרירות צרפת בטרופולי). היא לא היססה. האח הגדול אבר, והאחות נורמה של נחצ'ה, נמסרו לאחותה הצעירה והרווקה אינס, היא ביקשה ממנה שתשמור עליהם, מספר ימים, אולי שבועות. בדיעבד, זה היה נתק של חמש שנים, בלי לדעת מאום עליהם עד סוף המלחמה, בשנת 1945 בחודש יוני, רק כששבו מטוניס אליה ברחו.

האמא אידה החליטה לברוח לספר המדבר לכפר נידח בשם פורנצ'י דרומית לטרופולי. מהטירה היפה והגדולה מצאה את עצמה ביחד עם שני הבנים הקטנים בסככה של מספר מטרים ספורים, ללא מים זורמים, ללא מטבח וללא שירותים פנימיים. במשך חמש שנים ועם סימן שאלה לגבי העתיד, מוצאת אידה את עצמה עם סכום כסף שהיה לה במשורה, הולך ואוזל. היא מחליטה לבקש כסף משתי אחיות גויות, כביטחון להלוואה היא ממשכנת טבעת אירוסין יקרת ערך, יהלום בגודל ששה קאראט סוליטר, שקיבלה מיצחק ובכך הצליחה לקבל מזומנים ולמשוך את תקופת ההישרדות עד סיום המלחמה. אחרי המלחמה, משנת 1946 ולמשך שש שנים אידה, אמא של נחצ'ה משמשת כסגנית מנהלת בבית ספר של כ"ח בטרופולי (כל ישראל חברים) ומסייעת לשליחים שהגיעו מארץ ישראל לארגן את העלייה לארץ.

העלייה לארץ

המלחמה היוותה זרז לעלייה הגדולה של יהודי טריפולי לארץ ישראל. 85% מיהדות טריפולי עלתה ארצה, "אפשר בוודאות לומר, שיהודי לוב, היו ציוניים אמיתיים", אומר נחצ'ה. "אינני מכיר קהילה של 35,000 יהודים, מתוכם 30,000 מגיעים לארץ. קהילה שלמה,

יואב בן זוגי ובני דוד שהוא גם המעצב של "לבלוב", כי ביקור אצל נחצ'ה זו חוויה ייחודית.
הוא הקביל את פנינו בשמחה כשהוא לבוש במדים טקטיים צבאיים. על החזה בצד שמאל, תפור תג עם שמו "נחצ'ה גלבווע" ועל כתפיו רובה M 16 בהצלב ומורכב עליו טריג'יקון. הוא מוביל אותנו לצריף שבו הוא מתגורר. לידו בחצר המטופחת מבנה נוסף לו הוא קורא "המבואה" (LOUNGE) ושם יש ברשותו ספריה ענקית, מחשב וכל מה שנדרש לו לצורכי עבודה ולימוד, כי הוא לרגע לא מפסיק ללמוד. בהמשך יש מבנה פרגולה בה יש כל מה שנחוץ ללוחם הנושא את השם: "מפגש הרעים". אנחנו צופים בסרט שהכינו עליו ב"כאן 11" שעוסק בעיקר בקריירה הצבאית הענפה שלו. מדי פעם אני מפנה את מבטי ומציצה עליו ורואה את קורת הרוח שעל פניו, נחת של אדם שהגיע להישגים יוצאים מן הכלל בחייו והוא שבע רצון.

שורשים בטרופולי

נחום נחצ'ה גלבווע נולד בשנת 1938 בטרופולי, בן למשפחה אמידה מאוד. מצד אימו הוא נין לרב חיים הכהן, רבה הראשי של לוב. בדצמבר 1911 האיטלקים כבשו את לוב מההגמוניה העותמאנית, ובשנת 1934 כוננו בה מושבה איטלקית. היהודים חיו אז בקהילה קטנה שהתגודדה בשלושה רובעים: הרובע הקטן, האמצעי והגדול. (בערבית של יהודי לוב לרובע קראו "חארא" שפרושו גם סיפרה 4 ואם רצו לציין סיפרה שמונה, היו אומרים: חארתיין, (פעמיים 4). כל זה נבע מכך שלא רצו לבטא את הסיפרה 5, כי היא שייכת לחמסה, ספרה שיש בה אמונה טפלה ולא נהגו לבטאה).
כשממשלת איטליה מצאה את ביטחונה בלוב, החלה לבנות בעיר הבירה "טרופולי איטלקית" והיא נקראה "העיר החדשה" (Citta Nuova). מייד הצטרפו לרובע האיטלקי חלק מהקהילה, וביניהם גם המשפחה של נחצ'ה. הסבא שלו וכן הסבא רבא שלו היו יזמים ומייד ראו את הפוטנציאל, וכך תוך שנים אחדות הצליחו לצבור הון שאפשר להם לחיות חיי רווחה. הם חיו את החיים הטובים בסגנון איטלקי ושם גם גדלה אידה, אימו של נחצ'ה שלימים נישאה לזקינן, ושם נולדו הילדים.
מלחמת העולם השנייה שהחלה ב 1 בספטמבר 1939 שינתה את מצבם של

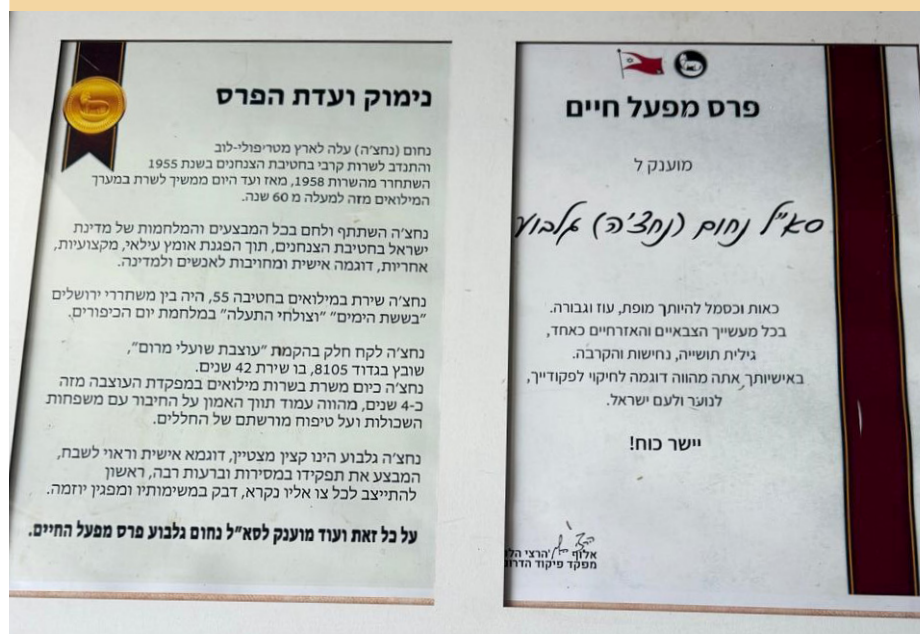
נחצ'ה כמו נחצ'ה, כל דבר שהוא עושה הוא עושה אותו עד הסוף והכי טוב שהוא יכול ומאז ואילך לחם בכל קרבות הצנחנים. "בקרב על שחרור ירושלים בתשכ"ז, במלחמת ששת הימים", הוא אומר, "לא הצלחתי להגיע עם חבריי לכותל המערבי, כי כמה שעות לפני כן נפצעתי בצורה אנושה 'בסמטת המוות'. אז גם נהרג חברו הטוב, אליעזר רגב ממושב לכיש, ובהמשך קרא לבתו הקטנה בין שלוש הבנות בשם "רגב"

ציון, ואז התחילו פעולות התגמול והצנחנים היו מאוד פעילים בתחום. בתאריך 10/9/1956 הוביל הר ציון את הכוח הלוחם בפעולת ראווא. הייתה בחולית הפריצה, עם הבוגלור ביחד עם מיכה קפוסטה, ארול, והר שהוביל את הכוח. לפתע הר נפל, אנחנו לא נעצרנו, הפעלנו את הבוגלור ולאחר שסיימנו לטהר הכל שבנו לבסיס תל נוף, שם הבנו שהר נפצע בגרון מכדור. הרופא שהתלווה אלינו היה רופא



אידה ויצחק ז"ל ביום נישואיהם

הוא סגן אלוף בדרגתו ונושא על מדיו שמונה אותות- מערכה, מאז מבצע סיני ("קדש") ב-1956 ועד ימינו אלה הם: אות סיני, אות ששת הימים, אות ההתשה, אות יום הכיפורים, אות לבנון הראשונה, אות לבנון השנייה, אות צוק איתן, אות המערכה על לבנון



מלחמת השחרור, לאחר עלייתי ארצה מלוב ב"1952, הייתי המום", הוא נזכר. "היו אז במדינה כ-600 אלף איש, תוך שנה וחצי של קרבות אחוז מהאוכלוסייה נהרג ועוד שלושה אחוזים נפצעו. כולם לחמו למען המדינה. האנשים האלה, שהיום הם בני 98 הנושקים ל-100 ומעלה, כל לוחם כזה נשא על כתפיו עולים חדשים ואני נחצ'ה אחד מהם. לכן אני רואה חובה לעצמי, לעצור ולא לשכוח, לקוד להם קידה, לומר להם מילות תודה מהשיר של נתן אלתרמן, ששאב מהמשפט של הנשיא הראשון חיים ויצמן "אין מדינה ניתנת לעם על מגש של כסף". אז תשאל האומה, שטופת דמעות וקסם. ואמרה: מי אתם? והשנים שוקטים, נענו לה: אנחנו מצש הפסד ששלנו לה נתנה מדינת היהודים.

התנדב לצנחנים

בשנת 1955 נחצ'ה התנדב לגדוד 890 של הצנחנים - עולה חדש, שלוש שנים בארץ, יחיד ביחידה שרוב אנשיה היו בני ההתיישבות העובדת, צברים וזוהבי שיער ותכולי עיניים, "אחד מיני אלה היה מפקדי שהחדיר בי את אהבת הניווט, קריאת השטח, המפקד הנערץ מאיר הר ציון, שקראנו לו "הר", הוא מספר. "הייתי בפלוגה של מאיר הר

על שם חברו שנהרג בקרב על שחרור ירושלים. שתי הבנות הנוספות הן תמירה ואלונה. שישה חודשים נמשכה החלמתו של נחצ'ה מהפציעה הקשה ובסיומם חזר לצנחנים. במלחמת יום הכיפורים נמנה עם הראשונים שצלחו את התעלה וכבשו את "ארץ גושן" מעבר לתעלה. אפשר היה למצוא אותו, במדי קרב ובקסדה גם בשאר המלחמות והמבצעים הגדולים של צה"ל. הוא סגן אלוף בדרגתו ונושא על מדיו שמונה אותות-מערכה, מאז מבצע סיני ("קדש") ב-1956 ועד ימינו אלה הם: אות סיני, אות ששת הימים, אות ההתשה, אות יום הכיפורים, אות לבנון

צרפתי, ששמו ד"ר מוריס 'נקלביץ', ולימים התברר שהציל את חייו של הר. בן 22 היה כשנפצע והספיק לחיות עד 14/3/2014 עד גיל 80. לאחר מכן הייתה פעולת 'עאראנדאל', ואחרי כן פעולת 'חוסאן'. בתאריך 10/10/56 הייתה פעולת קלקיליה ו-19 יום לאחר מכן מבצע קדש, צניחה מעבר לקוי האויב, ב 29/10/1956 הצניחה הקרבית בסיני במיתלה. אך למרות הקריירה המפוארת בצנחנים נחצ'ה בכלל רצה להיות טייס. "רציתי בכלל להיות טייס", הוא מספר, אבל לא עברתי את בחינת דלטוניזם של עיוורון צבעים. "אני בטוח עד היום שהצבא הפסיד טייס מצוין", הוא אומר. אבל



הראשונה, אות לבנון השנייה, אות צוק איתן ואות המערכה על לבנון. בנוסף, על מדיו מופיעים הסמלים הבאים: כנפי צניחה עם כוכב של צנחן בכיר, כנפי צניחה קרבית בסיני, סמל הסיירת של מאיר הר ציון, סמל שחרור ירושלים וסיכת מ"מ, סיכת הלוחם. בספטמבר 2020 סיפר בראיון לתמיר סטיינמן בחדשות 12: "הייתי בכל התפקידים. שמרתי עם החיילים, יצאתי איתם למארבים, אין דבר שלא עשיתי, השתדלתי להיות חוליית הגישור בין החיילים לפיקוד. לא לשרת בצבא, זו בושה, אי לכך: להעריך את אודם הגאווה למשרתים בצבא במילואים, ואת אודם הבושה לאלה שלא משרתים". באותה שנה העניק לו אלוף פיקוד הדרום, הרצי הלוי, "פרס מפעל חיים" על שירותו ארוך השנים בצה"ל. בין השאר נכתב בהחלטת השופטים: "סא"ל נחום (נחצ'ה) גלבוע כאות וכסמל להיותך מופת, עוז וגבורה. בכל מעשייך הצבאיים והאזרחיים כאחד, גילית תושייה, נחישות והקרבה, באישיותך אתה מהווה דוגמה לחיכוי לפקודיך, לנוער ולעם בישראל. נחצ'ה גלבוע הינו קצין מצטיין, מהווה דוגמה אישית וראוי לשבח. הוא מבצע את תפקידו במסירות רבה, ראשון להתייצב לכל צו אליו הוא נקרא, דבק במשימותיו ומפגין יוזמה."

כל עינב זהב

בשנת 1955 יצאה קריאה מדוד בן גוריון ליישוב הנגב והפרחת השממה "בנגב יבחן העם בישראל ותיבחן מדינתנו - כי רק במאמץ מלוכד של עם מתנדב ומדינה מתכננת ומבצעת נוכל למשימה הגדולה של הפרחת השממה ויישובה. מאמץ זה יקבע את גורלה של מדינת ישראל ומעמדו של עמנו בתולדות המין האנושי".

נחצ'ה נענה לקריאה ובשנת 1960, לאחר תקופה של עבודה ולימודים, הלך והתיישב במושב לכיש שהיה ממש בראשיתו. שם השתלב בכל ענפי החקלאות: בבקר המשותף שיצא למרעה, בגידולי הפלחה השונים, בנה משק לגידול ירקות (או תחת חיפוי פלסטיק, מחלוצי החממות), ובשנת 1966 החל לגדל ענבים ללא חרצנים לצימוקים בשם סולטנינה. עבודת ההכנה של החלקות החדשות הייתה מלווה בעבודה קשה של סיקול אבנים, כי האדמה הייתה טרשית, וזה חייב הרבה ימי עבודה כדי להכשירם

השבילים הם מרטיבים במי מלח מים המלח שריכוזם גבוה מאוד כדי שלא יעלה אבק מן השבילים ויכסה את הענבים. ואוי לנו אם ננסה לנגב את העינב לפני שמכניסים לפה. "קליפת העינב מכוסה בשמרים ולא באבק", הוא מספר לנו. מאחורי המותג "ענבי טלי" נמצאים 67 משקים ממושב לכיש שמשווקים את הזנים הייחודיים שאנחנו כל כך אוהבים. הזנים כמו סייבל, טימסון, אוטום קריספ, אדורה, ביוטי, מינדייט, סקרלוטה, וינטר קינג, הם בלעדיים לענבי טלי. נחצ'ה מספר שהם כל שנה משלמים תמלוגים על זכויות יוצרים לחברה האמריקאית שפיתחה אותם. השינוק המשותף כל כך מוצלח והוא נעשה בדרך שווינונית לגמרי. ההשקיה נעשית מתוך מאגר מים ענק של מים מושבים. "היו לנו אדמות פלחה רבות אז החלטנו להקים את המאגר ושתהיה לנו אספקת מים משלנו. מאגר רמת שריון מכיל 5.2 מיליון קוב מים מושבים שהם מי בויב שעברו טיהור והם זכים וטובים לגידול. זוהי הגשמה של החזון הצינוני".

לחקלאות של אותם הימים. המאמץ נשא פרי, והיום המשק של נחצ'ה הוא גדול ועם יתר המשקים הוותיקים במושב, נהנים מהקמתו של המותג שכל הארץ יודעת את המנגינה "ענבי טלי מושב לכיש, כל עינב זהב". בימים ההם, ראשיתו של מושב לכיש, המקום היה מבודד מאוד, קרוב מאוד לפעילות של פדאיון (מסתננים), שגם גבו קורבנות. מבחינה זו, יישוב הנגב, וכל אזורי הספר היווה מטרה לאומית. ההתמודדות עם הריחוק מהמרכז, עם האיבה, עם קשיי הקיום והתחלת החקלאות - לא הייתה קלה או פשוטה, אבל נחצ'ה עם כל החברים שלו מהתקופה ההיא היו חדורי אמונה לבנות את המדינה. הוא לוקח אותנו לסיור בכרמים, אנחנו דוהרים במכונית הצירי החשמלית שלו שמצפצפת לו כל רגע ומסמנת לו להירגע, נחצ'ה הוא אחד שתמיד בתנועה, חורש את הארץ מדין ועד אילת ויש את כל הנסיעות בין הכרמים. להפתעתי אני שמה לב שאין אפילו טיפת אבק בשבילים המדוגמים בין הכרמים. נחצ'ה מספר לי שאת

גן העדן האבוד

לפניכם טעימה מתוך הספר "אביב קיץ חורף סתיו" המספר את סיפור חייה של רחל ג'רבי (מסיקה) שנולדה בטריפולי, ב-1944 בהיותה בת 17 נישאה למשה, יחד עלו לארץ וגידלו כאן את שבעת ילדיהם. בחרנו מתוך הספר כמה זיכרונות מתוקים על החיים הטובים בטריפולי שלפני המלחמה

ראיינה וכתבה אסתר חכם במסגרת פרוייקט "אלה תולדות"



התמונה היחידה מלוב שנשארה של משפחת ג'רבי הצעירה

כשרחל ג'רבי התבקשה לספר את סיפור חייה, היא נבהלה מהרעיון. פחדה לחזור לשם, לגן העדן שלה, למחוז ילדותה - טריפולי. רחל פחדה לפתוח את הקופסה שבה מונח הסרט של חייה, סרט ילדותה ובחורות הנפלאים. היא סגרה את הקופסה. בקופסה הזאת לא נוגעים. לגן עדן אי-אפשר לחזור. דינה בתה דיברה אל לבה ואמרה: "אמא, סיפור חיך יהיה המורשת לדור הצעיר ולדורות הבאים. אמא, חשבי עלינו..." כך השתכנעה רחל והחליטה לפתוח את סגור לבה, לתת לזיכרונות לסחוף אותה ולגלגל את סרט חייה.

רחל צופה בסרט חייה

התחלתי בסיפור והרגשתי שאני שוקעת בתוך הכורסה הרכה ונותנת דרור לזיכרונות הצפים ועולים, היה זה בדיוק כמו לצפות בסרט. תמונה אחרי תמונה מעוררת כל תא בגופי ששימר את הזיכרונות. והזיכרונות חזקים כל כך, עד שאני חשה את כתפיה של אמי שעליהם אני יושבת, ואני ילדה קטנה רוב הזמן אני צמודה אליה: היא עובדת, ואני נעה עם כל תנועה שלה, כמו בנדנדה. לפעמים, כשהיא מתעייפת ורוצה להוריד אותי כדי לנוח קצת, אני מסכימה ואני בוכה ובוכה, עד שאני שוב על הכתפיים של אמא. ניצחתי - ואני מרוצה!

אני חשה בריחות העולים באפי. ריחות מוכרים העולים מהתבשילים שבמטבח: ריחות הפלפל והפפריקה, הקינמון וההל וגם ריח הכורכום. אני זוכרת איך הריחות היו מתפשטים בכל הבית ואפילו בחצר ומעוררים את התיאבון, עד שטעמם וריחם של התבשילים עולה באפי כעת.

והדמיון דוהר, ואני כבר נושמת את אדי התה בריח הנענע והשיבה. הנה צפה ועולה דמותה של סבתא זולה, ואני מריחה את ריח הבושם המיוחד שלה. סבתא יושבת בשיכול ברכיים - בין רגליה עומד המכתש, ובידה

כמה צבעוני הכול.

ילדות בטריפולי

נולדתי בעיר טריפולי שבלוב. החיים שלנו היו נפלאים בקהילה היהודית, כמו גם בשכונה המעורבת שבה התגוררנו נחשבנו למשפחה מכובדת. אבא שלי עסק במסחר ובייבוא של סחורות לתעשיית המזון, ונחשב לאדם אמיד. אני מעריכה שלמעמדו הכלכלי של אבא יש

העלי. היא כותשת שורשים ומהם היא מפיקה צבע לשער. באוזני עולים קולות הכתישה בקצב אחיד: תק-תקתק, תק-תקתק... תקתק, תק-תקתק...

והסרט ממשיך להקרין תמונה אחר תמונה: כך אני ממשיכה לראות בדמיוני את הבית, הכול נראה צבעוני כל כך: השטיחים הצבעוניים המכסים את הקירות ואת הרצפה, הכריות הצבעוניות המעוטות בחוטי זהב ומונחות על הספסלים שליד הקירות.

קשר הדוק לכך שגם השכנים הערבים נתנו הרבה כבוד למשפחה. אבא היה בורר במקרים של אי הסכמה בין חברים או בין משפחות, סוחרים התייעצו אתו בענייני עסקים, ומעל לכול אבא היה חכם מאוד, הגון ובעל מזג טוב. הערבים אהבו אותנו, ואנחנו – אותם. חיינו כבני משפחה כמעט לכל דבר, והדבר התבטא בעיקר בארוחות המשותפות. האימהות משני הצדדים היו מבשלות, כל אחת במטבח שלה, תבשילים טעימים וריחניים – שריחם עולה באפי עד היום, 60 שנה אחרי. עם סיום הבישול, היינו הולכים זה לביתו של זה, בידינו הסלים, ובהם סירי המזון המבושל. במשך שעות היינו יושבות על גבי מחצלות, אוכלות, מפטפטות ומספרות סיפורים, "לא סופרות את הזמן". רגלם של הגברים לא דרכה במקום הבילוי שלנו. הבנות הצעירות, יחד עם הנשים הצעירות והמבוגרות, ישבו שעות, נרגעות מטרדות היום, ללא דאגות. הכול סביבנו התנהל בשלווה. לאט-לאט.

קבלת שבת

בשמחה, היה אבא מגיש לאורחים יין מתוצרת עצמית, שהיה גאה בו מאוד. לצד קנקני היין הגשנו אנו – אמא והבנות – קערות גדולות מלאות עוגות, תמרים ואגוזים. במסיבות אלו היו אורחים שהעדיפו את הלגבי על פני היין של אבא.

בערב שבת כל המשפחה נערכת לקבל את פני השבת. אנחנו הילדים – חיים אחי הבכור, חנה ולולי (מזל), אחיותי ואני רחל, כולנו רחוצים, שיער ראשנו עדיין רטוב ומסורק למשעי, לבושים בבגדי שבת. עוד מעט יגיעו סבא חיים ואבא שלי אברהם מבית הכנסת. סבתא זולה ואמא שלי מנטינה גמרו לערוך את השולחן הארוך, והן נראות כמו מלכות בבגדי השבת. הנרות דולקים, והכול מוכן לקידוש. הנה סבא ואבא מגיעים, לבושים בלבן, נכנסים פנימה, מלטפים את ראשינו ומברכים בשבת שלום. אני מרגישה את תחושת הקדושה יורדת

אני חשה בריחות העולים באפי. ריחות מוכרים העולים מהתבשילים שבמטבח: ריחות הפלפל והפפריקה, הקינמון וההל וגם ריח הכורכום. אני זוכרת איך הריחות היו מתפשטים בכל הבית ואפילו בחצר ומעוררים את התיאבון, עד שטעמם וריחם של התבשילים עולה באפי

מהתקרה ונפרסת עלינו, כאילו כולנו עטופים בטליתות של סבא ואבא. כולנו עומדים סביב השולחן, דרוכים לשמוע את הקידוש. לאחר הקידוש בוצעים את החלה, טובלים במלח ומעבירים מיד ליד. מברכים על הבשמים ומחכים לרגע שנעמוד לפני סבא וננשק את ידיו ונקבל ממנו ברכה. מסבא ממשכים אל אבא ומנשקים ביראת קודש את ידיו וממנו לאמא וסבתא. כולנו רעבים, סוף-סוף הגיע העת לאכול. עכשיו אמא במרכז. היא זו שתגיש את מטעמיה. הריחות של ה'מפרוס' וה'חריימה', הקוסקוס, הבשר והחלות כל כך מגרים... אבא אוכל ומתבונן באמא בעיניים מלאות אהבה ואומר "אשת חיל מי ימצא" וממשיך ומברך "תבורכנה ידיך". תור המתוקים מגיע. השולחן מתמלא בכל מיני דברי מאפה שהוכנו לכבוד שבת. לאחר הארוחה כולם שבעים ומתחילים לזמר ולסלסל את הפיוטים המיוחדים לשבת.

יחסית ליהודים רבים אחרים, חיינו ברמת חיים טובה. העובדה כי לא חסר לנו דבר, אפשרה לנו להתגורר בשלושה בתים גדולים סמוכים זה לזה: בבית אחד התגוררו אבא ואמא ואנחנו, ארבעת ילדיהם; את הבית השני קיבל אחי הבכור חיים, שהתגורר במקום לאחר נישואיו והבית השלישי שימש מעין מחסן גדול לסחורות הייבוא של אבא. לבתים שלנו היה עוד תפקיד: כיוון שהורי אהבו מאוד חברה, הם הרבו לארח חבורות גדולות של בני משפחה, חברים, ובני שכונה יהודים. חדרי הבית המו לעתים קרובות מאורחים שבאו לרקוד, לשיר, לשמוח, לאכול ולשתות. חבר הביא חבר. כולם ידעו שאצלנו במשפחה הדלת פתוחה לכל אורח. מדי ערב, לאחר שסיימו לנגן בבתי קפה, היו מגיעים לביתנו זמרים ומוזיקאים, עם כלי נגינתם. הם היו עוברים אלינו ישר ממקום עבודתם, והיו מביאים שמחה גדולה לביתנו ולאורחינו. כדי להרבות

כל כך אהבתי לשמוע את הפיוט "בר יוחאי" ואת "יום השבת אין כמוהו". עד היום מהדהד בראשי הפיוט הנפלא "י-ה ריבון העולם" ואני שומעת את קולו היפה של אבי. אנחנו הילדים תמיד התעייפנו לפני המבוגרים וקיבלנו רשות לפרוש וללכת לחדר שלנו. בילוי משפחתי על שפת הים בטרירפולי

למזלנו הרב, גרנו קרוב לחוף הים. חוף הים היה יעד לטיולים משפחתיים בשבתות ובחגים. בקיץ הלכנו לים ברגל. על החוף היו מפוזרים ביתנים קטנים ולהם גגות עץ, ועם בוא הקיץ היה אבא נוהג לשכור בשבילנו ביתן. כל שנה היינו מחכים לחופשת הקיץ בקוצר רוח. עם בוא הקיץ היו הימים נעשים ארוכים וחמים מאוד, ואנו ידענו שאבא ואמא חושבים לצאת לבלות אתנו מבוקר עד ערב על שפת הים. אבא אהב להפתיע אותנו. ערב אחד היה קורא לנו, מעמיד פנים חמורות סבר, מסתכל עלינו במבט שלא ידענו לפרש אם הוא כועס או שהוא רוצה לספר לנו סיפור. היה משהה את דיבורו ואנחנו היינו נכנסים למתח. ואז היה אבא פותח את פיו ואומר בקול חמור: רוצים ללכת מחר לים?! והיה פורץ בצחוק גדול. ואנחנו אחריו, רוקדים וצוהלים משמחה. הוא ממשיך: ילדים, ממחר אנחנו מתחילים את חופשת הקיץ, הכינו את בגדי הים שלכם, את הבגדים למחר – ולכו לישון! מוקדם בבוקר, תוך כדי שינה, היינו שומעים את קולו של אבא: קומו, ילדים. היינו קופצים מהמיטות, מתרגשים ומתארגנים. אמא וסבתא היו מחכות לנו על יד המטבח. לכל אחד מאתנו היה תפקיד בארגון פירת הבישול בביתן. היינו לוקחים פרימוס, פתיליה, סירים, מחבתות, צלחות וסכו"ם. שני סלים עמוסים במצרכים ועוד סלסלה עם ממתקים, וכמובן – שתייה. את קערת הבצק שאמא הכינה בלילה, היה אבא לוקח. אחי היה אחראי למחצלות, למגבות ולשתייה. ברגע שהיינו מגיעים לשפת הים, היינו מניחים את החבילות – ורצים ישר למים. תפקידם של הגברים בחבורה – אבי, סבי ואחי – היה להשיג עלינו, ואילו הנשים אמא וסבתא – היו פורסות מחצלות על החול קרוב לביתן, עליהן מגבות ומתחילות בהכנת ארוחת הבוקר. עוד אנחנו קופצים ומשתוללים במים וכבר היה מגיע לאפינו ריח הבוריק המטוגן מפירת המטבח. היינו סקרנים לדעת מה עוד יגישו ממטעמי המטבח של אמא. בצלחת גדולה היו מגישים



רחל ג'רבי כיום נישואיה

וסבתא, שני בניהם ומשפחתם הגיעו לבאר שבע. סבתא המשיכה לגדל את ילדי ממוס עד שחיתנה אותם. רחל מסיקה, המספרת, נישאה למשה והם בנו את ביתם ברחובות, שם היא ממשיכה לגור, ושם גידלו את שבעת ילדיהם. משה נפטר ורחל תיבדל"א בת 98, עד לפני שנתיים עוד בישלה ואירחה. יש לה 24 נכדים ו-53 נינים שיהיו בריאים כולם.

מהו לגבי ?

לגבי הוא מיץ לבן, תוסס, מתוק וחם הנובע מגזע של דקל. את המיץ טוב לשתות במשך אותו היום, מפני שלאחר יממה הוא מחמיץ ונעשה משקה משכר. את הלגבי שתו בעיקר הגברים. לנשים הכינו מהלגבי ליקר מתוק. איך הופך הדקל, עץ התמר, לעץ שממנו מפיקים לגבי? בוחרים עץ שבמשך כחמש שנים כבר אינו נותן פרי. חותכים את צמרת העץ ואת הלולבים, ומשאירים רק כמה ענפים בצדדים. את העבודה הזאת עושים אנשים זריזים מאד שיוודעים לטפס ולבצע חיתוך בעץ בעזרת סכין מיוחדת. "חובשים" את הגזע בתחבושת, ובמשך שבועיים מצטבר המיץ בתוך החתך. אז שב האיש, מסיר את התחבושות ותוקע קנים חלולים בחור הפתוח. המיץ נשפך לתוך כדים מיוחדים הקשורים סביב הגזע. התהליך נמשך חודש לפחות. הנוזל המצטבר שוקל כאלף ליטראות. כעבור 50-60 ימים יתייבש העץ וימות.

אם חקרתם את שורשי המשפחה שלכם, אבא, אמא, סבא, סבתא ותרצו שנכתוב עליהם אתם מוזמנים לשלוח הודעה בוואטסאפ לרבקה צור 0524606089

את כולם וכורכת את ידיי סביב בטנה, כי עד לשם אני מגיעה. סבתא מרימה אותי, מנשקת את פני מצד לצד פעם אחר פעם - ואני שמחה עד לב השמים. בתוך הבית החדר כבר מוכן, סבתא כבר הוציעה את המיטות, והריח של סבתא שולט בכל מקום.

גם לסבא וסבתא היו כמה בתים באותה חצר (כמו אצלנו בטריפולי). באחד מהם גרה משפחת הדוד ממוס. הסיפור על הדוד ממוס הוא סיפור עצוב: לאחר שנולדו לו שלושה ילדים, נפטרה אשתו, והילדים הקטנים נשארו בלי אמא.

הייתה זו מכה קשה לכולם. ממוס היה אדם דתי מאוד, ישר וטוב לב - אבל בילדים לא ידע ולא הצליח לטפל. הוא שקע בדיכאון והיה חסר אונים. סבתא זולה הבינה את המצב והחליטה שהיא חייבת לטפל בילדים ובבנה ממוס. החליטה - ועמדה בהחלטתה: היא העניקה הרבה חום ואהבה לילדים וטיפלה בהם כמו אמא לכל דבר. גם הילדים של ממוס חיכו לנו בקוצר רוח שנבוא. הם עזרו לסבתא להכין את חדר השינה בשבילנו ואת חדר המשחקים שנראה ממש כמו גן ילדים. סבתא דאגה לספק לנו משחקים כדי שלא נשתעמם. בחדר המשחקים מצאנו פינת מטבח כמו לבובות, על מדף אחד הניחה כלי אוכל, צלחות ספלים תחתיות, כוסות וסכ"ום. על מדף שני סירים, מחבתות, כפות בחישה, מסננת ועוד. כל הכלים קטנים ומקושטים בפרחים, והעיקר מצרכים לבישול כמו לפסח. סבתא ישבה אתנו, ויחד בישלנו אוכל כמו של סבתא: בסטילה, מפרום, לביבות מדבש...

והכול - קטן-קטן בסירים הקטנים. בחצר ליד הבית שבו שיכנו את כל הילדים גידל הדוד ממוס בעלי חיים: עיזים, כבשים, תרנגולי הודו ותרנגולות. מתוצרת החלב היה מכין חמאה, גבינות ולבן. את כל המוצרים אחסן בכלי חרס, מוכנים למכירה, ולאמא היה שולח ארגזים עם כל הטוב שהיה לו. כמה אהבתי לאכול לחם טרי שסבתא אפתה ולמרוח שכבה עבה של חמאה וגבינה, לשים חמאה בקפה, כל כך טעים, כמה אהבתי את הטעם, עד היום אני עדיין מחפשת את אותו הטעם. לשווא, הטעם ההוא לא יחזור. היה זה טעם נקי, ללא הורמונים וכל מיני תרופות. איך אפשר היה שלא לאהוב את סבא וסבתא מזוארה?! קיבלנו שם כל כך הרבה אהבה ופינוקים.

אחרית דבר: הסיפור על המשפחה בזוארה, מסתיים שעה שנאלצו לעזוב הכול ולהספיק לברוח לישראל. סבא וסבתא, שני בניהם ומשפחתם הגיעו לבאר שבע. סבתא המשיכה לגדל את ילדי ממוס עד שחיתנה אותם. רחל מסיקה, המספרת, נישאה למשה והם בנו את ביתם ברחובות, שם היא ממשיכה לגור, ושם גידלו את שבעת ילדיהם. משה נפטר ורחל תיבדל"א בת 98, עד לפני שנתיים עוד בישלה ואירחה. יש לה 24 נכדים ו-53 נינים שיהיו בריאים כולם.

קיקוט - רוטב עגבניות סמיך, והיינו שותים תה מתוק עם עשבי תיבול. אחרי האוכל היה מגיע תור המאפים המתוקים והשתייה. במשך כל היום היינו זוללים ממתקים ומשתוללים על החוף. מי שרצה, היה הולך לישון על רפסודה, ומי שרצה לשחות - שחה. התחברנו לילדים שפגשנו על החוף, שיחקנו קלאס, קפצנו בחבל ורדפנו זה אחרי בתופסת. כך היינו מבליים שבוע, ולפעמים שבועיים, על חוף הים.

חופשה בזוארה אצל סבא וסבתא

זוארה שוכנת לא רחוק מטריפולי, בחלק הצפוני של לוב. בכפר זוארה גרו סבתא זולה וסבא אהרן (הוריה של אמא). אתם גרו שני בניהם, הדודים שלי - ממוס וספני. משנכנס ניסן היינו מחכים בכיליון עיניים שסבא וסבתא ימינו אותנו לכפר, בעיקר לקראת חג הפסח. בכל פעם חווינו מחדש את האווירה המיוחדת שספגנו בזוארה וכשהייתה ההזמנה מגיעה, היינו רוקדים משמחה. גם הורינו אהבו מאוד לטייל ולהתארח. הם החליטו לנסוע לטוניס, ואותנו ישלחו כמובן לזוארה, אל סבא וסבתא. כולנו עלינו לרכבת, ובדרך ניסו הוריי לשכנע אותי להצטרף אליהם לטוניס. לא רציתי להפסיד את הבילוי בזוארה אצל סבא וסבתא. לא הבנתי את משמעותו של טיול למקום לא מוכר. על אחי הגדול חיים הוטל להיות אחראי עלינו. לפעמים היו גם בני הדודות שלי מצטרפים אלינו. הנסיעה ברכבת הייתה חוויה בפני עצמה. רעש והמולה, וכולם צועקים כי אי אפשר לשמוע זה את זה. אבל אהבנו את האווירה. כולם היו מכבדים זה את זה בדברי מזון מתוך הסלים הכבדים שהכינו לקראת הנסיעה, ואותנו היו מאכילים ומפנקים! אהבנו לשבת ליד החלון ולצפות בנוף. התמונות היו מתחלפות במהירות - וכבר היינו מגיעים.

אחי חיים צועק: יורדים! ואנחנו אפילו לא שמנו לב שאבא ואמא ממשיכים לנסוע. כולנו מתרגשים. כבר רואים את סבא ממתין בתחנת הרכבת, ואנחנו נופלים לזרועותיו. גם סבא מתרגש. בזוויות עיניו רואים לחלוחית. פניו מאירות משמחה, הוא לבוש בשמלה לבנה, לראשו כיפה גדולה לבנה, איש גבוה ויפה, פניו עטורים זקן ארוך ולבן, ועור פניו בהיר ממש כפני מלאך. מרחוק אני רואה את סבתא, עומדת בחוף ומחכה. אני מתחילה לרוץ, משיגה



סליחות / משה רוקח

המחנך ואיש העת משה רוקח נזכר בימי הסליחות של פעם



בית הכנסת "היכל דוד" - אז והיום

"יא רבי עודי... סליחות

יא פאלי ... יא שמעון... ק'ום... יא זבולון... יא חמאני...

יא רוביין... בלאמו... עאגבאני!!! ק'ומו ק'ומו יא רז'אל"...

כך היה נותן קול מושי לוקה (ארביב) והיה מנסר את האויר וקורא: "ק'ומו לסליחות".

זו לא מערכה ב"בוסתן ספרדי"... זו המציאות של ילדותי...

ואני בן חמש רק מחכה שהקריאות האלה יפסקו ולא יטרידו את שנותי.

"יא עודי"!!!! אימי .. מאיצה באבי, "קום קראו בשמך"...

כך נמשכו הסליחות 40 יום מראש חודש אלול, כל בוקר בשעה ארבע.

ואז הם מתאספים בבית הכנסת "היכל דוד"

והחזן רבי כמיס דבוש מתחיל, קולו חזק צלול ומפלח את האויר.

כשהייתי בן שבע הצטרפתי אף אני לאבי ולאחי שמעון.

מספר ימים קודם היינו מכינים את ה"פאנארה".

פח שימורים מצד אחד פתוח ואת התחתית חוררנו ככברה עם מסמר.

קשרנו חוט מתכת, הדבקנו והדלקנו נר שאף פעם לא כבה.

ו"הפאנארה" ליווה אותנו בחושך השחור לבית הכנסת.

היינו מתיישבים חבורת ילדים שומעים את קטעי הסליחות ומחכים לכוס התה עם הכעכים העגולים המתוקים.

והיה גם חומס מבושל במלח עם עלי כרפס... ופול מתובל בכמון...

והמנגינות, הפיוטים והקולות, כל אחד וקולו המיוחד, וגם מי שמיתריו בגדו בו ישיר משפט או שניים להרגיש שייך.

"עת שערי רצון" עם הלחן הנהדר. "רחמנא דאדכאר לאן"...

וקבלת עול מלכות... ו"שמע ישראל"...

והכי אהבתי וממנו התרגשתי כש-נונו בכור פריג' היה מדייק בקולו המסתלסל ומפייט "נא אל תבישנו"

והציבור עונה: "נא אל תשיבנו ריקם מלפניך"

ובסוף מגיעה הקריאה... ממעונך.

(מי הגאון שחיבר את הלחן הזה שמגיע ללב הכי קשוח וממיס אותו?)

וראיתי לא פעם דמעות בעיניו של נונו בכור, בעיניו הבהירות בהירות.

ואז... מתווספים עוד שכנים ובית הכנסת הומה אדם על אף השעה המוקדמת.

ומגיעים ל"עננו אבינו" ... ואדון הסליחות על פי ה-א"ב'...

המבוגרים יעשו דרכם אל "פינת הקפה" ויתנו עיניהם בבקבוקי הערק עם מדבקת האיילה הידועה.

הבוקר יעלה לאיטו, קרני השמש יעירו את השכוי בקריאותיו.

האוטובוס הראשון יאסוף את הפועלים לעבודתם.

המבוגרים בבית הכנסת ימשיכו בתפילת שחרית ואנחנו נחזור למיטה להשלים עוד חצי שעת שינה שהרי את השחרית נתפלל בכתה.

והיום? אני הכי מתגעגע לקולות, לטעמים ולריחות...

ובאותם הימים המורה בבית הספר תחיד ותדייק לנו את מחשבותינו.

"הסליחות שלכם תלמידים חביבים, נועדו לפייס את הקב"ה ואליו הן מכוונות.

אך מול חברים שיש בהם כעס עליכם - המשיכו לדרוש ולבקש סליחה".

ולכם יקרים אומר, חפשו את האחד שממנו תבקשו שיסלח.

גמר חתימה טובה.

נושא הבשורה

המשורר יצחק גיילי הוא בעל משרד רואי חשבון ואיש עסקים, ובין היתר הוא כותב בשיריו על שואת יהודי לוב ועל הגעגועים לתפילות המשותפות עם אביו ז"ל. "מייחל שֶהָרַגַע הָאֶחָד הָיָה לֹא יִחְלַף לְעוֹלָם"

מאת: רבקה צור

איך היית מתאר את הבית שבו גדלת?

גדלתי בילדותי הצעירה באור עקיבא. בסמוך לביתו של סבי מצד אימי יצחק מכלוף זצ"ל שהיה בית דתי מאוד. סבי היה איש פוליטי באור עקיבא מטעם מפלגת המפד"ל. הוא גם שימש כממלא מקום ראש העיר ומזכיר המועצה הדתית בעיר בשנות השבעים, והיה איש אהוב מאוד ביישוב, הוא השפיע עלי רבות.

על דעת המקום / יצחק גיילי

ובתמונה הישנה מהמזכרה
בניני טורים צפופים ודלות,
כביסה פרושה על חבל,
שחר לבן, מראית-עצבות,
וסבי המנוח עומד יפה וקוף
מביט אלינו חכם ומחיד לתמיד,
מלך לבוש לבן עטור תפלין עטוף
טלית,
כלשון הגמרא במסכת תענית
אשר כתבו חכמינו ממש עבורו:
"לא המקום מכבד את האדם,
אלא האדם מכבד את מקומו".

בשנות ילדותי המאוחרת עברנו לנתניה והצטרפנו לקהילת בית הכנסת "אח" דקר" בשכונ סלע בעיר. ביתי היה בית עם אהבה עצומה לדת לדעת ולמקורות, אבי חיים (ויטו) ז"ל היה בעל מוסך, ואמי שושנה שתחיה, הייתה עקרת בית, אני הייתי הבכור ויש לי עוד אח ושלוש אחיות.

מה היה הדגש בבית – החינוך, הערכים, המסורת?

היה דגש עצום על אהבת הפיוט והתפילה, אמונה זכה בהשם ובכוחנו לשנות ולשפר את חיינו למרות הקשיים.

ספר לנו על זיכרון מיוחד מהוריך?

השכמות נפלאות לסליחות בחודש אלול וקריאה מענגת בפיוטים יחד עם אבי



האם מרים תבדל"א והאב חיים ז"ל. מקור של השראה

מהם המאכלים האהובים עליך מהמטבח הלובי. האם יש סיפורים מיוחדים או הווי משפחתי הקשור אליהם.

אני בן לבשלניות נהדרות. אימי, שושנה שתחיה, וסבתותי המנוחות יולי ואסתר היו בשלניות גם הן. בייחוד אני אוהב דג חריימי חריף.

אילו שירים, סיפורים או מסורות אתה זוכר וחשוב לך לשמר אותם?

"עוקד נעקד והמזבח" + "אחות קטנה" הם פיוטים שגורים על פי שנים רבות ומי יודע אולי בזכותם התחלתי לכתוב גם אני.

איזה מקום תפסו חגים ומועדים כמו ראש השנה, סוכות, פסח, בחייכם?

מקום עצום בחיי כולנו. קניית הכבש בערב פסח בילדות, סיוע לאימהות בניקיונות, שינון תפילות ופיוטים וכדומה.

איך אתה רואה את המורשת הלובית בחיים שלך היום? עד כמה היא

ז"ל, עליהן כתבתי כאן:

פרקי אבות / יצחק גיילי

ולפעמים המלים
מחלחלות אל נפש צמאה,
מרוות זכרון,
ממתיקות געגוע,
ולרגע אמה הולך אחריהן
כמו ילד מחיך
האוחז ביד אביו
במורד הרחוב בדרך לתפלה,
ואף שעברו שנים רבות
ולא נותר מכל זה דבר,
אתה שוב תופס באצבעותיו,
מייחל שֶהָרַגַע הָאֶחָד הָיָה
לֹא יִחְלַף לְעוֹלָם.

אילו מנהגים משפחתיים אתה זוכר ואילו אתה גם משמר?

אני אינני דתי ממש. לאחר מלחמת לבנון הראשונה התרחקתי מהדת, אבל אני משמר פיוטים נבחרים בשולחנות החג גם עם בני משפחתי היום, כולל שיחות מעמיקות בענייני דת ומנהגינו. האם באמת כל דבר מנח בדין במקום בו הוא אמור להיות.



יצחק גוילי קורא משיריו

מה לדעתך, בעיסוקך היום, הבאת מהבית הלובי?

בעיקר ניכרים שורשיי בשירתי שיש בה טעם מזרחי חם ויסוד חומל, גם אם איננו מודגש תמיד.

האם יש משהו שאתה עושה כדי לשמר את המורשת הזו? האם אתה מרבה לספר לילדיך על בית הוריה?

בהחלט, מדברים רבות. גם אימי שתחיה מספרת ומרחיבה בנושא.



נוכחת?

כמעט ואיננה, אך למרות היותי תושב קיסריה אני מקפיד להתפלל באור עקיבא בבית הכנסת של העדה, "היכל דוד", בחלק מהחגים. כתבתי את השיר המובא כאן על שואת יהודי לוב וקראתי בכנסת בטקס הבסיסא השנה. קיבלתי גם תואר "יקיר העדה" מטעם הכנסת על שירתי.

יהודי לוב בימי הרשע / יצחק גוילי

רצו לנשל מהם הכל,
אף כי לרפם לא הָיָה הרבה לתת.

פתוך בין ימי קדש לששת ימי מלאכה
הם חיו את חיייהם בענוה, במשורה,
לא הָיָה מי שיוֹלִיךְ אֲלֵיהֶם אֶתְהָרָה.

וכשהגיע היום והתר הדם
פְּקָדוֹת רשע נחתו מאי שם
הַחֶרֶב הַנֶּחֱסָה אֲדִישָׁה על צִנְאָרָם.

חלקם נלקחו לפתרון סופי
באירופה מעבר לים,
הִיתָר גָּרְשׁוּ אֶל מַחֲנוֹת
במדבר הלוהט אי שם.

נושאים אל שמים עינים,
נִדְחִים הָיוּ בַּחֲיֵיהֶם,
סְבֻלוֹתֵיהֶם מְכַשִּׁים בְּמוֹתָם,
לא בְּטוֹחִים מִהֵי אֲשַׁמָּתָם.

לְעוֹלָמִי עַד תַּעֲמֹד לָנוּ צְדָקָתָם.

תורה עם דרך ארץ והכל בשמחה

מושב דלתון ואחיו מושב עלמה, בקצה הצפוני של ארץ ישראל, הם עדות חיה לחלוצי עליית יהדות לוב שיישבה את ישובי הספר בארץ בתנאים לא פשוטים מאז קום המדינה. זה שנים שהרב אפרים בובליל שליט"א הוא רב מושב דלתון, ולפני כן בטריפולי, נתניה ובני ברק. יחד עם רעייתו, הרבנית מזל לבית בצלאל, תשעה ילדים ולמעלה משישים נכדים ונינים, כן ירבו בן פורת יוסף, הוא מדגים הלכה למעשה ציונות אמיתית ורוחנית במגוון פעולות המדגישות את הביטוי העממי – נצ'עאנא ח'יר

מאת: רומי רפאל



דיבור נאה, הרב בובליל

כל כוחם לשבור את הדלת וב"ה לא עלה בידם. שמענו את אחד מהם אומר לחבריו הרשעים: "בואו נלך מכאן לפני שהגברים יגיעו". ואכן הגיעה תגבורת של המשטרה יחד עם הגברים שחשו כל אחד ואחד לביתו לראות את שלומם של בני משפחתו. כששאלנו את אמא מה עשתה שהפורעים לא יכלו להיכנס ולשחוט אותנו, ענתה "הרמתי עיניים למעלה והתפללתי להקב"ה!"

הבנתי שהפרעות לא פסקו.

בכך לא הסתיימה הפרשה, מהפחד מהבאות ברחנו לטריפולי לעיר המודרנית, אצל קרובי משפחתו של אבי, שאולי תמם ואשתו לאורה ז"ל. שם קבלנו מחסה - ארבע משפחות ברוכות ילדים כשבועיים ימים עד אשר תישך חמתם של הערבים הפורעים יימח שמם. אבל גם שם לא הניחו לנו והיו משליכים על הבית מטר אבנים. הבית

בעדש אלינו הביתה כד שישחט עבורנו פרה. רבי חי היה איש גברתן משכמו ומעלה. לאחר השחיטה קשרו את רגלי הפרה לסולם והעמידו אותן בין הקומה התחתונה לקומה השנייה. הרב הכניס את ידו לכרס הפרה ובדק את הריאות מבחינת הכשרות המוקפדת.

מה אתה זוכר מפרעות 1967 בלוב?

הפרעות לא פסחו עלינו. בשעת לילה מאוחרת, בעודנו ישנים על מיטותינו גדולים וקטנים, אנחנו שומעים קול 'דרבוקה'. מישהו הולם על עור התוף וקורא בקול "סאר הליל" ושוב "סאר הליל", חולף במהירות וחוצה את 'החארה', הרובע שגרנו בו. למחרת זה היה שיחת היום אבל לא הבנו את המשמעות. לאחר תקופה קצרה כאשר בארץ החלה מלחמת ששת הימים, קמו עלינו ערביי המקום בהפתעה גמורה. הם ידעו שבשעות הבוקר רוב הבעלים - האבות - עובדים מחוץ לרובע היהודי בעיר ורק האמהות, עקרות הבית, נמצאות בבתיים יחד עם הילדים הצעירים. אחד האנשים רץ לתוך הרובע וצעק בערבית-יהודית: "סכרו אלביבאן, למסלמין ג'אהיין יחבו יקטלונם". (סיגרו הדלתות, המוסלמים באים ורוצים להרוג אותנו). אימי זכרה לברכה אגפה מהר את דלתות הכניסה הכבדות, והורתה לנו לעלות לעליית הגג "אסדה", ואמרה "אם הם יחדרו לבית אתם תברחו דרך הגגות עד הבית האחרון של 'סתורה לעאמרוסייה' כלומר אסתר שבאה מעמרוס, שאגב היא הייתה גם המיילדת שלנו. אמא הגיבורה נשארה למטה נשענה ותפסה את שתי הדלתות הכבדות של פתח הבית. אנחנו הצצנו מעליית הגג וראינו את הפורעים כשבידם פטישים, גרזנים וכלי משחית אחרים. בכינו חרישית ודאגנו לאימנו, הם ניסו את

איך היית מתאר את הבית שבו גדלת?

נולדתי בטריפולי בלוב בשנת תשכ"א (1961) בבית מסורתי פלוס. בגיל שש עלינו לארץ והתיישבנו בשכונת דורה בנתניה, וברוך ה' שמרנו על אורח חיים דתי כל הזמן.

מה היה הדגש בבית? מה אתה זוכר מילדותך בלוב?

ההווי הקהילתי בלוב השאיר בנו חותם גדול. הורי הקפידו איתנו על שפה נאותה ודיבור נאה. חלילה אם היה נשמע בפינו מילת רחוב וכל שכן מילה גסה, אז היינו מקבלים נזיפות קשות. הוריי ראו בחינוך שלנו דבר עיקרי - אבינו הקפיד מאוד שנלך בקביעות יחד לבית הכנסת. ככה היה בלוב וכך המשיך בשכונת דורה ובבני ברק. הורינו דאגו שחלילה המצב המתירני בארץ ישפיע עלינו ולכן עשו כל שלא ידם שלא נסטה ימינה ושמאלה. כך זכינו להכיר את המסורת הנפלאה של העדה בכל המישורים.

היכן למדת?

למדנו בתלמוד תורה בראשותו של רבי חי בעדש זצ"ל שהיה החזן בבית הכנסת הגדול, השוחט והמוהל הראשי. לרב בעדש היו שיטות חינוך "של פעם". דבר שנחרט אצלי עד היום הוא הענשת תלמיד באופן הפומבי ביותר. וכך היה המעשה: באחד הימים תלמיד מהכיתה הבוגרת חמד למשוך ב"כמפאנה", הענבל שמצלצל ומבשר את סיום השיעור. הרב איתר את הנער, ביקש שיביאו כיסא והושיב את התלמיד, חלצו את נעליו והרב אמר לכל התלמידים לומר איתו ביחד "והוא רחום יכפר עוון" וכו'... ככה למען ישמעו וייראו. אני זוכר שהזמנו באחד הימים את רבי חי

שהיה בקומה שנייה עם מרפסת, ספג ערמות של אבנים אבל אנחנו פשוט התחבאנו בתוך הבית. בשעות הערב היה כיבוי אורות, עלטה יזומה של בעל הבית, שהייתה לו אזרחות איטלקית והם לא פגעו בו, רק רצו את בעלי המשפחות שהיו יהודים עם אזרחות לובית.

באחד הלילות לאחר שסעדנו כולנו שמענו את המבוגרים דנים מה יהיה מחר, לא נשאר גרגר אחד של לחם, ואי אפשר לצאת החוצה פן יפגעו בנו הערבים. אימי ז"ל הייתה אישה עם בטחון גדול וחוש הומור רב, והרגיעה את כולם ואמרה להם עכשיו אנחנו שבעים, מחר השם גדול, נמצא מה לאכול. למחרת קמנו בידוענו שאין מה לאכול, אך התפללנו כשאימי הגישה "קסעה" (קערה) גדושה של סלאטה (סלגמה) ושמן זית. "מחו (כיניו האם שמחה ז"ל) מן וויין ג'בתי כבוזה"? שאלו אותה. ואימי אמרה להם "כולו וסקצ'ו" "איכלו בשקט. לאחר שתאכלו אגלה לכם". באמת לאחר שאכלנו אמרה שמצאה ליד לול התרנגולים המון חתיכות לחם שהיו מיועדים לתרנגולים. "ניקיתי אותם רחצתי אותם והכנתי לכם סלאטה. אם הייתי אומרת לפני האוכל, הייתם נגעלים עכשיו שאכלתם בתיאבון אף אחד לא יקיא את מעיו"...

עם המזוזות ביד

כיצד עלייתם לארץ?

כאשר קיבלנו את אשרת היציאה מלוב, היה מותר לכל משפחה לקחת "וואליג'ה" – מזוודה משונה מעט, עם ביגוד מינימאלי לכל אחד מבני המשפחה. אבי ז"ל שלף את המזוזות מהמשקופים ונתן לכל ילד מזוזה בידו ואמר, "אם הערבים ייקחו מכם את המזוזות אין לנו מה לעשות והלוואי שהם יעלימו עין מהם. וכך היה שברוך השם עיניהם הוכו בסנוורים ולא ראו את המזוזות. ועוד יותר מזה: היה מותר לקחת מזוודה אחת של בגדים ואנחנו לקחנו שתי מזוודות... אחת של ספרי קודש וספר תורה אחד ישן (אותו) הכנסנו לבית הכנסת בית-אל בדורה). מטריפולי טסנו לרומא שבאיטליה למספר חודשים. שם שיכנו את כל העולים בבית מלון, זמנית עד לעלייתנו ארצה. באחד הימים הודיעו לנו אנשי הסוכנות והעלייה שאנחנו נעלה ארצה באונייה. לאונייה קראו "באבור הרצל" – אונייה ענקית שהיה בה הכל: בית

כנסת, קולנוע, בריכת שחייה ומסעדה גדולה. זכורני שבלב הים כמה סערה גדולה והמלחים קראו במערכות הכריזה שהמצב מסוכן ועל כולם לרדת לחדרים, לא לשהות על סיפון האונייה. אבי ז"ל עלה לסיפון ובמהירות הבוק זרק לים הסוער את "מלח העומר", ולא עבר זמן רב עד שהמים שקטו והסערה שככה. שאלו את אבי ז"ל מה עשית? אמר להם שזרק את "מלח העומר" לים כי זו הסגולה לשיכוך סערה בים. זכורני עוד שכאשר האונייה התקרבה לחופי הארץ, כל הגברים שהיו על הסיפון פצחו בשירת הים "אז ישיר משה ובני ישראל", ועיניהם זלגו דמעות של התרגשות.

ספר על זיכרון מיוחד מהורייך?

הוריי מעולם לא רבו ליד הילדים, לא שמענו ולא ראינו. לימים אימי סיפרה לאחת מאחיותיי שהם היו קמים בשעת בוקר מוקדמת, נכנסים למטבח סוגרים אחריהם את הדלת, ואז אמא מכינה לאבא כוס קפה וכעכים, ובזה הרגע ישבו לשוחח "ולריב". לאחר מכן אבא היה הולך להתפלל תפילת שחרית, חוזר הביתה ולוקח ארוחת הבוקר וצהרים ויוצא לעבודה כאילו לא היה ביניהם מאומה, אומר לה שלום והולך. אמא הייתה עקרת בית למופת, מסורה לבעלה ולילדיה, והתיאור הבא ישפוך אור על תפקידה כאשת איש שמילאה אותו בכבוד: כשאבא היה חוזר מעבודתו לפרנסת המשפחה ונכנס למקלחת, אמא הייתה מכינה לו את בגדיו ומגבת וממתינה בסבלנות שיסיים את המקלחת, ואז מוסרת לו. מעולם לא התלוננה אלא עשתה זאת בשמחה ובמאור פנים, כך היה נהוג אז.

אלו מנהגים משפחתיים אתה זוכר ומשמר?

כל המנהגים שלמדנו מאבי ז"ל אנחנו משמרים. החל מקידוש של ליל שבת, הזמירות - אחד מבני ערך חוברת לזכר הסבא שלו עם כל המנהגים מכניסת השבת ועד למוצאי שבת וכתב: "את סבא ז"ל זכינו לראות, אבל אנחנו חיים את מנהגיו". כמובן שמשמרים את לחני העדה הייחודיים לנו בחגים ובימים הנוראים. אפילו את ההגדה של פסח אנחנו קוראים באותו לחן שלמדנו ממנו, את הקטע שכל הילדים יוצאים עם האפיקומן וקוראים אחריהם "כאנב, כאנב" (גנב, גנב) לא מוותרים עליו. את

ה'שרח' של ההגדה אומרים מעט מזעיר בגלל שבמשפחתי זכינו לקיבוץ גלויות נרחב, חתנים וכלות שאינם מהעדה, וקריאת ה'שרח' קשה עליהם. אבל הם דווקא התאהבו באותם הקטעים שכן אנחנו משמרים. כמו כן את ה"סאבאצ" (קערת הפסח) שאמא ע"ה הייתה מסובבת סביב ראשי בני המשפחה בברכות להצלחה ומזל טוב, ואנו ממשיכים אותו בדחילו ורחימו. את מנהג ה"בסיסה" בראש חודש ניסן אנחנו נוהגים כאשר כל הילדים והנכדים משתתפים ונהנים בטקס. בליל הושענא רבא אנחנו ממשיכים את המסורת לקרוא בסוכה את פרשת "וזאת הברכה" עם התרגום. ופרשת "בראשית", וכן את ההפטרה "ויהי אחרי מות משה" ממש בלחן שאבא לימד אותנו. לא זזים ממנו גדולים וקטנים. ממלאים כוס יין ומברכים "בורא פרי הגפן", ואוכלים תמרים ורימון מבוסם במי ורדים "זהר".

אתה זוכר תמונות ילדות נשכחות מטריפולי?

סמוך לבית שלנו היה ערבי שמוכר אקונומיקה (וואריקנה). היה לו מחסן לא כל כך גדול, שבאמצעו היה בור עמוק והחומר הזה היה בתוך הבור. הוא היה מאלתר פחים, שוקל, מחדיר קצה של צינור לתוך האקונומיקה שבבור, שואף בקצה השני של הצינור, ומיד מחדיר אותו לפח וכך היה ממלא לאנשים, ומוכר לפי משקל... לא הרחק מביתנו היה "כוואש" דהיינו בעל מאפיה שביום שישי היינו לוקחים אליו את החלות שאמא הכינה במגש גדול, ומביאים אותם לאופה. הוא היה מכניס את התבנית לתנור עצים וכעבור זמן מה אנחנו באים ולוקחים את הלחמים. האופה ידע לפי הקליעה של החלות למי שייכות החלות, ממש פלא. זכור לי עוד בית הכנסת שבו התפללנו סמוך מאוד לבית, הספסלים היו עשויים מעץ עליהם שטיחים והמתפללים יושבים, כאשר דווקא המבוגרים יותר ישבו בישיבה מזרחית. בימים החמים המבוגרים אחזו בידיהם "רוואחה" - מניפה. ביום שבת היו המבוגרים לובשים סארוואל, קמג'ה, טאקיה בידה (או מערקה או עראקיה) ולרגליהם נועלים בלג'ה. מנחה של שבת התפללנו עם רבי יוסף סאבון זצ"ל שהיה יושב על כיסאו רוב התפילה, איש גבוה משכמו ומעלה נראה לעין כל, שעדיין הקטע מהסידור "ואני תפילתי לך ה' עת

רצון...“ מהדהד באוזניי. בדרך כלל התפללנו ביום שבת בבית הכנסת “סלאט מאנטין”, גם בבית הכנסת “סלא לכבירא”, ובבית הכנסת “בית אל”, וסיום בבית הכנסת “סלאט דאר בו דעווש – אלכדרה”. אבי ז”ל היה אחד הפייטנים ב”חארה” שקולו היה נעים לשומעיו. אנשים מבוגרים סיפרו לי שהיו באים מכל בתי הכנסת כדי לשמוע את קריאת התהלים בנעימה המיוחדת של מוצאי שבת.

המטבח שלכם היה בודאי לובי אותנטי.

כמובן. אמא הייתה הבשלנית בבית. היא גם לימדה את אחיותי ואחי, למעט אותי שלא הייתה לי גישה בכלל למטבח. כל יום אמא הייתה מבשלת “טביחה” לשתי ארוחות, ארוחת צהרים וארוחת ערב/לילה. לרוב המאכל היה בשרי. אבל אמא הייתה שולטת בכל רזי המטבח הלובי. רק דוגמא לטעימה: בחורף הייתה מכינה “עאסידה ברינגה”, זה לארוחת בוקר עד הצהריים. ואת ה”בזין בלחאם” זה לצהריים. כמובן לא כל יום ולא את שני המאכלים באותו יום. אבל זה בעיקר מאכל חורפי. את הבזין היינו אוכלים גם בחג השבועות. אי אפשר לקצר בשאלה מעין זו, כי המטבח הלובי עשיר ביותר: החריימי, והכסכסו (קוסקוס) בלמפרום, וברודו – מרק צח עם חתיכת עוף, זה לליל שבת. והטביחה בסלק או טביחה בלכמון, ועוד ועוד. לא בכדי אומרים שאין על המטבח שלנו.

מאכל לכל ארוע

אתה מדבר רבות על חשיבות המטבח הלובי וזכות הנשים בהקשר זה. אנא פרט?

”אל תיטוש תורת אימך” – תורת אימך זה המטבח הלובי, שיש בו כדי לקשור את האדם למסורת ולתרבות. מסופר על אדם שטס לארצות הברית כדי לברוח מהמציאות הדתית בארץ, אבל כעבור זמן מה התגעגע למאכלים של אימו, ובעקבות האוכל המיוחד, הוא חזר ארצה והתקרב יותר לדת. בלוב היינו בגלות כמו כל עדות ישראל בגלותם. היו כמה אלמנטים ששמרו על הגחלת שלא תיכבה: אחד מהם זה המטבח העדתי. לכל אירוע יש את המאכל המאפיין אותו, האישי שלו. החג המתקרב סימן גם את אופי הקניות

– “אסבזה”, את אופן עריכת השולחן, המאכל המיוחד והקידוש האישי של המועד. המאכל בעצם סגר מעגל בייחוד של אותו חג ומועד. בליל ראש השנה שנחגוג בקרוב בע”ה, סימני החג “הברכות” היו משאירים רושם לחצי שנה עד הפסח, בטעמים ואופן הכנתם. בהזדמנות זאת אאחל כמובן לקהילתנו הקדושה ולכל בית ישראל שנה טובה ומבורכת ורק בשורות טובות לכלל ולפרט.

מהו המאכל הלובי שלא תוותר עליו?

אין רק מאכל אחד שלא אוותר עליו, כל המאכלים כולם עומדים בקנה אחד, כולם אהובים, כולם טעימים וכולם נאכלים על השבע.

אז שאלה מתוקה – מה העדיפות שלך במתוקי העדה המופלאים?

הכל טעים ביותר אבל אם צריך לדרג אז 1. “עבממבר” 2. עוגת בוקדיקמא . 3. בוריק בלזו 4. דבלה ומקרוט של פורים.

אלו שירים, סיפורים ומסורות הם בנפשך ממש?

שירי השבת, פיוטי החגים, ופיוטי הימים הנוראים הם חובה בכל בית לובי, כי הם חלק בלתי נפרד מהווי החג. בנוסף לזה עוד הרבה שירים המופיעים בספר “שאו זמרה”, וחלקם אפילו הנכדים שלי יודעים ושרים. גם אם יציעו לי הון תועפות להתפלל בימים נוראים בלחן אחר אתנגד בכל תוקף כי הם האוויר לנשימה וחלק מקיומי. העובדה שמשפחתנו הענפה לא מוותרת לחג את החגים רק בדלתון ולהתפלל רק עם אבא, והנכדים עם סבא, זה מעיד כאלף עדים שהצלחנו להטמיע בהם את האהבה לחגים ולתוכן שיצקו אבותינו. זו ההצלחה הגדולה שלנו ברוך ה’.

דורה נתניה היא שכונה מיתולוגית. מה הם הזכרונות שלך משם?

הגענו לדורה כקהילה מגובשת, חברה קדישא (אבי ז”ל היה חבר בה), חזנים פייטנים ואפילו ספר מהעדה, הכל היה. רק דבר אחד שהוא העיקרי לא היה: מורנו ורבנו רבי חי באעדש זצ”ל נשאר לגור ברומא ושם הוא נפטר. נשארנו כצאן אשר אין להם רועה. לא עברו שנתיים ימים ואנחנו מוצאים

את עצמנו משפחת בובליל פרפר הולכים לבית הכנסת אחרי אבא ז”ל ואין איש מהשכנים שהולך יחד איתנו. אנקדוטה: אבי היה אוהב סרטי מתח ורומנים מושבע, אבל היה לו אופי חזק. כשהסרטים היו בזמן התפילה, עם כל הקושי להתנתק מהטלוויזיה הוא לא ויתר על בית הכנסת והתפילות. מה היה עושה? עומד ליד המסך ואומר: “עכשיו הבנים יוצאים איתי לבית הכנסת, והבנות נשארות לצפות בסרטים”.

אנחנו מתחננים לפניו “אבא בבקשה!” מסתכלים על אימא שתושיע, אבל היא עוזר אמיתי לאבינו, וכך היינו יוצאים בראש מורד “ובכעס”.

הקהילה שלנו הייתה הומוגנית, כולם הכירו את כולם וכולם מבשלים את אותם הבישולים. חדר המדרגות היה סגור אין חלונות אוויר. ביום שישי כשהיינו עולים במדרגות, הרחנו את הריחות של הבישולים (אטבאיך).

ריחות ניחוח משכרות שרק לובי אותנטי מבין על מה אני מדבר. השכנה שגרה באותה קומה לידנו ממש קראו לה חפצייה. היא היתה אלג’יראית ולכן הריחות מביתה היו זרים בנוף השכונתי. בפסח הראשון שלנו בארץ, ישבנו על שטיחים כמנהג העדה גם במוצאי החג הראשון כי חשבנו שגם בארץ חוגגים יומיים. עודנו קוראים את ההגדה, ונכנסו שאולינו תמם ואשתו לאורה שהיא בת דוד של אבי. התפלאו לראות אותנו יושבים ועורכים את הסדר. שאולינו ניגש לאבי ואמר לו: “קומו קומו חנאן פי ארץ ישראל נעאמלו עיד וואחד”. פקפקנו בדבריו אבל האמנו לו כי הוא היה אדם שומר מצוות. מעניין שבבית הכנסת התפללנו תפילת ליל החג, ואף אחד לא העיר תשומת ליבנו שבארץ ישראל חוגגים ערב אחד בלבד. למזלנו הרב בשכונה היה רב אשכנזי שהחזיק תלמידים בבית כנסת של העדה המרוקאית, וערב-ערב היינו הולכים ללמוד אצל הרב, ובסוף הפעילות הוא חילק סוכריה לכל תלמיד. כך גדלנו.

הדרך למושב דלתון

מדוע עברתם לבני ברק?

לאבא היה חבר טוב מטריפולי ושמו ייזכר לטוב, כלימו דריקס. אבא לא עבד כמעט שנה שלמה מאז שהגענו ארצה, וכלימו הציע לו עבודה בשכונת פרדס כץ, בני ברק. אבא היה נוסע כל בוקר לעבודה, וחוזר ממש בערב מאוחר הביתה. לימים בן דוד של אבי,

בית הוריי. אחד מילדיי שברוך השם כבר נשוי ואב למשפחה ברוכה בפ"י, חיבר ספר הקידוש "מבית סבא" ובו הוא מביא את כל סדר הקידוש והפיוטים מליל שבת עד מוצאי שבת ועד בכלל.

- כיצד משמרים מסורות בתקופה מודרנית של בינה מלאכותית?

עושים הכל והשם עוזר. הנוער כיום הוא דור נפלא אבל לא תמיד מבין את הכדאיות לחיבור למורשת אבות, ולכן המלאכה קשה מאוד. אני לא מסתפק במועט אבל אני גם ריאלי, ומה שאני יכול לעשות בימי שבת, לחבר אותם לפרקי שיר השירים המופלאים, ולפרקי התהלים הנהדרים של שחרית של שבת, ועוד מורשות ומסורות, אני עושה בחפץ לב.

יש לנו במושב מספר פייטנים צעירים שברוך השם הקלטנו והוצאנו דיסק ראשון של התהלים למוצאי שבת. ודיסק שני כולל פיוטים מספר "שאו זמרה". לפחות פעמיים בשנה אנחנו מקיימים ערב פיוטים לוביים שגדלנו עליהם, וחלקם מופצים ביוטיוב. יש לזה ביקוש וצימאון בקהילה שלנו וזה משמח.

יש לכם גם עלון קבוע.

אמת. זה למעלה מ-14 שנים שאני מוציא לאור עלון הכולל דברי תורה, פתגמי העדה הלובית, סיפורי צדיקים, מנהגים ונהגות וכו'. העלון מופץ רק במושב, וכולם מחכים מידי שבוע לעלון שכולל גם סיפורים חינוכיים ואפילו כמה בדיחות מצחיקות למצב רוח טוב בשבת.

חיברתי יחד עם חבר מהמושב בשם רפאל לגטיבי חוברת לפיוטים המושרים בחגים בזמן הוצאת ספרי התורה. חיברנו יחד עם חבר בשם דורון מעתוק חוברת לקטעי התהלים הנאמרים לפני צאת השבת, מסומנים בטוב טעם ודעת. הוצאתי חוברת לכל מתפלל לקטעי התהלים הנאמרים בשחרית של שבת, מסומנים בצבעים כל הקטעים שבהם יש מנגינה עולה או יורדת.

תן לנו לסיום מוסר השכל ממש מתוך הבית?

אימי ז"ל קראו לה שמחה, וכולה הייתה בשמחה גם בשנים שהייתה בבית אבות. תמיד שמחה ותמיד שימחה אחרים. ואני משתדל להראות לתושבים את דרך החיים היפים שקבלתי מהוריי ז"ל, תורה עם דרך ארץ והכל בשמחה.



שימור הלחנים והתפילות, הרב בובליל במרכז בבית הכנסת

כושר לרב. וברוך השם מאז אנחנו בדלתון ועושים חיל לשימור הלחנים והתפילות, ומרביצים תורה ועוסקים בהלכות ובכל ענייני הרבנות המסייעים למשפחה היהודית הכשרה. אומר את האמת שבחגים ובימים הנוראים הלחנים הלוביים משתמרים בדביקות עילאית, אבל בשבתות לפעמים מתארחים חזנים ובעלי תפילות גם לא מהעדה, ואני מכבד אותם בתפילות בנוסח שלהם, וזה בסדר כי קיבוץ הגלויות חשוב כמובן.

אתה מרבה להתבטא על חשיבות שימור המסורת, איך זה מתבטא בפעולותיך?

לפני מספר שנים הקמתי את מקהלת "פרחי דלתון", והופענו במספר ערים וגם העלינו ליוטיוב קטעים. בבית הכנסת זה בא לביטוי שכל הילדים מכיתות א' עד בר המצווה יושבים בתיבה של בית הכנסת הגדול, וכולם קוראים במקהלה את שיר השירים, כאשר הם קוראים פסוק ואנחנו הציבור את הפסוק הבא, וכן הלאה. ביום שבת אנחנו קוראים את "קריאת שמע" בלחן הקריאה בספר התורה בימים הנוראים. ואני המשמש חזן בתפילות השבת, מחלק את הקטעים ב"שמע" לבחורים. כל שבת שני בחורים אחרים. כנ"ל בימים הנוראים, אני משתף את הילדים בהרבה קטעים. וב"ה רואים תוצאות טובות.

במישור המשפחתי ילדיי ונכדיי משופעים בסיפורים על טריפולי, ועל

חלומה בובליל ז"ל, שכנע את אבי שכדאי לנו לעבור דירה לבני ברק גם בגלל העבודה, וגם בגלל חינוך הילדים, והורינו העדיפו שנתחנך בסביבה הזאת.

הגענו לפרק המושב דלתון - כיצד הגעת למושב שליך צפת?

בשנת תשנ"ח ניהלתי את תלמוד תורה "בעקבי הצאן" בעיר ראש העין. בוקר אחד מצלצל הטלפון במשרדי ומעבר לקו אדם בשם עמוס תשובה מדלתון. "שלום! שמי עמוס, אני ממושב דלתון, פדי בן עטיה מסר לי את מספר הטלפון שלך, רצינו רב טריפוליטאי למושב שלנו". ואני עונה: "סליחה, אני לא מכיר אף רב טריפוליטאי, טעית בכתובת", ובקשתי את סליחתו כי אני עסוק, ו... ניתקתי. כעבור מספר דקות שוב הוא מתקשר: "הרב, זה שוב עמוס על הקו, אני התקשרתי כדי להציע לך את המשרה, אתה רב טריפוליטאי". אמרתי לו: "עמוס, בבקשה אין לי זמן למשחקים, אני טרוד לקראת סיומה של השנה ויש בפני תוכניות רבות, ובכלל לעבור לדלתון, שאני לא יודע בכלל היכן היא בגלובוס, לא בא בחשבון". ושוב ביקשתי את סליחתו, וניתקתי. אבל עמוס תשובה לא ויתר, והנה ברוך ה' אנחנו בדלתון כבר 28 - כ"ח שנים.

רב הישוב זה מן הסתם תפקיד מרכזי?

ברוך השם נבחנתי לקבלת כושר מהרבנות הראשית, ואז כיהן הרב בקשי דורון זצ"ל הראשון לציון, וממנו קיבלתי

עינת שרוף – שורשים מלוב, לב על הבמה

כוחנת השירה בציבור המוכרת בארץ ובעולם מספרת על ילדותה כילדת טבע, על הפריצה הגדולה שלה בשירת רבים ומדגישה שהיא לעולם לא תוותר על שורשיה ועל המסורת הלובית. "שמענו המון שירים ישראלים, מעורב עם מוסיקה שהביאו משם מלוב, מוזיקה ערבית", היא מספרת על ילדותה המאושרת. "בשבתות בבוקר צ'יזבטרון, להקת הנח"ל, יחד עם אום כולתום. המוטו שלנו בבית היה: 'לא משנה מאיפה באת העיקר שאנחנו פה וצריך להשתדל להיות טוב'."

מאת: עלמה בן דוד | צילומים: אלכום פרטי

מוכרחים לעשות שמח

שרוף התחילה את דרכה דווקא בתיאטרון – כבר ב־1987 שיחקה בהצגת "עלובי החיים" בתיאטרון הקאמרי. היא למדה שירה ומוזיקה בבית הספר "רימון". אך את הפריצה הגדולה חוותה כאשר החליפה את שרל'ה שרון במועדון "הגנקי" בשנת 2001 בשירה בציבור, מה שהפך אותה לשם החם בתחום, שם היא התחברה לראשונה אל הקהל. "עמדתי מול קהל שביקש לשיר, לא להקשיב. זה היה שיעור בצניעות, בהתמסרות. ומאז – לא הפסקתי", היא סיפרה בעבר בראיון לאתר YNET. בשנת 2004 היא הוציאה את אלבומה הראשון "שרים עם עינת שרוף" שזכה להצלחה גדולה ולמעמד של תקליט פלטינום עם מעל ל-50 אלף עותקים. לאורך השנים היא מופיעה בכל רחבי הארץ – בקיבוצים, מושבים, מלונות, בבמות ובטלוויזיה וכמובן גם בעולם כולו לשם היא מוזמנת תדיר. היא גם הנחתה תוכניות מוזיקה בערוץ 24 ובערוץ 10, והשתתפה בסדרת הדרמה "אבודים באסיה" של YES שם גילמה תפקיד דרמטי ראשון. "זה היה משהו חדש בשבילי – לשחק ברצינות. אבל בסוף, גם במשחק – יש מוזיקה", היא אמרה בראיון לאתר מאקו. מאז היא השתתפה בתוכניות טלוויזיה כמו "הכספת", "בנות", "כוכב בצהריים" וסדרות כמו "ויקי ואני" וגם בסרטים מצליחים בהם: "ואז היא הגיעה" והלהיט "ישמח חתני". לצד הקריירה, עינת בנתה גם בית חם. בן זוגה מזה שנים רבות הוא תמיר הרפז, מוזיקאי ומעבד ויש לה שתי בנות מנישואיה הקודמים. הם מתגוררים

החקלאי, פרדס, רפת ולולים", היא מספרת. "אימא הייתה חקלאית ואבא היה חקלאי וגם פעיל פוליטי. היה לנו את לול חדשני של האבסה אוטומטית, הראשון מסוגו בארץ. אני ילדת טבע בנשמתי. עד היום, למרות שאני גרה בעיר כבר שנים רבות". האידיליה שלה נקטעה עם מותו של אביה בתאונה טרגית בעודו רק בן 47 ובשיא הקריירה הפוליטית שלו. זה היה שבר גדול מאוד שבעקבותיו הם עזבו את המושב ועברו לגור בעיר. "לא יכולנו לשאת את המחשבה שזו שפגעה באבי מתגוררת איתנו במושב", היא נזכרת.

בכל שבת בבוקר, בבית הוריה שבמושב חצב, נשמעו צליליה של אום כולתום מתערבבים בקולות הגבעטרון והצ'יזבטרון. שם, בתוך בית עם חמש בנות (עינת הרביעית), נבנתה הזהות המוזיקלית של אחת הנשים המזהות ביותר עם שירת ארץ ישראל, עינת שרוף. היא נולדה לבית לובי־ישראלי, שאהבת הארץ, התרבות והשירה היו בו חלק מהחיים. אף על פי שהפכה לדמות ציבורית ארצישראלית מובהקת, עינת שרוף מעולם לא שכחה מאין באה. "אני בת למשפחה לובית גאה. אני זוכרת את הסיפורים, את המאכלים, את הצלילים,

בשנת 2004 היא הוציאה את אלבומה הראשון "שרים עם עינת שרוף" שזכה להצלחה גדולה ולמעמד של תקליט פלטינום עם מעל ל-50 אלף עותקים. לאורך השנים היא מופיעה בכל רחבי הארץ – בקיבוצים, מושבים, מלונות, בבמות ובטלוויזיה וכמובן גם בעולם כולו

איך היה המעבר הזה לילדה בת 14?

"היה מעבר קשה מאוד. לבוא מבית חקלאי כשאת מטפסת על העצים לאווירה שונה לחלוטין, לעיר. בתחילה עברנו לבית ואז לדירה".

איך זה היה לך מבחינה חברתית?

"אני מזל קשת. אני תמיד יודעת להשתלב, אבל זה היה כמובן מאוד עצוב".

זה הבית שבו גדלתי". בראיון למגזין "לבלוב" מספרת שרוף כי בית הוריה היה בבחינת "לוב הקטנה" בלב הארץ. בבית הזה דיברו, אכלו וחיו את התרבות הטריפוליטאית במלואה. הניחוחות של המאכלים המסורתיים, הצלילים של הפיוטים והשירים, והסיפורים על החיים בלוב. "הבית היה מלא בחברים של ההורים שלי, אלה שעלו יחד איתם מטריפולי, סוג של משפחה מורחבת ושמחה". "גדלתי בבית ישראלי טיפוסי של שנות ה-60. בית במושב עם דלתות שכל הזמן נפתחות ונסגרות למרחב



עינת שרוף

ברמת אביב. "במרפסת יש לי עץ שהבאנו מהר הזיתים, מהקבר של אבא. זה הכי סמלי מבחינתי – חיים חדשים, שצומחים מתוך זיכרון", סיפרה.

"גדלתי בבית ישראלי
טיפוסי של שנות ה-
60. בית במושב חצב
של יוצאי לוב, פתוח
למרחב החקלאי,
פרדס, רפת ולולים.
היה לנו את לול
חדשני של האבסה
אוטומטית, הראשון
מסוגו בארץ. אמא
הייתה חקלאית ואני
ילדת טבע"

האב בן ציון חלפון, מלח הארץ

בן ציון חלפון ז"ל, אביה של עינת שרוף, היה מנהיג כריזמטי, פעיל בולט ודמות מרכזית בקליטת העלייה הגדולה של יהודי לוב לאחר קום המדינה. בשנת 1949 היה ממייסדי מושב חצב ליד גדרה, בהמשך היה מראשי תנועת המושבים, נבחר לכנסת כנציגם וכיהן כחבר כנסת וסגן שר החקלאות. בן-ציון נולד בטריפולי בלוב בשנת 1930. בגיל 13 לערך הצטרף לגרעין הראשון של הנוער הציוני החלוצי. בגיל 17 הגיע ללא משפחתו לאיטליה באונייה איטלקית ושם עלה ב-1947 על ספינת מעפילים "מדינת היהודים" שנתפסה בידי הבריטים בדרכה לארץ והוגלה למחנה הסגר בקפריסין שבו שהה מספר חודשים, עד תחילת 1948. כשהגיע לארץ הצטרף לפלמ"ח ושירת בחטיבת יפתח בפיקודו של יגאל אלון והשתתף בקרבות החטיבה בצפון הארץ.

בעקבות הפרעות וההתנכלות ליהודי לוב ולרכושם במהלך שנות ה-40 רוב קהילת יהודי לוב שמנתה עם סיום מלחמת העולם השנייה כ-36,000 יהודים-עלתה לארץ. בן ציון חלפון, בחור צעיר, בתחילת שנות העשרים לחייו, טיפל בארגון קליטת העולים

שלא יכולה הייתה יותר, ובסוף עברה לגור בעיר הגדולה, ליד המשפחה. אז הכרתי אותה. היא כבר לא הייתה חזקה או גדולה כמו פעם אבל העיניים שלה היו עדיין הכי שחורות ובוהקות והבנות פחדו ממנה ואהבו אותה וחיבקו אותה כמו שרק בנות יודעות לעשות".

אותה. היא הייתה בת 83 והיא מתה גאה, מוקפת בחמש בנותיה ובנכדים ובנכדות. לפני שבועיים החליטה להפסיק את הדיאליזה. ידעה בדיוק מה המשמעות. רצתה ללכת כמו שחיה, לפי החוקים שלה, אמר לפיד. "היא הייתה סיפור ציוני מופלא מלכה.



עינת ואחיותיה בילדותן

לא רק שירה. מבורכת בכשרונות נוספים

ובלי אוכל אי אפשר, בכל זאת אנחנו העדה עם האוכל הכי טעים. שרוף אמנם מרימה את הקהל בהופעות אבל לא אחת שתעמיד סירים. "אני מאוד אוהבת את האוכל הטריפוליטאי ובעיקר אהבתי את האוכל של אימי מלכה ז"ל שאני מאוד מתגעגעת אליה", היא סיפרה. "אני עצמי מאוד עסוקה בכל כך הרבה דברים ואני לא מבשלת, אבל למולי יש לי חברה מאוד טובה, יעל זאב-רון, שהיא בשלנית מעולה וכשאני מתגעגעת לאוכל הטריפוליטאי היא עושה לי משלוחים".

לשרוף יש כאמור מעבר לקריירת השירה בה היא מובילה בארץ, גם כישרונות נוספים, הספר שכתבה: "יאללה שרים" כולל 120 שירים מרפרטואר השירה שלה ומציג את מגוון הזמר הישראלי לדורותיו. היא גם עוסקת באמנות פלסטית בשנים האחרונות ויוצרת קולאז'ים וציורים. לאחרונה היא משתפת גם בשתי סדרות טלוויזיה, "חזי ובניו" של הוט בידור שהושקה לאחרונה לצידם של עינב בובליל, איציק כהן, לירז חממי, נועה אסטנג'לוב, לי בירן, בן סולטן ומיקה צור ו"הורסת", של בת אל סבג לצידן של קרן מור וגילת אנקורי.

סיפור של מדינה. נולדה בטריפולי, הגיעה לישראל כמו שהגיעו אז, בספינה רעועה, בלי מישוה שיחכה להם בנמל עם בלונים או חבילת קליטה. התאהבה בצעיר גבוה ויפהפה, בן-ציון שמו. בן ציון התגייס לפלמ"ח, לחם עם חטיבת יפתח במלחמת העצמאות. כשהמלחמה נגמרה הם ירדו דרומה. ב-1949 הקימו את חצב, מושב קטן של יוצאי לוב. היה להם משק חקלאי ובת אחת, ואז תאומות, ואז נולדה חברתי עינת שרוף שאהבה לשיר עוד לפני שהתחילה לדבר, ואחריה עוד אחות, בת זקונים. "בן-ציון עבד במשק והיה לו כל מה שאפשר לרצות אבל הוא רצה יותר", סיפר לפיד. "הוא הבין שאיש לא יקדם את יוצאי עדות המזרח, אז הם יצטרכו לעשות את זה בעצמם. התחיל בפעילות פוליטית. נבחר לכנסת. בן גוריון נדלק על הצעיר הגבוה וקידם אותו עד שהפך להיות סגן שר החקלאות. ב-1977 הוא חזר הביתה מפעילות, ראה מכונית תקועה, עצר לעזור. אוטו שחלף שם פגע בו והרג אותו. הוא היה בן 47, מלכה היתה בת 41. היא מעולם לא התחתנה שוב. הבנות ניסו לדבר על זה לפעמים, אבל היא לא רצתה לשמוע. האגדה אומרת שזאבים הן חיות מונוגמיות, ומלכה הייתה זאבה. ניהלה את חייה סביב חמש הגורות שלה, שגדלו כולן עד שהיו גבוהות כמו אבא ויפות כמו אמא. היא המשיכה להחזיק את המשק עד



האב בין ציון חלפון ז"ל

ובהכנת יישובי הקבע שלהם והיה דמות מרכזית בקליטת יהודי לוב, כתובת מלווה תומכת מקשרת בין העולים לממסד השלטוני בארץ. בין העולים בשנים אלו היו בני משפחתו של בן ציון חלפון, שכמה מהם התיישבו במושב חצב.

בספטמבר 1949 הקימו בן ציון וכמה מחבריו את מושב חצב שיושב על ידי העולים הטריפוליטאים. בן ציון הפך חיש מהר למנהיג ונבחר למזכיר המושב. בהמשך נשא לאשה את מלכה שהייתה אז עולה חדשה מלוב אותה הכיר במושב חצב. זמן קצר לאחר נישואיהם, חדרה כנופיית מסתננים שהגיעה מעזה למושב חצב. חברי הכנופיה הגיעו לבית בו התגוררו בן ציון ורעייתו מלכה והניחו מטען חבלה גדול צמוד לאחד מקירות הבית. המטען התפוצץ בעצמה רבה בעת שכן ציון ומלכה ישנו במיטתם ובנס לא נפגעו. ב-1956 מונה בן ציון חלפון כמרכז ארגון קניות מושבי הדרום. הוא היה מראשי תנועת המושבים בנגב וייצג את התנועה במוסדות מפלגת העבודה. בשלהי 1969 נבחר לכנסת מטעם המערך וכיהן ברציפות בכנסות השביעית והשמינית עד למותו הטרגי. מאז מותו פועלת בתו עינת שרוף להנצחתו. "אני מנציחה אותו בכל יום שבו אני מופיעה. מזכירה אותו, שרה ומדברת על ישראליות שורשית ברוחו ובאמונתו".

האם מלכה חלפון: סיפור ציוני מופלא

אפשר להבין את הרוח המיוחדת בה גדלה עינת שרוף מתוך דברי ההספד של חברה הטוב, ראש הממשלה לשעבר, יאיר לפיד, בהלוויית אמה, מלכה חלפון ז"ל. "מלכה חלפון מתה. לא הכרתם

שוברת את הכלים

יהודית לביא היא אמנית פסיפס ייחודית, ג'ינג'ית אנרגטית שמפזרת סביבה אור ושמחה. על היצירות הרבות שלה היא מסרבת לחתום (רמז: זה קטע רוחני), ודירתה היפה היא מיני-מוזיאון שאין בו אף פינה לא מטופחת

מאת: רבקה צור



יהודית לביא, בנותיה ואימה

בית עם בריכה

איך היה הבית בו גדלת?

"אני בתם של רחל ומשה (ז"ל) ג'רבי, גדלתי ברחובות בשכונת חבצלת, משפחה מגובשת של שבעה ילדים, שני בנים וחמש בנות ואני הצעירה מכולם. אבא היה 'הנדימן' וידע לעשות הכל. הוא בנה לנו את הבית ואפילו את הבלוקים הוא בנה בעצמו. יחד איתו היינו צוות בנייה, הוא עשה פרזול ומסגרות, חשמל, צבע וכל מה שצריך. אפילו בגדים ונעליים הוא תיקן והתאים. בהיותי הקטנה זכיתי כמובן ל'ירושות' מכל אחיותי אבל באמת שזה לא הפריע לי. כולם היו כך באותה תקופה. הייתה לנו ילדות מאושרת, אנחנו היינו הבית הראשון בשכונה שהייתה בו

איתו משפחה כי זאת הייתה משאלת לבי. קיבלתי הרבה יותר מזה, מעבר לאבא טוב זוהר היה לי חבר נפש, מאהב וכל מה שאישה יכולה לחלום עליו. אמנם עברנו תקופות קשות אבל הייתה בינינו אידיליה. הערצתי אותו עד יומו האחרון. לצערי הוא חלה בסרטן ועזב אותנו בטרם עת. הזכייה השנייה לי היא בתי הבכורה הדר. שנים לא יכולתי ללדת, עברתי המון טיפולים והפללות ורק אחרי ארבע שנים הצלחתי להיכנס להיריון. יש לי 'הסכם נשמתי' עם הדר, היא נתנה לי מזור כשבאה אל החיים שלי. אחרי כל ההפללות שהיו לי הרופאים שלא ידעו מה לעשות איתי אמרו לי 'אין לך כלום' והמליצו לנו לנסוע לחו"ל להירגע. זוהר ארגן הכול לטיול ובבוקר הטיסה הלכתי להיבדק, להיות רגועה לפני הטיסה. כשהרופא אמר לזוהר 'בשעה טובה, אשתך בהיריון', היינו בהלם. הוא אסר

"חמש פעמים זכיתי במפעל הפיס" אומרת לי אמנית הפסיפס יהודית לביא (67) ממש בתחילת מפגשנו, "ואני כל יום מודה ומברכת על חלקי בעולם הזה. כשאני אומרת את זה, אנשים חושבים שזה בגלל הבית היפה בו אני גרה אבל זה לא רק זה".
אנו נפגשות בדירת הגג הבאמת יפהפייה שלה אשר בכפר סבא, דירה שהתברכה גם במרפסת ירוקה רחבת ידיים וכמובן בסטודיו בו היא יוצרת. זהו ביקורי השני אצלה, הפעם הראשונה הייתה כאשר נערכו בעיר "בתים פתוחים" של אמנים. הגעתי ונשבתי בקסמה של יהודית ובעבודות הפסיפס המופלאות שהיא יוצרת ונשבעתי לשוב. כשגיליתי בשיחה אקראית עם בתה הדר לביא, חברת מועצת העיר שהייתה מועמדת לראשות העיר, שגם היא "משלנו" בת להורים לובים מטריפולי, מיד גמלה בי ההחלטה להקדיש לה כתבה.

כל פינה בדירת הגג בעלת שתי הקומות, מלאה שכיות

חמדה שיהודית יצרה, והכל בטוב טעם ובצבעוניות

מרהיבה, ממש מיני מוזיאון. ואכן יהודית מספרת שהיא

עורכת לקבוצות קטנות סיורים מודרכים בביתה. לעיתים

אלה ממש אירועים בהם המוזמנים גם זוכים לארוחה

משובחת שהיא מבשלת

כל פינה בדירת הגג בעלת שתי הקומות, מלאה שכיות חמדה שיהודית יצרה, והכל בטוב טעם ובצבעוניות מרהיבה, ממש מיני מוזיאון. ואכן יהודית מספרת שהיא עורכת לקבוצות קטנות סיורים מודרכים בביתה, לעיתים אלה ממש אירועים בהם המוזמנים גם זוכים לארוחה משובחת שהיא מבשלת. "אנשים נהנים להגיע אלי לפסק זמן, לנשום קצת אמנות ואני נהנית לחלוק את ביתי ויצירותי עם אחרים.

מה הן חמש הזכיות שלך?

"הזכייה הראשונה שלי זה זוהר בעלי ז"ל. כשנישאנו ב-1981 חיפשתי מישהו שיהיה אבא טוב, אדם שאוכל להקים



מה את ממשיכה ומנחילה לילדייך
מהמורשת הלובית?

"קודם כל ערכים שעליהם חונכנו וזה יושר, חריצות, חתירה להישגים יחד עם יצירתיות כמו שאפשרו לי וכמובן שאני מאפשרת להם. מבחינת המסורת אז קידוש כהילכתו, עם הנרות והמפה הלבנה ופרחים כמובן. אין יום שישי בלי פרחים כמו שזוהר בעלי היה מקפיד להביא הביתה כל שישי. אני נזכרת עכשיו בהמולה שהייתה אצלנו בבית ההורים בכל יום שישי כדי להספיק להכין את השבת ואז השקט שהיה ואווירת הקדושה. מבחינת תבשילים אז כמובן חריימי שמאוד אוהבים אצלי וטבחות ומסייר ובוריקאת שאני מכינה לבד קבוע ומגישה במילויים שונים בכל סדנה שאני עורכת. הם עפים על זה. אין על האוכל הטריפוליטאי שגם בעלי ז'ל מאוד אהב"

יצירה בהתהוות

"לפני 40 שנה למדתי הוראה של מלאכת יד ולימדתי בבאר שבע כי באותה תקופה גרנו בעומר". מספרת לביא. "עשיתי חוגי יצירה ומאוד נהנית מכיוון שאני גם יזמית באופי, כשעברנו לכפר סבא פתחתי בית ספר לאמנויות. העסקתי 15 מורים בתחומים שונים ובית הספר עבד נפלא. הקטנה שלי נוי

"לאט לאט מתגלים לי החלקים של היצירה, אחד אחרי השני, מתחברים. כל חלק יכול להיות בצבע שונה, חומר חדש או אפילו צורה תלת ממדית. אני מלאה בסקרנות ועניין לאן כל יצירה תיקח אותי. התשוקה הזאת ליצירה מפתיעה אותי ואני מתמלאת בחדווה ואושר בכל תהליך שכזה"

לנו מונית שחורה עם פסים צהובים. אבא ישב ליד הנהג וכולנו הצטופפנו מאחור. כל האחיינים היו מגיעים, היינו איזה 50 ילדים. זוכרת שאני הייתי בת שלוש והיו פותחים מזוודה ומשכיבים אותי לישון בה. הנסיעה לסבתא הייתה כמו נסיעה לחו"ל בשבילנו. ההכנות לחג היו כמו במפעל, סירי ענק וקערות גדולות עם כל הבישולים. אנחנו אהבנו לשחק מחבואים בשדה הפול שהצמחים בו היו יותר גבוהים מאיתנו, וכמובן גם קילפנו הרבה ממנו לארוחת החג. בסדר עצמו רק הגברים ישבו ליד שולחן ואנחנו היינו על שטיחים ברצפה. זה היה חג נפלא. גם את פורים אני זוכרת לטובה, אמא הייתה מכינה משלוחי מנות עם כל המטעמים הטריפוליטאים, מנהג שהיא שמרה לאורך השנים עד שאחותי נפטרה בפורים ואז היא הפסיקה."

ברייכה. אבא בנה לנו בריכה בחצר במו ידיו וזאת הייתה אטרקציה.

איזה זיכרונות נחרטו בך מילדותך?

"יש לי המון זיכרונות טובים. כל החגים חקוקים בזיכרוני, בעיקר פסח. איך שהיגיע האביב נכנסנו לאווירת החג עם הניקיונות. היו לנו תיקי עור כבדים שהיינו מנערים ומנקים שחם וחלילה לא יישאר פירור. אחר כך אבא היה הולך עם נר ונוצה ומחפש את החמץ. כמובן גם ליל הבסיסה זכור לי, אבל הכי הרבה ליל הסדר עצמו. לסבתא מצד אבא שגרה באור יהודה היו 11 ילדים ובית קטן מאוד שגבל בשדה של פול שבשבילי בעיניים של הילדה הקטנה היה כמו ג'ונגל. חגגנו אצל סבתא ואני זוכרת שהיינו הולכים ברגל לבושים בבגדי החג, חפופים ומסורקים, משכונת חבצלת אל הכביש הראשי שם חיכתה



הכְּבִילָה הַשְּׁנִיָּה / נוי רוזן

שָׁנִים שֶׁל שְׂקִיעוֹת בְּאוֹתָהּ הַשְּׁכוֹנָה
לִּזְנוֹתִי בְּדֶרֶךְ לְעִיר הַגְּדוֹלָה
הֵן הִתְזַקְּנוּ לִי תִיד
הָאִירוּ אֶת הָרְחוֹב
וְכִשְׁחֹזְרָתִי לְעֵת עָרֵב
הֵן נִשְׁקָפוּ לִי, לְלִילָה טוֹבָה.
אֲזִי הָיִינוּ שְׂוֹנִים בְּכַתּוֹת הַלְּבָנוֹת
לְיָדֵים צָהָקוֹ שֶׁנִּדְעוּ רַק לְבָנוֹת
קִירוֹת לְבָנִים
עֲצֵי פָרִי בְּחֶצֶר
קָמְנוּ בְּפֶחָד לְטָעוֹת
כִּי יָדַעְנוּ שֶׁאֵבָא לֹא עוֹצֵר.
וְכִלְנוּ נִלְחַמְנוּ שְׂמִישָׁהוּ יֶאֱמִין
שָׁנָם בְּנוֹ יֵשׁ מִשְׁהוֹ בִּילֵט-אֵין
חֶכְמוֹ וְתִרְאוֹ
עוֹד נִשְׁגִּי תַעֲנוּדָה
גַּם יְלָדִים שֶׁל פְּרָנִיקִים
יִהְיוּ גְדוֹלִים בַּתּוֹרָה.
אֲזִי יִשְׁנִי שֶׁשָּׁה בְּאוֹתָהּ הַמָּטָה
אֶחָד עַל הַשֵּׁנִי, צְפוּפִים בְּאַהֲבָה,
וְאִמָּא עֲדִין מְחַכָּה בְּמַרְפֶּסֶת
לְבִדָּה שֶׁם בָּקָן
הַגּוֹזְלִים רַק רָצוּ לְגַדֵּל
וְהָיָא נִשְׁאָרָה לְהַזְדַּקֵּן

תהייה ולאחר מכן משרטטת את קווי המתאר על גבי דיקט בגודל המתאים. בשלב הבא אני מלקטת לי חומרים מהם אני מתחילה ליצור. החומרים קיימים אצלי בסטודיו ונאספו במשך 20 שנות היצירה שלי בתחום. החומרים יכולים להיות חומרים טבעיים כמו צדפים, או מלאכותיים כמו זכוכיות, חרוזים, אריחים ועוד. לאחר בחירת החומרים אני שוברת לחתיכות קטנות ומדביקה בהתאם לתמונה. ברוב העבודות שלי אני מעדיפה לעבוד ללא 'רובה' כי אני מוצאת שזה מוסיף עניין. רק דברים פונקציונליים כמו כסאות או שולחנות או יצירות שמיועדות להיות בחוץ אני נאלצת לסיים את העבודה עם 'רובה' שמקנה עמידות רבה יותר.

למה אין חתימה שלך על העבודות?

"זה באמת קטע. כשאני יוצרת אני מרגישה שהיצירה היא לא שלי. אני רק צינור ולכן אני מרגישה שאני לא צריכה לחתום על זה. אני עושה הרבה סורים לקבוצות והייתה קבוצה ששאלה אותי שוב על זה. פניתי לאלוהים וביקשתי ממנו תשובה על זה, שייתן לי רמז מובהק. בסוף יום כשאני מטאטאה את הסטודיו יש על הרצפה הרבה שברי חתיכות ואני אוהבת שיש לפעמים מילים או אותיות בכתב או בדפוס בכלים שאני שוברת. אז באותו יום שפניתי לאלוהים בבקשה אני מסתכלת על הרצפה ואני רואה חתיכה קטנה ממש ועליה כתוב 'ייחודית' שזה כמובן דומה לשמי. קיבלתי את התשובה שלי ושילבתי את החתיכה בתוך הפאזל במקום חתימה."

היגיעה בהפתעה, לא ידעתי שתהיה לי עוד ילדה. כשנולדה, השלישית, נולדה הרגשתי שאני כבר לא יכולה לעמוד בעומס וסגרתי את בית הספר, אפילו לא מכרתי או העברתי אותו. חזרתי הביתה לגדל את הבנות. אבל אחרי תקופה הרגשתי שאני מטפסת על הקירות, הייתי חייבת שינוי. אגב, שמת לב שכל 7 שנים אני עושה שינוי, לא יכולה לעמוד במקום. חברה הציעה לי לעבוד בחברת שיווק ונכנסתי לזה וגם בזה עשיתי חייל והייתי מאוד מבוקשת כאשת מכירות. במקביל תמיד היה לי סטודיו בבית ותמיד יצרתי. עכשיו את רואה את הסטודיו מסודר אבל כשאני עובדת כל הרצפה מג'וייפת, הכל מפוזר ורעיונות באים אלי כל הזמן, הראש שלי עובד כל הזמן."

ספרי על תהליך היצירה שלך

"בעוד בעבודות פסיפס קלאסיות, התהליך והתוצר קבוע מראש, ביצירות שלי רק השרטוט הראשוני הוא שידוע לי. במהלך מלאכת היצירה אני סקרנית לגלות איך הדברים יתחברו להם. לאט לאט מתגלים לי החלקים של היצירה, אחד אחרי השני, מתחברים. כל חלק יכול להיות בצבע שונה, חומר חדש או אפילו צורה תלת ממדית. אני מלאה בסקרנות ועניין לאן כל יצירה תיקח אותי. התשוקה הזאת ליצירה מפתיעה אותי ואני מתמלאת בחדווה ואושר בכל תהליך שכוה. התהליך מתחיל במציאת תמונה שיכולה להיות ציור, צילום או אפילו משהו שאמצא במקרה בעיתון. לאחר מכן, אני מגדילה את אותה תמונה למידות שבהן ארצה שהעבודה

בברכת 'זיארה מקבולה' הילולת בושאייף: מסורת של קדושה, קהילה ותרבות

במושב זיתן שליד לוד מתקיימת מדי שנה בחול המועד סוכות אחת ההילולות המרכזיות והמרגשות במסורת יהדות לוב – הילולת הצדקת בושאייף. האירוע דתי בעיקרו אבל זו גם חגיגה תרבותית, קהילתית ומסורתית שהפכה למוקד עלייה לרגל לעשרות אלפי מבקרים

מאת: רומי רפאל



במקום ואם החזן הוא בעל תפילה השולט בלחנים הקסומים של העדה – עוד יותר טוב, כך גם תפילה של יום חולין הופכת לחגיגת פיוט נהדרת. השיא כמובן הוא בסוכות וכן בהילולת בושאייף בל"ג בעומר שהפכה עבור יוצא לוב כאופציה נוספת לקדושת היום, בנוסף להילולה הידועה של רבי שמעון בר יוחא זי"א במירון. ההילולה בסוכות נבחרה כמועד המסמל שמחה, איחוד ויציאה משפחתית אל מחוץ לבית. זהו זמן המסמל חיבור למסורת ולשורשים, ועת רצויה להתברך בסגולות הצדקת.

מפגש שנתי מרגש ולרבים הוא עאדא

ההילולת בושאייף היא גם מפגש שנתי

את קברה בכפר זליתן בלוב שם הוקם גם בית כנסת מפואר על שמה, שנודע כאתר של ישועות וסגולות. עם קום המדינה ועליית עיקר יהדות לוב לישראל, בחרו יוצאי זליתן לשמר את המסורת והקימו מחדש את בית הכנסת "בושאייף" במושב זיתן הסמוך לעיר לוד בלב הארץ – כולל בניית אוהל בסגנון דומה לזה שבגולה. המקום הפך לימים לבית תפילה פעיל ולמרכז שימור (מסורת) המורשת הלובית. רבים, גם מחוץ לקהילת יוצאי לוב, נוהגים לפקוד את בית הכנסת בכל ימות השנה ולבקש מהצדקת ישועות במגוון תחומי החיים, מבריאות ועד זיווג נאמן. ייחודו של המקום בפתיחותו לכל עם ישראל, לא צריך להזמין תור ולא להירשם – פשוט להגיע, להתייחד ולבקש את משאלות הלב. הגברים נוהגים גם להתפלל

בבית הכנסת הידוע של מושב זיתן נערכים במרץ להילולה המסורתית של הצדקת בושאייף, הנקראת גם הילולת שמחת בית השואבה של יהדות לוב בישראל. השנה תתקיים ההילולה בחול המועד סוכות, יום חמישי, י"ז בתשרי תשפ"ו, 9.10.2025. לרבים מאוד זהו האירוע המרכזי בתכנון אירועי החג ויש הפוקדים אותו שנה אחר שנה, או כפי שנהוג לומר בעדה – זו ה'עאדה' המבורכת שלנו.

מי הייתה הצדקת בושאייף?

על פי המסורת הלובית, בושאייף הייתה בתו של ר' ישמעאל כהן גדול, אחד מעשרת הרוגי מלכות. דמותה קיבלה מקום מרכזי בזיכרון הדתי והעממי בלוב. מאמינים נהגו לפקוד



יואב דבוש (משמאל) יו"ר עמותת בושאייף וסגן יו"ר ארגון יהדות לוב עם חה"כ ששון ששי גואטה ומאחוריהם אלפים בהילולת בושאייף תשפ"ה

לשוטרים ולאחראים על הסדר הציבורי בהילולה הגדולה. הילולת בושאייף, אם כן, אינה רק שימור של מסורת, אלא גם הצהרת נוכחות תרבותית של מורשת לובית חיה ותוססת המצליחה לגעת בלב אלפי אנשים, בדגש על דור ההמשך, מה שמשמח יותר מכל את דור ההורים. **שנה טובה ומבורכת, עקבל דאייר, וכמובן – זיארה מקבולה!**

קולות, צבעים וטעמים והרבה ברכות של "נצ'עאנא ח'יר" - הגירסה הלובית העתיקה לשיר "עוד יותר טוב"... הילולת בושאייף היא גם הפנינג שווה-לב ועין כאשר עשרות דוכנים מוקמים במקום ובהם תמצאו את מאפי העדה המתוקים והנדירים, העבממבר והבוקדידמא והבוריק-בלוז ומשקה הרוזטה, ותבלינים, ובגדים וכלים, ובעצם כל מה שניתן למצוא בהפנינגים המובילים ביותר בעולם. גם לילדים יש תעסוקה ואי אפשר להחמיץ שליד בית הכנסת מוקמת סוכה גדולה ויפה ובעיקר כשרה למהדרין וזמינה לכל האושפזין.

מרגש של יוצאי לוב מכל קצוות הארץ. מדובר בחגיגה ססגונית בה אלפי אנשים "פותחים שולחן" וחוגגים את החג כלאות עם בשר ויין. רבים דואגים לברכות – מיני מאפה, שקדים ואגוזים ופירות ועוד – ומזכים את הציבור בכניסה לבית הכנסת בעוד מצווה בדרך לתור האין סופי לפני היכל ספרי התורה והבקשות הכמוסות של כל אישה ואיש הלוחשים תפילה לבשורות טובות. הטקס המרכזי מתקיים בשעות הערב לפני קהל אלפים, בד"כ בנוכחות רבנים בכירים ואישי ציבור, שרים, חברי כנסת וראשי רשויות, ובמהלכו נערכים טקסים מסורתיים עם שירה, פיוטים וניגונים



הבדרן האהוב חבובה

יואב דבוש:

"ההילולה היא הרבה מעבר לאירוע דתי. זהו מפגש של לבבות. חיבור בין העבר של יהדות לוב לעתיד של הדור הצעיר. אנשים מגיעים לפה כי הם מרגישים בית, שייכות, קדושה. זה לא משהו שמילים יכולות לתאר"

יואב דבוש, יו"ר עמותת בית הכנסת בושאייף וסגן יו"ר ארגון יהדות לוב, עומד בראש ההפקה. לדבריו, "ההילולה היא הרבה מעבר לאירוע דתי. זהו מפגש של לבבות, חיבור בין העבר של יהדות לוב לעתיד של הדור הצעיר. אנשים מגיעים לפה כי הם מרגישים בית, שייכות, קדושה. זה לא משהו שמילים יכולות לתאר – זה משהו שצריך לחוות". דבוש מבקש מהציבור להגיע לאירוע בתחבורה מאורגנת ולהישמע

ע"י הזמרים המובילים של העדה, קובי ראובן, שימי רון ורובי חן הותיקים לצד הצעירים יוסף חיים ושלומי נעים. את האירוע מנחה מגיש הטלוויזיה אבי כאכון, אף הוא בן למשפחה לובית. מעל הבמה נמכרים, לעתים באלפי שקלים "קנדילים" והזוכים מדליקים את נרות שמן כסגולה לזיווג, פרנסה, בריאות וישועה. אמן ואמן. כמו-כן מתקיים טקס החינה המסורתי של יוצאי לוב שכולו חגיגה מרגשת של

הרב בנימין מכלוף זצ"ל: "איש נדיר שכולו אהבת אדם ונתינה"

חבל על דאבדין ולא משתכחין. בטרם עת ממש הלך לעולמו הרב סא"ל בנימין (בני) מכלוף זצ"ל, בן לקהילת יהדות לוב שהיה בקיא ברוי המנהגים והמסורות בעדה, רב צבאי בכיר, ראש קהילה בכרמיאל וראש מערכת כשרות בצפון הארץ. הרב הלך אבל מורשתו המדהימה היא נר לרבים



הרב בחברת שלושת בנים קציני צה"ל. ממשיכים את דרכו

שמואל אליהו וכן רב המשחטה בצפת. בתפקידיו המגוונים שילב מנהיגות של חסד, הלכה ומסירות יוצאי דופן.

בנים שמשרתים בצה"ל

הרב מכלוף נולד בכרמיאל לאביו יעקב ז"ל, יליד לוב, ממייסדי כרמיאל ומי שלימים היה ראש המועצה הדתית המיתולוגי של הישוב, ולאִימו הצדקת מנוחה ז"ל, בת יהדות הונגריה. הוא נכדו של הרב והמשורר גד (גאדו)

לקבורה בחסד של אמת ובכבוד. בארגון זק"א נעזרו בו רבות. "נפלה עטרת ראשנו, המומים ומזועזעים בהילקח בסערה השמימה מפקדנו הנערץ אשר הקים בעשר אצבעותיו את המערך העצום למען כבוד חללי צה"ל ואזרחי ישראל. איש אשר רוח אלוקים בו", כתבו עליו חייליו במודעת אבל נרגשת שפרסמו. הרב בני כיהן כראש קהילת "קול אליהו" בכרמיאל עירו והיה מראשי מערכת הכשרות של "ברכת אליהו" מייסודו של הרב

בימי בין המצרים הנחשבים ימים קשים בעם ישראל הלך לעולמו בטרם עת, עקב הסתבכות רפואית, הרב סא"ל במיל' בנימין (בני) מכלוף והוא בן 53 בלבד. הרב מכלוף זצ"ל, אישיות נדירה לכל הדעות, היה הדמות האולטימטיבית ששיקפה את הביטוי "ספרא וסייפא". סגן אלוף בצה"ל אשר שימש בין היתר בתפקידי שטח, רב פיקוד המרכז, רב פיקוד הצפון ומי שהקים ופיקד על אגד המח"ץ הצה"ל, המקום הקדוש האמון על הטיפול הרגיש בחללים והבאתם



**הרב מכלוף זצ"ל עם ראש עיריית כרמיאל משה קונינסקי:
"איבדנו נכס יקר"**

מכלוף זצ"ל, רב קהילת עמרוס בלוב ומי שחיבר את הגירסה בערבית-יהודית-לובית לפיוט הידוע "אבי חונני" וכן כתב את המקאמה המתעדת את קורות יהודי לוב במחנה הכפייה סידי עזאז ובגבוק במלחמת העולם השנייה. דודיו הם איש הציבור והחינוך ר' שלמה מכלוף זצ"ל, מראשי הפועל המזרחי, יקיר העיר נתניה וממייסדי ישיבת בני עקיבא בעיר והמזרחן והקונסול בארה"ב לשעבר, ד"ר יצחק בן גד יבדל"א, שאף הספידו נרגשות בטקס ההלוויה ההמוני בבית העלמין בכרמיאל. בגיל צעיר נישא הרב לאורלי ולהם תשעה ילדים וכן נכדים בן פורת יוסף. באחת התמונות המרגשות ממלחמת חרבות ברזל נראה הרב מכלוף בחברת שלושת בניו הקצינים סגן מיל' יעקב גד, סגן מיל' יוסף גד המשרתים באגד המח"ץ וסגן משה גד המכהן כרב בית הספר לקומנדו. הרב בני מכלוף זצ"ל עודד ותמך בשירות משמעותי בצה"ל אם כי הסתייג משירות משותף של בנות ובנים ביחידות שדה. בן דודו, איש התקשורת והמשנה לראש עיריית נתניה

אליהו שליט"א, יעקב גד, בנו הבכור, שהבטיח בקול סדוק שהמשפחה תמשיך את מורשתו וכן חברו האישי ראש עיריית כרמיאל משה קונינסקי שאמר: "איבדנו את אחד מוותיקי העיר, רב ומנהיג קהילה, מחנך, איש חסד ואיש אשכולות, איש משפחה אוהב ומחבק. אדם נדיר שכולו אהבת אדם ונתינה. יחד פעלנו לחיזוק החינוך הממלכתי דתי בכרמיאל ויחד עבדנו לגבש קהילות ואנשים. הרב מכלוף פעל בשקט ובצניעות, נחוש וחדור מטרה, ליבו פתוח לכולם, כך בעירנו וכך בצה"ל אותו אהב ושירת במסירות עשרות שנים בקבע ובמילואים. כל העיר כרמיאל מתאבלת על לכתו בטרם עת". בן דודו, עיתונאי "ידיעות אחרונות", בועז אורגד, סיפר כי הרב בני אהב את המסורות של יהדות לוב ושלט ברזי המנהגים של העדה, לרבות בחגי ישראל. "אהב את פיוטי הקהילה על לחניהם הקסומים. לעתים מזומנות הגיע לעיר נתניה בה מתגוררים בני משפחה רבים שלו ונשא דברי תורה עמוקים בנועם ובחן. הוא המשיך את מורשת סבו ואביו והיינו גאים בו מאוד. כאשר אחי גדי החליט להכניס ספר תורה חדש לזכר הורינו זצ"ל ליווה אותו הרב בני היקר מקרוב עד להכנסת הספר להיכל הקודש. יהי זכרו ברוך לעד ומורשתו נר לרגלי כל מוקיריו".

ראש עיריית כרמיאל, משה קונינסקי: "הרב מכלוף פעל בשקט ובצניעות, נחוש וחדור מטרה, ליבו פתוח לכולם, כך בעירנו וכך בצה"ל אותו אהב ושירת במסירות עשרות שנים בקבע ובמילואים. כל העיר כרמיאל מתאבלת על לכתו בטרם עת"

חללי צה"ל בכל מרחב הצפון. גם במבצע עם כלביא עמדו אנשיו במשימה הקדושה בזכות תרומתו בהקמת תר"ח - תשתית רפואית חללים. הרב ומורשתו הענפה יהיו לנגד עינינו תמיד. אשריו שזכה להקים משפחה לתפארת, תלמידים רבים ופקודים שהלכו אחריו לכל משימה, כולל בהקמת המאנ"ח (מרכז איתור ונפגעים חללים) בציפורי בו השקיע רבות מזמנו וכוחותיו. אנחנו המומים מלכתו, מן השמיים ננוחם. בלע המוות לנצח ומחה ה', דמעה מעל כל פנים".

מורשתו תימשך

טקס הלווייתו אותו כאמור ליוו רבים בדומיה, ואשר נערך כטקס צבאי בהיותו בשרות הצבא כשנפטר, הספידוהו רבים, ראשי ישיבות, רב העיר כרמיאל הרב אליהו מלכה שליט"א, הרב שמואל

לשעבר, אהרון אורגד, כתב על הרב בני זצ"ל, "בימים אלה של עיסוק מתיש בחוק הגיוס, הלוואי ואנשי הרוח שטרם גילו קורטוב של סייפא יילכו בדרכו של הרב בני היקר והאהוב. הגיעה העת לשרות צבאי של כל המגזרים". רב פיקוד הצפון הנוכחי, סא"ל רוני רקח, דיבר בכאב על קודמו בתפקיד: "בדרכו הייחודית הטביע חותם עמוק של עשייה ומרץ, חיבור אישי לאנשים ומבט מרומם על המציאות ועל הסביבה. הייתה לו חשיבה חדשנית שבאה לידי ביטוי בצבא ובאזרחות. הרים מפעלי חיים שיעמדו לזכותו, היה רב ומנהיג ומורה דגול, כתב הלכות, לימד תורה, הקים את בד"צ 'ברכת אליהו' ותרם רבות לתחום הכשרות". עוד סיפר סא"ל רקח כיצד הקים הרב מכלוף את יחידת אגד המח"ץ וכי במבצע חיצו הצפון הגיעה היחידה לשיאה ופעלה במקצועיות ובחדות למען

מילים זקוקות לאור - שירה שדה

הסופרת כוכבת הרשת ג'י, מחברת רב המכר "נסיכת הקרח", היא בעצם נסיכה נתנייתית עם שרשים לוביים בשם שירה שדה. בת 32, סטודנטית למשפטים שממש לא התכוונה להיות מפורסמת, רק לעשות כבוד למילים והן מחזירות לה בריבית דריבית. הנה תמצית סיפורה בגוף ראשון



"תמיד האמנתי שלכל יצירה יש מקום בעולם" - שירה שדה

אומרים שכתובה היא מחלה, שלא משנה כמה תנסה להתעלם ממנה היא תמיד חוזרת. אצלנו בבית היא תמיד נראתה דווקא כתרופה, אתם יכולים לשאול את סבא שלום, ניצול שואת יהודי לוב שהיה כותב שירים, או את סבתא רחל שאהבה לספר סיפורים לנכדים שלה כשהם מתגודדים בסלון, היא מספרת, והם טובלים קאעק בשתייה החמה של ההורים.

מאכל הקסם לחיילים

היצירות והאומנות תמיד הייתה ברקע, בשירי חג בכל חג, בהילולות בבושאיף, בערבי שבת כשבאים לבקר את סבתא. אני זוכרת כשהיינו הולכים פעם בשנה להילולת בושאיף. השירים, דוכני הבוריקות והספינג', העובדה שאיכשהו כולם מכירים את כולם, והשמחה הכללית שהייתה שם - אלו זכרונות יפים האהובים עליי. דוכני הבוריקות פגשו אותנו שוב כמה שנים לאחר מכן, כשאבא ואני נוסעים לבסיסי חיילים בזמן "מלחמת חרבות ברזל" על מנת להכין את מאכל הקסם לחיילים. ברגעים כאלה אתה מבין כמה זה מאכל שמעלה זכרונות ומגבש חדשים. כמה החום והאנרגיות זה משהו שכל כך מאפיין את העדה. אהבה בצורה של הכנת אוכל, מילה חמה וקפה מורתח עם עטרה.

לעזור לאוכלוסיות מוחלשות

גם הריאליזם היה אצלנו בבית, יש לנו ארבעה עורכי דין, ויש אותי, סטודנטית צעירה למשפטים בשנה השלישית. התחום תמיד משך אותי, התחום האפור בין מותר לאסור בעולם המשפט, הדרך לעזור לאוכלוסיות מוחלשות. בעייני, כל אדם ואזרח צריכים ללמוד מספר קורסים במשפטים, זה ידע כל כך חשוב ומועיל לחיי היומיום. אז הלכתי ללמוד. גם אומרים שההיסטוריה חוזרת, אז לא מפתיע לראות איך השנים חלפו, הנכדים גדלו אבל זה תמיד היה שם. לכתוב. לספר. לקחת דף ועט ולנודד למקומות רחוקים וקרובים גם יחד.

דוכני הבוריקות פגשו אותנו שוב כמה שנים לאחר מכן, כשאבא ואני נוסעים לבסיסי חיילים בזמן מלחמת חרבות ברזל על מנת להכין את מאכל הקסם לחיילים. אז אתה מבין כמה זה מאכל שמעלה זכרונות ומגבש חדשים. כמה החום והאנרגיות זה משהו שכל כך מאפיין את העדה

סופרת, אלה כי תמיד האמנתי שלכל יצירה יש מקום בעולם. חייבת להיות לה. אי אפשר להשאיר מילים במגירה חשוכה. הן צריכות אור. שנים נוספות לקחו לי כדי להבין שיש כאן משהו מעבר. שאולי אני יכולה קצת מעבר. זה התחיל בספר אחד, שצבר מאות אלפי קריאות, ואז עוד ספר, ואז עוד

לשבת בחדר בבית של סבתא ולחשוב על הפרק הבא, הספר הבא, העלילה הבאה. מה שכל כך יפה בכתובה זה הדחף שלה לעיניים אחרות, ואיך שאתה מוצא את עצמך פשוט מגיש אותה לעולם. שנים לקח לי להחליט להפיץ את הכתיבה שלי באיזה בלוג, לא כדי להיות

אחד, ואז רציתי קצת יותר. הספרים רצו קצת יותר. הוצאות ספרים פנו אליי, ביקשו שאשלח את הספר ללקטורה, ההתלבטות הייתה קשה. הפינה האהובה שלי כבר לא רק שלי, ומפינה קטנה בצל אני אמורה לעמוד על במה עם האורות הכי חזקים.

גם מבהיל, גם מדהים

הדם החם והמזרחי הולך לפניי האדם, בגאווה, עם פוסטים על הספר בקיר של אבא, תמונות בווצאפ המשפחתי, ופוסטים באינסטגרם של חנויות ספרים שונות. הספר הראשון בדואט הוא "נסיכת הקרח" והשני נקרא "שמש שקרנית" ומדובר פה בהצלחה גדולה.

הבא. פשוט באירועי חתימות אני ממש חותמת, ומדברת עם קוראות, ופתאום אני כבר לא אנונימית. זה היה מבהיל ומדהים באותה נשימה. לא באתי על מנת להתפרסם, באתי על מנת להגשים את עצמי, בגלל זה כל כך הופתעתי ממה שמגיע עם ההגשה הזאת - ואיתה גם הרבה חברים חדשים. ולא משנה לאן אנגיע בעזרת השם, תמיד צריך לזכור את החדר הקטן בבית של סבתא, ששם הכל התחיל. הרי בסוף, כתיבה לא מתחילה מעט ודף. היא מתחילה בבית.

המפגש עם הקוראים בשבוע הספר שנערך לאחרונה היה קצת שוקיסטי, לחשוב שיש אנשים שבאו כל כך מרחוק כדי לקנות את הספר ולקבל חתימה ותמונה. לרגעים לא האמנתי, קראתי לזה צירוף מקרים משוגע. ואז כל יום קיבלתי הודעות שונות מקוראות, על כמה שאהבו את הספר, על כמה שהן מחכות שניפגש, על מתי יוצא הספר

אומרים שההיסטוריה חוזרת, אז לא מפתיע לראות איך השנים חלפו, הנכדים גדלו אבל זה תמיד היה שם. לכתוב. לספר. לקחת דף ועט ולנדוד למקומות רחוקים וקרובים גם יחד. לשבת בחדר בבית של סבתא ולחשוב על הפרק הבא, הספר הבא, העלילה הבאה.

השירים של סבא

ואז נזכרתי בשירים של סבא. שלא רק שיצאו לאור וכתובים בספר בבית שלו ושל סבתא, אלה שממש תרגמו אותם מערבית-יהודית-לובית לעברית, כדי שכולם יוכלו להנות מהם. סבא לא התלבט כשכתב את השירים שלו, סבתא לא התלבטה כשסיפרה את הסיפורים שלה, אז למה שאני כן? למה שלאומנות שלי לא תהיה מקום? ואז זה פשוט קרה. בהחלטה אחת של "חיים פעם אחת" שלחתי להוצאת "אדל יהלומים" את הספרים. יהיה מה שיהיה, אני ניסיתי, אני עשיתי את שלי. אני מנסה להגשים חלום שאפילו לא ידעתי שיש לי. אבל לא היה לי אומץ כמו לסבא שלום, ורציתי לייצר קו מפריד בין עולם המשפטים לעולם הספרות. אז כשהלומים החזירו לי תשובה חיובית שהם רוצים דואט שלם - החלטתי לצאת בשם עט. ג'י על שם החתולה האהובה עליי שליוותה אותי כל הילדות (ג'יג'י). ניסיתי להיות אנונימית, נשבעת. אבל מהר מאוד זה לא עבד. גאוות היחידה במשפחה שלנו חזקה יותר מהכל,



שירה שדה בשבוע הספר

סתיו של תיעודים היסטוריים

החוקר איש האשכולות, ראש מערכת הרבעון הלאומי "האומה" ויקיר קהילת יהודי לוב, גרשון סתיו, ממשיך לתעד את היסטוריית הקהילה. אחרי שספרו "מן המצר" שגיבורו היה אחיו נסים סתיו ז"ל, זכה בפרס ראש הממשלה, יצא השנה הספר "בית" ובהתנועה הרוויזיוניסטית בלוב" על אליהו 'לילו' ארביב, מפקד בית"ר ונשיא הקהילה בלוב. פרטים מרתקים נחשפים בספר לו הקדיש חמש שנות מחקר וכתובה

מאת: אהרון אורגד

בסוף שנת 1923 הוקמה תנועת בית"ר בריגה שבלטביה. באביב 1925 הוקמה הצה"ר - ברית הציונים הרוויזיוניסטים על ידי זאב ז'בוטינסקי. בצד אחר של הגלובוס הביט הסטודנט הצעיר אליהו ארביב המכונה "לילו", בפעולותיו של ז'בוטינסקי, התרשם עמוקות מהן, והחליט להיות נציג התנועה בלוב. בבחירות הראשונות, לקראת הקונגרס הציוני ה-15, פעל ארביב נמרצות והשיג שני שליש מקולות הבוחרים הרוויזיוניסטים, רובם סטודנטים צעירים. כך הפכה לוב לאחת המדינות הראשונות בכלל, ובוודאי בצפון אפריקה, בהן התקיימה פעילות ערה של הצה"ר.

לילו ארביב העריץ את ז'בוטינסקי. דמותו של המנהיג הרוויזיוניסטי, לצד החזון והתודעה הציונית של הרצל, ניטעו עמוק בליבו ובמשך למעלה מעשור, עד פרוץ חוקי הגזע של השליט הפשיסט בניטו מוסוליני ב-1938, הנהיג נמרצות את הפעילות הציונית-בית"רית-רוויזיוניסטית הענפה בלוב בה נטלו חלק רבים מבני הקהילה בדגש על צעירים.

דא עקא שלתקופה משמעותית זו בחייה ההיסטוריים של יהדות לוב, או בחייה של התנועה הרוויזיוניסטית בכלל, על שלל המחקרים ההיסטוריים שנעשו מאז, לא נמצאה כל עדות לפעילות זו בכלל ולפעילותו של המנהיג אליהו לילו ארביב, בפרט.

הכיצד? הו, הסיבות מגוונות ואף מרתקות ומומלץ לעיין בהן בספר "בית"ר והתנועה הרוויזיוניסטית בלוב בשנים 1928-1938", המתעד בעיקר את סיפורו של אליהו 'לילו' ארביב שנולד בשנת 1911 ונפטר בשנת 2003. מחבר הספר, שיצא בתמיכת הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, הוא גרשון סתיו (לפנים שתיו, "כך המוסלמים בלוב קראו לנו", ולפני-לפנים תשבי, זה השם המקורי) העושה

במחקרו, לפני הכל, צדק היסטורי ועל כך תודת הקהילה כולה.

תפקידים בכירים

גרשון סתיו, בראש ובראשונה לובי גאה, הוא "איש אשכולות" מובהק. יליד לוב משנת 1944, הבן של הרב פדהצור כלאפו שתיו ז"ל, שהיה הרב של קהילת ברצ'ה במחוז קירינאיקה ושל אימו הצדקת גרציה שתיו ז"ל. אישתו

בית הספר הגבוה למדידות. לצד זאת היה ראש ההנהגה הארצית של בית"ר בישראל ומזכ"ל התנועה העולמית. פעל כשליח ציוני במונטריאול, קנדה, ובלוס אנג'לס ואף כיהן כיו"ר הוועד הפועל של מרכז מורשת מנחם בגין. אם לא די בכך, עסק ביחד עם המלחין הנודע נחום (נחצ'ה) היימן ז"ל, בטיפוח מורשת הזמר העברי ואף היה ממייסדי עמותה שהוקמה לצורך כך.

סתיו נולד בבנגאזי שבלוב, עלה ארצה ב-1949. נחשב למתמטיקאי חריף שכל ואף חיבר ספרי לימוד שסייעו לרבים להתמודד עם מקצוע הלימוד "המפחיד". למרות זאת, בשל המרחק מביתו לטכניון בחיפה, באותם ימי צנע של שנות השישים, ויתר על לימודי המתמטיקה והסתפק בהיותו בוגר בית הספר הגבוה למדידות

נבואה מצמררת

עסקינן ביהודי פיקח ומפוכח שבפברואר 2022, שנה ושמונה חודשים לפני היום הארוך של טבח שבעה באוקטובר, בראיון שהעניק לאורלי גולדקלג בעיתון "מקור ראשון", אמר נכוחה את הדברים הבאים המצוטטים כאן אות באות: "להגיד שאני רגוע היום? אני לא רגוע. אני סומך על הדור הצעיר אבל קשה לי מאוד עם ההנהגה שחושבת שאפשר לפתור הכל, כולל הסכסוך, בלחיצת כפתור. זה ייקח דורות, ופה במזרח התיכון חייבים להישען עדיין על הכוח שלנו. מסביבנו אימה וצלמוות. אין מדינה אחת נורמלית שאתה יכול סמוך עליה, וכולם לוטשים אלינו עין. ז'בוטינסקי שכתב את קיר הברזל לפני כמעט מאה שנה, הבין את הבעיה. הערבים לעולם לא יסכימו לפנות את המקום בשבילנו ואין אפשרות לפצות אותם. הדרך היחידה

הראשונה של אביו ואימם של אחיו הבכור נסים ז"ל ואחותו שמחה, היא רחל ז"ל שנרצחה על ידי שוטר פשיסט. זאת בטרם נלקחו בעלה ובניה למחנה הריכוז ג'אדו. אימו ואביו חותנו בג'אדו עצמה והוא נולד זמן קצר לאחר שחרור המחנה. אחיו הצעירים יותר הם כבר "צברים". גרשון אב לשלושה וסבא גאה לנכדות ונכדים. העזר כנגדו וקוראת ראשונה של דפיו היא עידית-דידי בת המושב שדמה בחבל גדרות. כיום הם מתגוררים במושב עשרת. לצד ספרים שכתב, גאוותו היא גם על היותו חוקר שירי בית"ר והמחתרות.

סתיו נולד בבנגאזי שבלוב, עלה ארצה ב-1949. נחשב למתמטיקאי חריף שכל ואף חיבר ספרי לימוד שסייעו לרבים להתמודד עם מקצוע הלימוד "המפחיד". למרות זאת, בשל המרחק מביתו לטכניון בחיפה, באותם ימי צנע של שנות השישים, הוא ויתר על לימודי המתמטיקה והסתפק בהיותו בוגר

גרשון סתיו בית"ר והתנועה הרוויזיוניסטית בלוב

1938 – 1928



אליהו לילו ארביב

2003 – 1911

מפקד בית"ר ויו"ר התנועה הרוויזיוניסטית

נשיא הקהילה היהודית – טריפולי, לוב

תיקון היסטורי

גרשון סתיו דיבר בהשקפה בפירוש על כך שהספר שבמחקרו עסק זמן רב, הוא למעשה "תיקון היסטורי". תיקון שהתהווה הודות לחומר הארכיוני המופלא שלילו ארביב שמר, ולסיוע שקיבל ממשפחת ארביב ובעיקר מהבן יורם ליונלו ארביב ז"ל שנפטר בטרם עת, לפני שהספיק לראות בהוצאתו לאור של המחקר הספרותי על אביו רב הפעלים, אותו מגדיר סתיו כ"מנהיג ייחודי, כריזמטי, ציוני בכל מאודו אשר טובת קהילתו וטובת עמו היו נר לרגליו". את מקומו של יורם מילאו שני אחיו, המדען ד"ר אברהם ארביב, מחבר הספר "שמיים שחורים" שהיווה מקור להכרת תולדות המשפחה, ופרנקו זאב - על שמו של זאב ז'בוטינסקי כמובן -

והקמת ההסתדרות הציונית החדשה "הצ"ח" - ההסתדרות הציונית החדשה, בשנת 1935 בוינה אוסטריה. הספר חושף פרטים רבים לראשונה כגון העובדה שארגון "בן יהודה" הידוע בלוב הושתת למעשה על חבורת מייסדים רוויזיוניסטים, לרבות היו"ר המוערך ציון שאול הדדי ז"ל שהטיף שוב ושוב ללימוד השפה העברית. ולא בכדי, שהרי לימוד העברית היה חלק מהאידאולוגיה הבית"רית שלילו ארביב, כך מספר גרשון סתיו, הקפיד לבטא אותה ואף נתן לה ביטוי ב"שיר הנדר":

**"עברית: לשון חיי, בגיל, יגון וזעם.
שפת עמל, הרהור, מזמור – ושפת בני.
שלשלת-פז נצחית בין שיר תל-חי
ורעם הפלא של סיני".**

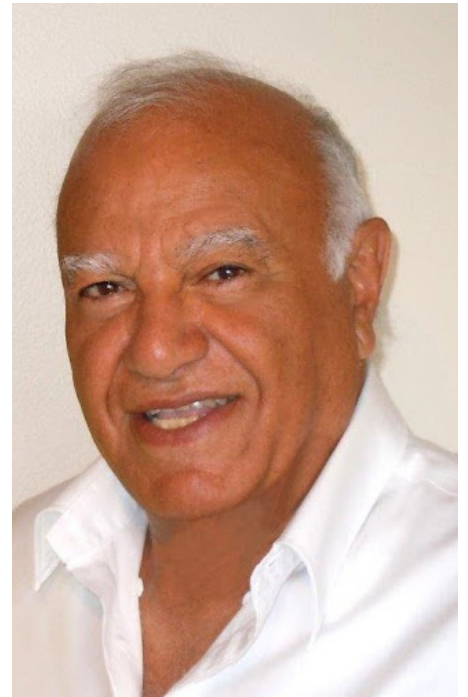
היא קיר הברזל ומאחוריו כוח צבאי שלא ייתן להם את האפשרות לחשוב אפילו על השמדה של היהודים כאן. תורת קיר הברזל נכונה היום פי מאה". איך אומרים? סוף ציטוט נקודה! כאן ראוי לציין כי קרוב משפחתו של גרשון, עידן שתיוי הי"ד ז"ל מגני תקוה, הבן של אלי ודלית שתיוי יבדל"א, נרצח במתחם הנובה בטבח שבעה באוקטובר ונחטף לעזה. בהשקת הספר בחג החנוכה אשתקד נשא סתיו תפילה להשבת כל החטופים, החיים והחללים כאחד, הביתה.

ספרו הראשון של גרשון סתיו יצא לאור בשנת 2011 ושמו "למוות לא נתנני". הספר עוסק בסיפור חייו של יהודי ניצול שואה, שלימים עשה חיל בעסקים ברחבי ארה"ב, בשם סם דומב. הספר תורגם לאנגלית ופולנית. בין לבין התיעודים ההיסטוריים הוא כותב ביוגרפיות שאף הן נקודות מבט הסטוריות מזווית אישית של מושא הספר.

עמור פרסים

בשנת 2015 יצא לאור הספר "מן המצר", סיפור חייו של ניסים סתיו, אחיו הגדול של גרשון, שהוא בעצם גם סיפורה המקיף של קהילת יהדות לוב במלחמת העולם השנייה. על יצירה זו זכה סתיו בפרס ראש הממשלה. לפני כ-6 שנים ראה אור ספרו "גאיון ונדיב ואכזר". (כן, ז'בוטינסקי כתב "גאיון" למרות שכולם שרים "גאון"). המתעד באופן מקיף את תולדות הזמר הבית"רי. בערב ההשקה לספר על בית"ר והתנועה הרוויזיוניסטית שערך הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, ציין היו"ר, רפאל חיון, כי הוא מקווה שהספר ישפוך אור על פן נוסף על הפעילות הציונית המדהימה שהתחוללה בלוב וישתלב בדברי הימים של יהודי לוב כחלק בלתי נפרד מההיסטוריה של עם ישראל.

הסופר הנרגש עצמו נשא נאום שכדרכו נכתב בפירוט מלמד אשר האיר את דמותו המפעימה של אליהו לילו ארביב מפקד בית"ר בלוב, מנהיג ואיש ארגון יוצא דופן שסחף אחריו מאות צעירים ציוניים נלהבים. אלה, בין היתר, נשלחו לבית ספר ימי איטלקי ולימים השתתפו כצוערים עבריים בהפלגה ההיסטורית של ספינת האימונים של בית"ר "שרה א" לארץ ישראל בחודש אפריל 1937. חברי התנועה בלוב היו נאמנים לז'בוטינסקי והלכו עימו לקונגרסים הבינלאומיים הציוניים כולל בפרישתו



ארכיב, אשר פרסם מאמרי תחקיר על יהדות לוב וסייע בתרגום קטעי ארכיון מאיטלקית. ארכיון המשפחה נמסר באדיבות לבית מורשת יהדות לוב ויו"ר הארגון לשעבר שמעון דורון, שזיהה את הפוטנציאל המרתק, קישר בין משפחת ארכיב לגרשון סתיו. כאשר הושמע בהשקה "שיר אסירי עכו" שכתב ז'בוטינסקי בכלא עכו ב-1920, אחרי אירועי תל-חי וההגנה על ירושלים, הסביר סתיו עד כמה השיר אקטואלי עד היום, אולי ביתר שאת. השיר שהצית את דמיונו שלי אליהו לילו ארכיב, מסתיים כך:

"אנו שבי אך ליבנו אל תל-חי בצפון לנו, יהיה לנו, כתר החרמון".

"אז אם התלבטתם", ציין סתיו בפני הנוכחים, "איך לקרוא לחרמון הסורי שצה"ל כבש לאחרונה בעקבות הכרעת ארגון הטרור חיזבאללה בלבנון וחילופי השלטון הדרמטיים בסוריה, הנה השם האולטימטיבי הנאה ביותר – כתר החרמון". גם השם תל-חי זכה לכבוד משלו, וכאשר לילו ארכיב ייסד בשנת 1933 את קבוצת הכדורגל הלובית, הוא נתן לה את השם "תל-חי" ועלילותיה הספורטיביות מפורטות בפרק נרחב בספר.

כוח מגן

לנשיא קהילת יהודי לוב נבחר ארכיב

לאחר פרעות 1945 המכונים על ידי זקני הקהילה גם "המאורעות" ובהם נרצחו 133 יהודים באכזריות על-ידי פורעים מוסלמים. זו הייתה עת משבר קשה ביותר ולא רבים ששו ליטול את המושכות. לילו נקרא אל הדגל. באפריל 1948 מינויו כנשיא ועד הקהילה הוכר במסמך חתום אף על ידי הממשל הבריטי ששלט בלוב באותן שנים ואשר נטען נגדו כי לא עשה הכל כדי למנוע את פרעות נובמבר 1945. זמן קצר לאחר מכן ועל רקע הקמת מדינת ישראל שוב ניסו פורעים מוסלמיים לפרוע ביהודי לוב. כאן נתגלו כישוריו וגבורתו של לילו ארכיב. כלקח מפרעות 1945 הוא אירגן כוח מגן של צעירי היהודים ואלה הפתיעו את ההמון המוסלמי הפורע, הדפוהו וחסלו רבים ממנו. בעקבות כך כינסו הבריטים "ועידת שלום" על סיפון נושאת מטוסים אמריקאית שעגנה אז מול חופי טריפולי, ובה השתתף ארכיב כנשיא הקהילה. גרשון סתיו מציין בסיפוק: "כך מצא עצמו הבית"רי לילו ארכיב, נשיא התנועה הרוויזיוניסטית בלוב, מנהיג את אחד האירועים המכוננים של הקהילה היהודית בלוב – מארגן את ההגנה על תושביה היהודים בטריפולי ופועל לפתיחת שערי לוב לעליית היהודים לארץ הקודש". על חשיבות הספר המשלים לבנה חסרה בהיסטוריה של קהילת יהדות לוב בתוך הסיפור הציוני בכלל, יעידו דברי פתיחה לספר שכתב יוסי אחימאיר יו"ר מכון ז'בוטינסקי: "במשך שנים רבות חקר התנועה הרוויזיוניסטית על תולדותיה, סניפיה, ארגוניה ופירסומיה, ומעל לכל תרומתה במאבק למען עצמאות ישראל, למען ריבונות

העם היהודי במולדתו ההיסטורית, דישדש. הדבר גרם לקיפוחה של התנועה המפוארת הזאת, ובלבה תנועת הנוער בית"ר, בנרטיב הציוני. אף הייתה מגמה מסוימת באקדמיה של זלזול בתרומתה של התנועה הז'בוטינסקאית, המחותרות ובית"ר, לעומת התנועות הסוציאליסטיות, מפא"י, אחדות העבודה וכיו"ב. סטודנטים שביקשו לחקור נושא כלשהו הקשור ברוויזיוניזם, נענו במשיכת כתף של מרציהם. בשנים האחרונות החל המצב להשתנות, התעורר המחקר על התנועה בעידוד מכון ז'בוטינסקי... במגמה זו משתלבים מחקרי החשובים, פורצי הדרך, של גרשון סתיו, מחקרים שמתקנים עוול רב שנים, הן באשר לזמר הבית"רי והן באשר לסניף הבית"רי בלוב שמלוא תפארתו נחשפת בספר המרתק שלפנינו, ועל כך יינתן לסתיו מלוא ההוקרה והתודה". דומה שהמילים הראויות לנעול רשימה זו באות מבני משפחת ארכיב עצמה שכתבו בדברי ההוקרה לסופר, בין היתר, את הדברים הבאים: "כשהיינו ילדים לא היינו ממש מודעים לפעילותו של אבינו, אליהו לילו ארכיב, למען הקהילה, פעילות שבחלקה התקיימה לפני שנולדנו. אנחנו זוכרים אותו עסוק, חוזר הביתה מאוחר, מקדיש את עצמו לקהילתו לא פחות מאשר לעבודתו ולמשפחתו. הוא היה איש חזון ומעש שתמיד שאף לסייע למי שהיה זקוק לעזרה, ולהנהיג בחמלה וביושרה. ספרך מבלט תכונות אלה ועורר לחיים את מי שהוא היה ואת הערכים שהדריכו אותו. הידיעה שהסיפור שלו ימשיך לספק השראה לאחרים נותנת לנו נחמה".



חניכי המחזור הראשון של בית הספר הימי של בית"ר באיטליה, 1935, ביניהם שלום ברדה



מבט זוגי על תפילה נעילה

מאת: ענת טייב - בס"ד

יותר מאלף מילים.
שעת הנעילה היא של אינטימיות של
איש ואישה- של חיבור ואהבה של
קרבה מיוחדת ששום דבר לא יכול
להפריע ולקטרג בשעת נעילת הדלת
שפותחת לבבות בדרך אחרת ואז
תמצאו במהרה את הסליחה והמחילה
שסוללות את הדרך לפסגת האהבה.
המצא לנו מחילה בשעת הנעילה.

ענת טייב

0505794232

קדושת השיח- מלווה זוגית, מדריכת כלות,
מנחה למיניות בריאה ולחיי אישות



היא שעה של אינטימיות של עם ישראל
יחד עם הקב"ה וייחודה של שעה זו
הוא שבשעה זו ננעלים כל השערים של
ההיכלות העליונים ואף אדם או מלאך
לא יכולים להיכנס פנימה חוץ מאיתנו,
עם ישראל- חיבור שאף אחד לא יכול
להיכנס להפריע ולקטרג עליו.
אם נסתכל על תפילת נעילה במבט
זוגי נראה שזו הזמנה למצוא בכל יום
"שעת נעילה זוגית"- שעה שבה נועלים
את הדלת בפני כל הפרעות: הנייד
נשאר בחוץ, הילדים יודעים שזה זמן
שלא מפריעים, המחשבות על העבודה
נשארות בחוץ והמטלות נעצרות לרגע.
העולם נשאר בחוץ ורק אתם נשארים
פנים אל פנים - לב אל לב.
כאשר תלמדו למצוא בחיכם הזוגיים
את שעת הנעילה אז יגיע
זמן של רגש עוצמתי מלא תקווה - זמן
שהוא "עת שערי רצון להיפתח"-
תפתחו שערים של רצון לקרבה במילים
של אהבה, תזכרו לחבק ולהחזיק ידיים
או סתם מבט חם בעיניים ומכאן האהבה
תגיע עד השמיים.
ואולי לפעמים תהיה שתיקה משותפת
- אל תיבהלו! תדעו שתיקה כזו מרפאה

תפילת הנעילה של יום כיפורים שונה
משאר התפילות בכך שאינה באה כנגד
קורבן אלא מעט לפני סיום הצום, לפני
החיתום, פותחים את תפילת הנעילה
בשירה עוצמתית מרעידה לבבות בשיר
אל נורא עליה! - תפילת נעילה היא
תפילה שכולה בקשה ברחמים מהקב"ה
שתתקבלנה התפילות של היום הקדוש
והמיוחד הזה.

יש משהו מיוחד בתפילה זו, שלמרות
שזמנה הוא זמן נעילת שערי הרקיע
שהיו פתוחים לאורך היום אנו מבקשים
באופן קצת סותר.. "פתח לנו שער
בעת נעילת שער" אמנם יום הכיפורים
"ננעל", מגיע לסיומו אבל, אין זה מצב
של סיום! זו לא נקודת אין מוצא!!
בעת הזו, אנחנו שרים בקול חזק
ובתקווה: "עת שערי רצון להיפתח".
ומיד לאחר מכן ברגש עוצמתי: "המציא
לנו מחילה בשעת הנעילה"
כדי להדגיש שכל סוף הוא התחלה של
משהו אחר.

תפילת נעילה נועלת את הימים
הנוראים ובו בזמן פותחת שנה חדשה
מלאת תקוות ישועות ובשורות טובות.
הרבי מלובביץ' מלמד ששעת הנעילה



צילום: רבי טריפאטי

מחקרים של תקווה

קהילת יהודי לוב בארץ ובעולם, וחברי מערכת כתב העת "לבלוב", עוקבים בהערכה ובהערצה אחר פעילותה של בת הקהילה אליס ענן (דעדוש). היא הופכת עולמות תרתי משמע והובילה לפריצת דרך בהתמודדות הרפואית במחלת "קרויצפלד יעקב" אשר פגעה ברבים מיוצאי לוב, כולל בני משפחתה הקרובים ביותר. במאמר מיוחד בעמודים אלה מתארת אליס ענן, צעד אחר צעד, את המאבק הנחוש אותו היא מובילה, יחד עם חוקרים, בטיפול במחלה הקטלנית. גם הבינה המלאכותית מעורבת

מאת: אליס ענן (דעדוש)



אליס עם חוקרי המחלה הגנטית מכל העולם, בעלי מידע ומאגרי דגימות, בכנס בווינה

גדול במעבדה במכון היוקרתי "ברוד" (משותף ל-MIT והרווארד) לפיתוח טיפולים גנטיים פורצי דרך נוספים, ביניהם טיפול siRNA חדשני, שאושר ב-FDA לניסוי קליני בארה"ב ועתיד להתחיל בשנת 2026. אנחנו כבר מקדמים פגישות איתם ועם נוירולוגים בכירים בארץ כדי לאפשר טיפול בחולים שלנו. בנוסף לחוקרים אלו, אנחנו בקשר עם חברות נוספות, שמפתחות טיפולים שכבר מתקדמים לעבר ניסוי קליני בבני אדם, וזה מרגש לראות כמה אפשרויות נפתחות בתקופה זו.

פיתוח טיפול בחלל – כשמדע פורץ גבולות

אחד מהפרויקטים מעוררי ההשראה ופורצי הדרך שאנחנו גאים על ייזומם הוא "פרויקט זפריון", שבוצע במעבדה שנשלחה לתחנת החלל הבינלאומית,

החדשות הטובות הן שכקהילה מאוחדת יש לנו את הכוח להשפיע על עתידנו.

ניסויים קליניים למחלה – התחלה של תקווה

ההתפתחות הטכנולוגית בימינו מאפשרת פיתוחים יוצאי דופן, שנותנים תקווה אמיתית. בשנה החולפת, בחסות חברת "איוניס", כבר יצא לדרך ניסוי קליני ראשון מסוגו בעולם, כולל בישראל. טיפול בתרופה שמנסה להשתיק את הגן הגורם לייצור חלבון הפריון PRION שגורם למחלה. הניסוי נערך גם בבית החולים איכילוב, בעזרת קשרים שיזמנו מול החוקרים שפיתחו זאת. שלב הבטיחות הסתיים, וכעת בוחנים את יעילות התרופה. ניסוי זה הוא פרי פיתוחם של זוג חוקרים מארה"ב, ד"ר אריק וד"ר סוניה ולאבה מיניקל, שהיא גם נשאת המחלה. הם פועלים עם צוות חוקרים

אני כותבת אליכם לא רק כמי שמובילה את העמותה לקידום מחקר וטיפול במחלת קרויצפלד-יעקב, אלא גם כבת, כאחות וכאם, שמשפחתה כבר איבדה סבתא, אבא ואח למחלה הקטלנית הזו. במהלך הריון גיליתי שאני ובתי נשאות של המחלה, והחלטתי להפוך את הכאב, חוסר האונים והחרדה לפעולה, במטרה לעצור את הגלגל האכזרי הזה, לא בדור הבא, כי אם בימינו! קרויצפלד-יעקב היא מחלת ניוון מוח נדירה וקטלנית, שגורמת להתדרדרות מהירה של התפקודים המנטליים והגופניים, עד למוות תוך חודשים ספורים. בעוד שבעולם מדובר במחלה גנטית נדירה (1 ל-10 מיליון), בקהילה הלוברית בישראל היא מופיעה בשכיחות הגבוהה בעולם עם עשרות מקרים בשנה. מדובר במוטציה אחת בגן יחיד שעוברת בתורשה וגורמת לסיכון למחלה. רבים אינם יודעים שהם נשאים, וחולים רבים לא אובחנו בעבר.

בשיתוף חברת SpacePharma ומדענים מאיטליה וספרד שחיברנו לפרויקט. המטרה: לבדוק את שלב המעבר של חלבון הפריון, לצורתו הרעילה ולהתאים מולקולות מתאימות שהתגלו על ידי בינה מלאכותית. כעת אנו נערכים לניסוי ההמשך, "זפריון 2".

במשרד הבריאות לשימוש בהן. בארץ זכינו לקדם מחקר על הדגימות יחד עם כלת פרס ישראל, פרופ' מיכל שוורץ ממכון ויצמן, למציאת נוגדנים וחיסון למחלה. כחלק מפעילות ענפה מול חוקרים, אנחנו שותפים גם בקונסורציום עולמי שנקרא PrionAtRisk של מחקר המחלה הגנטית, וגם לחלקם נתמזו

בוועד המנהל של הקואליציה למחלות נדירות (כ-80 עמותות), לקידום הטיפול והמחקר. אנחנו שותפים לדיונים בוועדות הכנסת וארגונים משפיעים, כמו גם מול משרד הבריאות, שמשותף פעולה ותומך בעבודתנו, גם אם לעיתים הדרך רצופה אתגרים.

המטרה - לא להעביר לדור הבא

כיום יש שיטה שנקראת PGD, הכרוכה בהפריית מבחנה, ומיון עוברים טרום השרשה להריון. התהליך מסובסד על ידי המדינה במידה ויש אבחון גנטי של נשאות במשפחה וללא צורך לידיעה אישית שלו עצמו לגבי הנשאות.

הצטרפות לביובנק - כל דגימה יכולה להציל חיים

כדי להמשיך לפתח ולבסס מחקרים חשובים, אנו שואפים להרחיב את ה"ביובנק" ל-500 משתתפים לפחות, של חולים ובני משפחותיהם. ההשתתפות כוללת תרומת דם, רוק, שתן ומילוי שאלון קצר. תהליך פשוט שאורך כ-10 דקות בלבד. אין צורך לדעת אם אתם נשאים, ולא ניתן לגלות זאת דרך התרומה. הדגימות מקודדות ללא פרטים מזוהים, תוך שמירה מלאה על פרטיות המשתתפים. ניתן לתאם איסוף מהבית לבני +70 או חולים, וגם לרכז איסוף קבוצתי לבני משפחה. להרשמה ולפרטים נוספים: cjdisrael.org.il

בקרו: כנס קהילתי למשפחות

בקרו בקיים כנס לקהילת המשפחות, בו נשתף עדכונים מדעיים, נביא חוקרים מהארץ והעולם, וניתן מענה לשאלות. בכנס תהיה הזדמנות גם לתרום תרומה חשובה של דגימה. פרטים יתפרסמו באתר ובפייסבוק של הקרן. לתמיכה בפעילות העמותה (התרומה מוכרת כהוצאה לצרכי מס, סעיף 46) העברה בנקאית: מזרחי 20, סניף פ"ח 473, ח-ן 433128 או ביט באתר: cjdisrael.org.il

אבי, דידו אליהו דעושי ז"ל, נהג לומר לנו: תעשו - ואלוהים יהיה איתכם. בע"ה נעשה ונצליח!

אחד מהפרויקטים מעוררי ההשראה ופורצי הדרך שאנחנו גאים על ייזומם הוא "פרויקט זפריון", שבוצע במעבדה שנשלחה לתחנת החלל הבינלאומית, בשיתוף חברת SpacePharma ומדענים מאיטליה וספרד שחיברנו לפרויקט. המטרה: לבדוק את שלב המעבר של חלבון הפריון, לצורתו הרעילה ולהתאים מולקולות מתאימות שהתגלו ע"י בינה מלאכותית. כעת אנו נערכים לניסוי ההמשך, "זפריון 2".

הדרך לאבחון מוקדם - המפתח להשפעה אמיתית

כדי שטיפולים עתידיים יהיו אפקטיביים, יש חשיבות עצומה בזיהוי מוקדם של תהליך המחלה, עוד לפני הופעת תסמינים והנזק למוח. במקביל לפיתוח טיפולים, מושקעים מאמצים רבים בגילוי סמנים ביולוגיים (ביומרקרים) לזיהוי מוקדם. בדומה למחלת הסרטן, גילוי מאוחר עלול להפוך כל טיפול לחסר תועלת, ואילו גילוי מוקדם עשוי להיות מציל חיים.

ביובנק למחקר המחלה - מודל ייחודי ברמה עולמית

זיהוי מוקדם הוא אחד מנושאי המחקר החשובים של תשתית ה"ביובנק" שהקימה העמותה בבית החולים סורוקה. ה"ביובנק", מאגר הדגימות הגדול ביותר בעולם למחלה הגנטית, החל בשיתוף פעולה עם איכילוב, אך בהמשך, כדי לשרת מחקרים רבים בעולם, הועבר כגוף עצמאי, בשיתוף "ביובנק נגב" בסורוקה, קופ"ח כללית ומידג"ם תחת המדען הראשי של משרד הבריאות. כיום המאגר כולל דגימות של למעלה מ-300 משתתפים, חולים ובני משפחותיהם, שתמזו דגימות דם, רוק ושתן, ואף באופן חוזר לאורך השנים. הדגימות מוקפאות ומחולקות למנות רבות. 14 קבוצות מחקר בעולם, שקידמנו פעילות מולם, כבר קיבלו את אישור הלסינקי של הוועדה העליונה

נס גלוי: הבניינים בסורוקה ומכון ויצמן נהרסו אבל הדגימות נשמרו

במהלך מלחמת 12 הימים עם איראן, הופצו כידוע בניינים בסורוקה ובמכון ויצמן. וגרמו להרס רב. המעבדה בסורוקה בה שמורות מאות הדגימות שלנו, נהרסה מהדה הפיצוץ, אבל למרבה הנס, המקפאים עם הדגימות נותרו שלמים ומחוברים לחשמל! גם במכון ויצמן, בו בניינים שלמים נהרסו למרבה הצער, הדגימות שלנו נשמרו והמחקר ממשיך. אני רוצה לראות בזה השגחה אלוהית.

פעילות בזירה הציבורית

מעבר לפעילות מול חוקרים וחברות תרופות, אנו פועלים רבות מול המדינה, באופן עצמאי וגם במסגרת חברותנו

סיפור משפחתי כואב

מחלת קרויצפלד-יעקב היא מחלה קשה וחשוכת מרפא הפוגעת משמעותית ביהודי לוב בשל נטייה תורשתית ייחודית בקהילה למוטציה גנטית תורשתית. משפחת זוארץ איבדה שלושה אחים למחלה, אחד מהם הוא אליהו ז"ל בעלה של עליזה

מאת: עליזה ברקת זוארץ

חודשים שהיו במחלה זו, שהתפתחה במהירות. מאז בעלי אליהו ז"ל ושתי אחיותיו שתיבלנה לחיים טובים וארוכים, לאה ואביבה משתתפות במחקר בעניין מחלה זו בבית חולים איכילוב. בעלי היה אומר לי- "בשביל הדורות הבאים, כדי שימצאו תרופה למחלה זו או יוכלו אף למגר אותה, אני משתתף במחקר". כאמור, לפני 3 שנים וחודשיים נישאנו כשאלהו בן 65, הקשר והחיים היו שמחים ומלאי אהבה והודייה שהיכרנו זה את זה. מעולם לא דיברנו על המחלה הזו, מידי פעם באזכרות הזכרנו את רחמים ועמוס, ואולם על המחלה, הגנטיקה וכדומה מעולם לא דיברנו. בסמוך לפסח פתאום אמר לי בעלי: "לא יודע איך לומר לך זאת, אבל אני מרגיש דברים שאני יודע שכך זה החל אצל רחמים ועמוס, ובעצמו יום סדרת בדיקות באיכילוב באמצעות רופאת המחקר, דר נורית עומר. בדיקת הקוגניציה יצאה טובה לחלוטין באופן ששללו את המחלה הזו. גם בדיקת MRI ראשונה הראתה שאין את החלבון הזה בגוף וכולנו חיינו באופוריה שאכן זה רק חרדות או משהו נזירולוגי אחר וקל. לצערי התקווה שלנו התחילה להתפוגג כשנראו תסמינים גופניים והמצב הפיזיולוגי המשיך להידרדר. הוא היה במודעות מלאה אבל מילים התחילו להימחק והיה לו קושי להביע את עצמו. הוא איבד שיווי משקל והיה מחזיק בקירות, כל יום משהו נוסף ירד בתפקוד עד שהפך לסיעודי תוך זמן קצר מאוד. זה שבר אותנו, קשה לראות את מי שאהבת דועך מול העיניים. בני הרווק דביר יוסף ואני ולעיתים אחותו לאה ונכדיו סעדנו אותו עד הדקה האחרונה בה מצאנו אותו ללא רוח חיים במיטה, בהוספיס בית בו שהה, אצלינו בבית בגן יבנה.

יהי זכרו ברוך



עליזה ברקת זוארץ ובעלה אליהו ז"ל

זו היה מעבר מבתי חולים לבתי חולים, מרופאים לפרופסורים בתל השומר ובכל מקום אפשרי- לא נמצא במה היה מדובר, עד שאפשר היה רק לקבוע שמדובר במחלה זו ואולם תרופה-אין לה. בעלה של אחותם הגדולה, הגברת הרבנית לאה לוי זוארץ תח"י, גם הוא זכרנו לברכה, מאיר לוי, ניסה להפעיל קשרים וכספים לריפוי המחלה אצל אחיהם רחמים, ואולם, כאמור, לא נמצאה תרופה. בעגה שלנו- השם טרם פתח את עיני הרפואה והמדע. מספר שנים לאחר מכן, בהיותו בן חמישים בלבד, חלה באותה מחלה גם אחיהם עמישדי עמוס זוארץ ז"ל. אז, המשפחה כבר הייתה יותר חכמה להבחין שמדובר באותם סימפטומים ועדיין לא נמצאה תרופה למחלה זו והרופאים אמרו בתחילת הופעת הסימפטומים שכנראה מדובר בבעיה פסיכולוגית. כמו רחמים כך גם עמוס, שניהם נפטרו בין חודש וחצי לשלושה

כשהיכרתי את בן זוגי אליהו ז"ל לא ידעתי דבר על המחלה ע"ש יעקב קרויצפלד ולא ציפיתי שסיפור האהבה שלנו יסתיים כל כך מהר ובצורה טרגית כל כך. בדצמבר 2021 היכרנו באתר היכרויות, שנינו גרושים תקופה קצרה יחסית. הייתה זו אהבה משיחות הטלפון הראשונות וכמו היה ברור לשנינו שמצאנו את אהבת חיינו ואנחנו מתחתנים, ומתחתנים לא אחרי הרבה זמן. ואכן, לאחר ארבע חודשי היכרות, באפריל 2022 נישאנו כדת משה וישראל בחתונה באולם עם כמאה מוזמנים. במסגרת שיחות ההיכרות, סיפר לי אליהו ז"ל שהוא יתום מאמא מגיל שנה ועשרה חודשים, כלומר, אינו מכיר כלל את אימו. (שנפטרה בלידת בתה). את אחיו הבכור, רחמים זוארץ ז"ל, הוא איבד לפני כ-35 שנים, לאחר שחלה במחלת קרויצפלד-יעקב. באותם ימים אפילו לא ידעו לקבוע שמדובר במחלה

המטבח של מרים זוארץ קפלא

עם אבא שהיה קונדיטור בטריפולי ואמא בשלנית זה לא פלא שעד היום מגיעים אליה כל בני המשפחה לאכול ממטעמיה מהמטבח הטריפוליטאי המסורתי. "גדלנו בבית חם והיה ממש כיף", היא מספרת תוך געגועים להוריה ושני אחיה שנפטרו במהלך השנים שחלפו. "משפחה מאוחדת, מכבדים כל אחד ואחת, וגם לעזור לכל אחד. אבא שלי היה אופה ומוכר ואמא הייתה בבית מבשלת ומגדלת אותנו". ויש כמובן כמה מתכונים מנצחים

מאת: רבקה צור



מרים זוארץ קפלא

מרים זוארץ קפלא, בת חסונה וסאסי זוארץ קפלא ז"ל מנתניה, היא אחת שמעמידה סירים, בשלנית בחסד של אוכל טריפוליטאי מסורתי. היא מגיעה מבית קולינרי "אבא שלי היה קונדיטור בטריפולי", היא מספרת. "יחד עם סבא שלי, גבריאל זוארץ ז"ל, הם היו מכינים עבממבר, בוקדידמא, טרוני, בסטליאן ועוד המון עוגות לפורים, וכמובן גם רוזטה מיוחדת במינה. הורי הגיעו לארץ מלוב בשנת 1949 באוניה. אחי הבכור, גבריאל ז"ל, היה תינוק בן כמה חודשים.

**אני אוהבת
לעזור, עושה גם
קניות לכלה שזקוקה
לכמה דברים, הכול
באהבה ובשמחה.
היום אני גרה בבית
של ההורים שלי
בנתניה בשכונת
דורה איפה שנולדתי
וגדלתי.**

בתחילה היו במעברות בפרדסיה, שם גם נולד אחי ציון. מהמעברה הם עברו לצריפים ומשם לנתניה לשכונת דורה. אמא שלי ז"ל הייתה עקרת בית, אפילו למכולת אבא שלי ז"ל לא נתן לה ללכת, ובטח שלא לעבוד בחוץ. זה מה שהיה נהוג פעם, רק להיות בבית ולגדל את הילדים. אבא לא החסיר ממנה כלום. אחר כך נולדו אחיי יוסף, ויקטור וחיים ואחריהם אני מרים. אחרי נולדו דוריס, עמוס ואלי. שמונה מאיתנו נולדו בלידת בית. כשאמא כרעה ללדת היו מזעיקים את המיילדת. היא הייתה מגיעה, נשארת עם אמא שלי עד שהיא

יולדת, רואה שהכול עבר בשלום, הולכת ואז חוזרת לבדוק מה איתם. רק אחי אלי נולד בבית חולים כי המיילדת כבר התבגרה ולא יכלה לבוא”.

איך היה הבית בו גדלתם?

”הייתה לנו ילדות טובה, גדלנו בבית חם והיה ממש כייף. משפחה מאוחדת, מכבדים כל אחד ואחת, זה החינוך שנתנו לנו. וגם לעזור לכל אחד. אבא שלי היה אופה ומוכר ואמא הייתה בבית מבשלת ומגדלת אותנו. האחים שלי עזרו לה עד שאני ואחותי גדלנו. היה כיף גם לגדול בשכונת דורה, השכנים היו כמו משפחה. אני זוכרת שכשהיינו קטנים היו לנו שכנים, משפחות עזיזה וכמונה ז”ל, כשאמא הייתה מכינה עסידה או קיקות או בוזין, היינו קוראים להם בצעקה אחת לבוא אלינו והיינו יושבים כולנו לאכול יחד. כולנו היינו אוכלים בידיים ורק קיקות אכלנו עם כף. וגם להיפך, הן היו מכינות ומזמינות אותנו, היינו כמו משפחה אחת, הייתה לנו ילדות נפלאה.”

מתי התחלת לבשל?

”בגיל 11 אני כבר הייתי במטבח ויחד עם אחותי היינו עוזרות לאמא, גם לבשל וגם בניקיונות בבית. גם אבא שלי היה עוזר לה. בימי שישי אמא הייתה קמה בשש בבוקר למטבח, מכינה קוסקוס, מפרום, טביחה, צ’ירשי, מסיאר וחריימי, כל התבשילים הטריפוליטאים המסורתיים. בשתיים עשרה בצהריים היו מגיעים האחים שלי, גם אלה שנשואים, אוכלים יחד צהריים ואחרי זה יושבים ביחד, משוחחים, שותים קפה עים קאעק או ספרה, ואחר כך מתפורים. לאט לאט התחתנו כולם ואמא המשיכה לארח את כולם, נולדו נכדים המשפחה התרחבה וכולם היו מגיעים ונהנים מהמטעמים של אמא. מאוחר יותר, כשאבא שלי נפטר אני עברתי עם בעלי לגור יחד עם אמא שלי. היא הייתה אז עוד עצמאית ולי לא היו ילדים. רק אחרי 12 שנים של נישואים וטיפולים נולדו לי שיהיו בריאים שלושה בנים, משה, סאסי ונתנאל.”

ספרי על המשפחה הגרעינית שלך

”היה לי מאוד עצוב שאבא שלי לא זכה לראות לפחות ילד אחד שלי. אמא שלי זכתה לראות את שלושתם וגם זכתה לחגוג עם שניים מהם בר מצווה.

היא גרה איתנו, לא רציתי לעזוב אותה לרגע. כשהיא התבגרה הילדים שלי היו תמיד לצידה, שלא תהיה לבד, כיבוד הורים זה משהו שהתחנכנו וחינכנו עליו. סעדתי אותה 17 שנים, הילדים היו עוזרים לה לאכול, לנעול נעלי בית, גרבו לה גרביים, כל מה שהיא הייתה צריכה. כל אחד ידע מה להביא לה. אף פעם לא נשארה לבד, גם שאבא שלי היה בחיים אף פעם הוא לא היה לבד. סעדתי את אימי עד יום מותה. אחרי שאמא שלי נפטרה היה לי מאוד קשה, עברתי משבר. הייתי מאוד קשורה להורים, ככה היה גם כשאבא שלי נפטר, לקח לי שנים לחזור לעצמי, בשביל הילדים. עד היום מאוד קשה לי בלעדי ההורים שלי, וגם היה לי קשה מאוד כשאחי הבכור גבריאל ואחי ויקטור ז”ל נפטרו, גם לקח לי הרבה זמן להתאפס.”

הבנתי שהמטבח זאת התרופה שלך?

”נכון. המטבח בשבילי זה התרופה שלי. אני מבשלת ואופה הכול בעצמי. הייתה לי תקופה של ארבעה חודשים

שלא נכנסתי למטבח כי אני כרגע עם דלקת פרקים בטיפולים, אבל יהיה בסדר ובעזרת השם אני חוזרת לעצמי. ההורים חינכו אותנו וזה מה שחינכתי את הילדים שלי, תמיד לעזור, לא משנה למי. יש משפחות שקשה להם לקנות עוגות לעליה לתורה לשבת חתן אז אני מתנדבת כמה שאני יכולה לאפות ולבשל ללא עלות. אוהבת לעזור, עושה גם קניות לכלה שזקוקה לכמה דברים, הכול באהבה ובשמחה. היום אני גרה בבית של ההורים שלי בנתניה בשכונת דורה איפה שנולדתי וגדלתי. אני היום בת 62 ממשיכה לאפות לבשל ולחלק ומזמינה משפחה וחברים. עד היום ברוך השם אחים שלי באים עם הילדים והנכדים שלהם אליי כול יום וגם בשבתות וחגים. אנחנו מקווים רק לטוב, ברוך השם גדלו הילדים וחיתנתי לפני שנה וחצי את משה וסאסי. יש לי כלות מדהימות ואני מחכה בעזרת השם לשלישי נתנאל שיתחתן. עדיין אין לי נכדים אבל בעזרת השם יגיעו, אמן כן יהי רצון. אני מתפללת שתמיד נהיה יחד בריאים ומאושרים, שהשם ישמור את כל עם ישראל.”



מרים בלכוש מסורתי - הזדאד

מבחר מתכונים מהמטבח של מרים



שקאק או קאעק

4 ביצים
כוס וחצי סוכר
כוס שמן
כפית מוניאקה
1 אפיה

כוס מים פושרים ואפשר חצי כוס שומשום.

אופן ההכנה:

ללוש הכול יחד וקמח כמה שנכנס. לתת לבצק מנוחה שעה ואז ליצור צורות. אני מכינה את הבצק מהלילה ולמחרת אופה אותו.



עוגת סולת ספרה

קילו סולת
חצי כוס סוכר
כוס שמן
כוס שומשום
כוס צימוקים
2 כוסות מים פושרים
כפית גרידת תפוז לא חובה

אופן ההכנה:

ללוש הכול יחד, העיסה צריכה להיות דלילה. אם היא יבשה מדי להוסיף בהדרגה כוס מים פושרים. לשמן תבנית ולשפוך את העיסה, לקחת סכין וליצור ריבועים ולתנור 180 מעלות. משך האפייה כ-45 דקות תלוי בתנור. להוציא מהתנור, לתת להתקרר ולעבור שוב על החיתוך. והדבש ששופכים למעלה: 2 כוסות סוכר, 3 כוסות מים, מיץ מחצי לימון. להביא להרתחה על אש קטנה, לערבב תוך כדי וכשה מוכן לצקת על העוגה.



חריימי

דג לוקסבורי טרי
פלפל תשומה
פפריקה מתוקה וחריפה
רסק עגבניות
אופן ההכנה:

שמים בסיר כחצי כוס שמן, לחמם טיפה ולהוסיף 2 כפות פלפל צ'ומה מתוקה או חריפה,

3 כפות גדושות של רסק עגבניות, כפית כמון, כפית קימל וכף שום כתוש. מוסיפים 2 כוסות מים ומבשלים על אש נמוכה כרבע שעה. מוסיפים את הדגים לרוטב ומבשלים כעשר דקות ומכבים את הגז



קוקלה

3 ביצים
סולת
3 כפות מים מהברז
רבע כוס שמן
כף שום כתוש
מעט מלח
מעט פלפל שחור
כף פפריקה מתוקה או חריפה
מעט בהרט

אופן ההכנה:

לטרוף הכול יחד ולהוסיף סולת לאט לאט כמה שנכנס עד שהעיסה מתאחדת. את הקוקלות מוסיפים לסיר של הטבחה ונותנים לזה להתבשל יחד.



סלק ירוק

סלק ירוק הוא בסיס לטבחה בסלק ומרים מכינה ישר כמויות של הזהב השחור הזה ומכניסה לצנצנות.

אופן ההכנה: לוקחת כמה חבילות של סלק ירוק (זה מצטמצם מאוד בבישול), מורידה מממני את הגיבעולים משרה אותם במים מהברז ומלח דק למשך שתיים. אחר כך שוטפת היטב ומסננת. במחבת שמה שמן בנדיבות ומטגנת אותם עד שהם נהיים שחורים. מדי פעם מערבבת ומועכת עד שזה נהיה דליל והנוזלים מתאדים ואז מכבה את הגז, נותנת להתקרר ומעבירה לצנצנות.



מפרום

חצי קילו בשר אדום טחון ורבע קילו שאורמה טחונה. מערבבת יחד ומוסיפה לזה חבילה של פטרוזיליה קצוצה דק דק, חצי חבילת כוסברה גם קצוצה ומעט שמיר אם אוהבים. לא חובה.

מוסיפה 4 בצלים גדולים קצוצים דק, 5 ביצים וכוס פירורי לחם או שתי פרוסות לחם רטוב סחוט. לתיבול: כף קינמון, כף פלפל שחור, כף בהרט, שתי כפות שום כתוש. לערבב הכול יחד טוב טוב. אם העיסה דלילה להוסיף מעט פירורי לחם ואחר כך למלא לתוך פרוסות תפוחי אדמה. לטבול בקמח וביצה ולטגן עד שמזהיב.



necessario sapere se si è portatori, né è possibile scoprirlo dalla donazione. I campioni vengono codificati senza dati identificativi, rispettando pienamente la privacy dei partecipanti.

È possibile organizzare la raccolta a domicilio per over 70 o malati, o anche la raccolta di gruppo per famiglie.

Per iscrizioni e informazioni, consultare il sito della fondazione.

Prossimamente: Convegno comunitario per le famiglie

A breve terremo un convegno per la comunità familiare, durante il quale condivideremo aggiornamenti scientifici, inviteremo ricercatori dal paese e dall'estero e risponderemo alle domande. Nel corso del convegno ci sarà anche l'opportunità di effettuare una donazione importante di campioni. I dettagli saranno pubblicati sul sito e su Facebook della fondazione.

Per sostenere le attività dell'associazione (la donazione è deducibile fiscalmente, ai sensi dell'articolo 46):

Bonifico bancario: Mizrahi 20, Filiale Petach Tikva 473, conto 433128

Oppure via Bit tramite il sito della fondazione.

Citazione conclusiva:

“Mio padre, Dido Eliahu Dadesh, di memoria benedetta, diceva sempre:
“FATE E DIO SARA' CON VOI”
 Con l'aiuto del Cielo, agiremo e avremo successo!

Desideriamo con questo mes-

saggio invitare tutta la comunità a dare un contributo di informazioni che può essere molto di aiuto.

Sappiamo che in molte famiglie le morti per questa malattia sono state nascoste per riservatezza e per proteggere la propria famiglia da dicerie.

OGGI SAPPIAMO CHE NASCONDERE NON AIUTA A RISOLVERE IL PROBLEMA.

NON E' UNA VERGOGNA E

NON E' UNA COLPA.

Tante comunità nel mondo hanno difetti genetici per motivi svariati:

Matrimoni tra parenti, mancanza di vitamine particolari, mancanza di enzimi particolari e via dicendo. Ora si può combattere e riparare il problema.

Chiamateci e troveremo modo di incontrarvi in modo discreto e col vostro aiuto troveremo insieme la guarigione per tutti.

PrionAtRisk
 Collaborative Initiative for Research on Healthy Mutation Carriers

Vision
 Since the start of systematic prion disease research, diagnostic advancements have significantly improved. Seeded Amplification Assays (e.g., PrPSc Real-Time Quaking-Induced Conversion) have enhanced clinical accuracy, and blood-based biomarkers are nearing clinical use. In recent years, new biomarkers have been identified to assess preclinical disease activity, using easily accessible samples like olfactory mucosa, skin, tear fluids, and plasma. While clinical diagnoses can be very precise, ongoing research into biomarkers remains essential, especially for detecting preclinical abnormalities through non-invasive methods.

This project focuses on exploration of biomarkers that predict prion disease onset or track its progression, critical for future therapeutic trials. Individuals at risk (healthy mutation carriers) are seen in open protective clinical registries at our centers. Our approach may redefine how we view disease onset and risk, opening new avenues for trial design, risk calculation, and disease monitoring.

The PrionAtRisk Consortium members - open prospective clinical registries

Argentina Chrem Mendez, Patricio	Germany Hermann, Peter Schmitz, Matthias Zerr, Inga	Italy Bongianni, Matilde Capellari, Sabina Chiesa, Roberto Di Fede, Giuseppe Forloni, Gianluigi Ladogana, Anna Moda, Fabio Parchi, Piero Pellegrini, Anna Zanusso, Gianluigi	Portugal Da Silva Correia, Angela Da Silva Correia, Susana	Slovakia Žáková, Dana	United States Appelby, Brian Geschwind, Michael Minkes, Eric Vallabh, Sonia
Austria Gelpi, Ellen	Israel Anane, Alice Bregman, Noa Nurit Omer	Spain Borrego-Ecija, Sergi Castilla, Joaquín Eraña, Hasier Kortazar, Izaro Sanchez, Raquel	United Kingdom Mead, Simon Mok, Tze How	Collaborators Harris, David Mostoslavsky, Gustavo and others	
Canada Booth, Stephanie					

Contacts
 Webpage: www.prionatrisk.de
 Email: epicjd@med.uni-goettingen.de

PrionAtRisk 2024 Vienna, Austria
PrionAtRisk 2023 Faro, Portugal

mento dei nostri pazienti.

Oltre a questi ricercatori, siamo in contatto con altre aziende che stanno sviluppando terapie avanzate verso sperimentazioni cliniche sull'uomo, ed è emozionante vedere quante opzioni stiano emergendo in questo periodo.

Sviluppo di una terapia nello spazio — quando la scienza supera i confini.

Uno dei progetti d'ispirazione e pionieristici di cui siamo orgogliosi è il "Progetto Zeprion", svolto in un laboratorio spedito sulla Stazione Spaziale Internazionale, insieme a SpacePharma e a scienziati di Italia e Spagna collegati da noi al progetto. Lo scopo: studiare la fase di transizione della proteina prionica nella sua forma tossica e calibrare molecole scoperte tramite intelligenza artificiale. Ora ci prepariamo al prossimo esperimento, "Zeprion 2".

La strada per una diagnosi precoce — la chiave per un vero impatto.

Affinché le terapie future siano efficaci, è fondamentale identificare precocemente il processo della malattia, ancora prima della comparsa dei sintomi e del danno cerebrale. Oltre alla ricerca sui trattamenti, si stanno compiendo sforzi significativi per individuare biomarcatori per una diagnosi anticipata. Come accade per il cancro, una diagnosi tardiva può rendere ogni terapia inutile, mentre una diagnosi precoce può salvare una vita.

Biobanca per la ricerca della malattia — un modello unico a livello mondiale.

La diagnosi precoce è uno dei temi principali della ricerca

infrastrutturale del "biobanca" fondata dall'associazione presso l'ospedale Soroka. La biobanca, che raccoglie i più ampi campioni al mondo per questa malattia genetica, ha iniziato la collaborazione con Ichilov, ma poi, per supportare ricerche globali, è stata resa indipendente, in collaborazione con "Biobank Negev" di Soroka, Clalit Health Services e MIDGAM sotto l'egida del capo-scienziato del Ministero della Salute. Oggi il database conta campioni di oltre 300 partecipanti, malati e familiari, che hanno donato sangue, saliva e urina, anche ripetutamente nel corso degli anni.

I campioni vengono congelati e suddivisi in molte aliquote. 14 gruppi di ricerca in tutto il mondo, con cui abbiamo instaurato contatti, hanno già ricevuto il consenso della commissione etica suprema del Ministero della Salute per utilizzarli. In Israele abbiamo promosso la ricerca sui campioni con la vincitrice del Premio Israele, la prof.ssa Michal Schwartz dell'Istituto Weizmann, per trovare anticorpi e un vaccino contro la malattia. Collaboriamo inoltre in un consorzio mondiale chiamato PrionAtRisk per la ricerca sulla malattia genetica e anche a loro sono stati donati campioni.

I ricercatori cercano di identificare fattori scatenanti, monitorare i cambiamenti con l'età, capire cosa espone al rischio e cosa protegge chi, pur essendo portatore, non si ammala, specialmente tra gli anziani. Con noi lavorano anche esperti di intelligenza artificiale che aiutano ad analizzare i dati ad alta risoluzione, supportando numerose ricerche contemporaneamente. Recentemente abbiamo pubblicato uno studio sul nostro modello unico di bio-

banca in una rivista scientifica, che ha conferito riconoscimento a livello mondiale.

Attività nell'arena pubblica

Oltre all'attività con ricercatori e aziende farmaceutiche, lavoriamo molto anche con le istituzioni statali, sia indipendentemente sia all'interno del consiglio direttivo della Coalizione per le Malattie Rare (circa 80 associazioni), per promuovere la ricerca e la cura. Partecipiamo alle discussioni nelle commissioni parlamentari e con organismi influenti, nonché con il Ministero della Salute, che collabora e sostiene il nostro lavoro, anche se talvolta il percorso è impegnativo.

L'obiettivo: non trasmettere alla prossima generazione

Oggi esiste una metodologia chiamata PGD, che prevede la fecondazione in vitro e la selezione di embrioni prima dell'impianto in gravidanza. Il processo è sovvenzionato dallo Stato, laddove ci sia una diagnosi genetica di portatori in famiglia e senza che sia necessario conoscere individualmente la presenza della mutazione.

Partecipazione alla biobanca: ogni donazione può salvare una vita

Per continuare a sviluppare e consolidare ricerche importanti, aspiriamo ad ampliare la biobanca ad almeno 500 partecipanti, tra malati e familiari. La partecipazione prevede una donazione di sangue, saliva, urina e la compilazione di un breve questionario. Il processo dura circa 10 minuti. Non è

RICERCHE DI SPERANZA

La Forza e la Dignità degli Ebrei di Libia



La comunità degli ebrei libici in Israele e nel mondo, ed i membri della redazione della rivista “Livelov”, seguono con stima e ammirazione le attività di Alice Anan (Dadush), figlia della comunità. Lei sta letteralmente rivoluzionando il campo e ha portato a una svolta nel trattamento medico della malattia di Creutzfeldt-Jakob, che ha colpito molti originari della Libia, compresi i suoi familiari più stretti. In questo articolo speciale, nelle pagine seguenti, Alice Anan descrive passo dopo passo la lotta determinata che conduce, insieme ai ricercatori, per affrontare la malattia letale. Anche l'intelligenza artificiale è coinvolta.

MIRACOLO

Durante la guerra dei 12 giorni con l'Iran, come noto, sono stati bombardati edifici al Soroka e all'Istituto Weizmann, causando gravi distruzioni. Il laboratorio a Soroka, dove erano

conservati centinaia dei nostri campioni, è stato distrutto dall'onda d'urto dell'esplosione, ma fortunatamente i congelatori con i campioni sono rimasti intatti e collegati all'elettricità! Anche all'Istituto Weizmann, dove interi edifici sono stati purtroppo distrutti, i nostri campioni sono stati preservati e la ricerca continua. Considero questo una provvidenza divina.

Di: Alice Anan (Dadush)

Scrivo a voi non solo come responsabile dell'associazione per la promozione della ricerca e del trattamento della malattia di Creutzfeldt-Jakob, ma anche come figlia, sorella e madre, la cui famiglia ha già perso nonna, padre e fratello a causa di questa malattia letale. Durante la gravidanza ho scoperto che sia io che mia figlia siamo portatrici della malattia, e ho deciso di trasformare il dolore, l'impotenza e l'ansia in azione, con l'obiettivo di fermare questa ruota crudele, non solo per la prossima generazione, ma già nei nostri giorni!

La malattia di Creutzfeldt-Jakob è una rara e letale malattia neurodegenerativa che provoca un rapido declino delle funzioni mentali e fisiche, fino alla morte nel giro di pochi mesi. Mentre nel mondo è considerata una malattia genetica rara (1 su 10 milioni), nella comunità libica in Israele presenta l'incidenza più alta al mondo, con decine di casi all'anno. Si tratta di una singola mutazione in un gene trasmesso per via ereditaria e che comporta un rischio

concreto. Molti non sanno di essere portatori e molti malati non sono stati diagnosticati in passato. La buona notizia è che come comunità unita abbiamo il potere di influire sul nostro futuro.

Sperimentazioni cliniche — un inizio di speranza

L'evoluzione tecnologica attuale consente sviluppi eccezionali, che danno una vera speranza. Nell'ultimo anno, sotto l'egida della società “Ionis”, è già partita la prima sperimentazione clinica al mondo di questo tipo, anche in Israele. Si tratta di un trattamento che cerca di silenziare il gene responsabile della produzione della proteina PRION, che causa la malattia. L'esperimento si svolge anche presso l'ospedale Ichilov, grazie a contatti che abbiamo instaurato con i ricercatori che l'hanno sviluppato. La fase di sicurezza si è conclusa, e ora si valuta l'efficacia del farmaco.

Questa sperimentazione è frutto del lavoro di due ricercatori americani, il dott. Eric e la dott.ssa Sonia Vallabha Minikel, lei stessa portatrice della malattia. Lavorano con un grande team di ricercatori nel laboratorio del prestigioso Broad Institute (MIT e Harvard), sviluppando terapie genetiche rivoluzionarie, tra cui un innovativo trattamento siRNA, già approvato dalla FDA per una sperimentazione clinica negli USA che dovrebbe iniziare nel 2026. Stiamo già promuovendo incontri con loro e con neurologi di spicco nel paese per consentire il tratta-

שח 100
למנוי
לשנה!

מבצע מיוחד למנויים חדשים!

הצטרפו אלינו למרכז המורשת של יהודי לוב.
גם תומכים בקהילה וגם נהנים מהטבות!

- קבלת רבעון "לבלוב" - מגזין כרומו
עשיר בכתבות מעניינות + גיליון
מיוחד ליום השואה.
- כניסה חינם למוזיאון לכל מנוי.
- הנחה בסופי שבוע שהמרכז מארגן.

**מבחר מסלולי הצטרפות ליחידים, משפחות,
ישובים ובתי כנסת בטלפון: 035336268**



נימין אלתרמן
באירועים חדשים



בס"ד
מרכז מורשת יהדות לוב
טוב לשמור על קשר (:

